VIRGILIVS EVANGELISANS.

SIVE

Hiſtoria Domini & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti, VIRGILIANIS verbis & verſibus deſcripta.

Operâ ALEXANDRI ROSSÆI Aberdonenſis.

PERSIVS. SAT. I.
Hîc ſunt nec ſcombros metuentia carmina, nec thus:
Sed ramale vetus prægrandi ſubere coctum.

LONDINI,
Per *Iohannem Legatum* pro *Richardo Thralo*,
apud quem væneunt in vico vocato Cheap-ſide.
M. DC. XXXIIII.

AD AVGVSTISSIMVM CAROLVM Magnæ Britanniæ, &c. Monarcham.

*C*Arole *Brutigenûm rex Augustissime regum,*
Qui missa à proavis sceptra Britanna *geris*
Quiq; regis patrium patrijs virtutibus orbem
Dum colis antiquam cum pietate fidem,
Audi Virgilium Christi miràcla canentem,
Audi grandisonam, Carole *magne, tubam:*
Qua cecinit quondam magnorum prælia regum,
Iam resonat magni facta stupenda dei.
Æquum erat ut Christum celebraret musa Maronis,
Iste fuit vatum maximus, ille deûm.
Æquum erat ut regi dicatur musa Maronis
Ipse praees populis, Vatibus ille praeest.
Posse Deum rebusque simul, Musisque vacare
Scimus, & hæc etiam serta placere tibi.
Virgilium Cæsar *dilexit; dilige nostrum*
Carole, *Virgilium; sic mihi* Cæsar *eris.*
Primitias mea musa tibi rex obtulit olim,
Ecce aris iterum supplicat illa tuis.
Respice Calliopen Auguste Britannice *nostram,*
Respice quæ sacros voluitur ante pedes.

Permitte hanc hederam fulgentia tempora circum
Serpere; nam reges talia serta decent.
Qui Pater est patriæ, musis vult esse patronus;
Nam pater Aonij est Iupiter *ipse chori.*
Aurea sceptra decent reges, sic laurea serta;
Reges his vivunt; Regibus illa virent.
Vive diu Musis, Musæ tibi, laurus utrisque;
Floreat & vestras implicet usque comas.

Majestatis tuæ

servulus humilimus,

ALEXANDER ROSS.

Lectori Candido.

FVrati sumus, Amice Lector, horas aliquot otiosas (& præstat otiari quàm vel nihil, vel malè agere) à gravioribus nostris studijs; in quibus historiam D. nostri *I. Christi* Virgilianis verbis, & versibus contexuimus. Vt enim *Alexander* à nullo nisi ab optimo pictore pingi volebat; sic decuit optimum Salvatorem, ab optimo Poeta describi. *Virgiliani* enim carminis venustatem, majestatemque nec non mirandum in illo poetâ, præ omnibus alijs, ingenij acumen & eruditionem singularem, ab ineunte ætate admirari semper solitus sum. In hoc Poemate nihil mihi vendico præter applicationem verborum *Virgilij*, historiæ Evangelicæ; ut enim hic verba, sic Evangelistæ materiam suppeditant. Multa hîc á profano usu ad sacrum transtulimus, quod tibi mirum aut novum videri non debet; nam Hebræis fas erat ex pretiosa Ægyptiorum supellectile, tabernaculi vasa & ornamenta conflare. *Origines* (ut questus est *Porphyrius*) omnes Græcorum divitias, ad locupletandam Christianam doctrinam contulit. *Moyses* disciplinas Ægyptiorum, *Daniel* sapientiam Chaldæorum, Beatus *Paulus* Epimenidis, Arati, & Menandri carmina didicerunt, ut his veram religionem locupletiorem redderent. *Iulianus* animadvertens Ethnicos à Christianis pro-

Euseb. l. 6. hist. Eccles. c. 13.

Socrat. l. 3. Eccles. hist. c. 10.

 prijs

prijs suis pennis configi, humaniorum literarum studijs *Christianis* inter dixit; mihi ergo liceat *Virgiliani* carminis supellectilem preciosam ad meliorem usum transferre, & religionis nostræ gemmam aureo illo annulo includere. *Hipponensis* Antistitis verbis concludam: liceat nobis Ethnicorum scripta in usum nostrum vendicare, possessoribus illis iniustis erepta.

Vale

VIR-

VIRGILIUS EVANGELISANS.

Æn. l. 1. ILle ego qui quondam gracili modulatus avenâ
l. 3. Carmen, & Ægypto egressus per inhospita saxa
l. 6. Perq; domos [1] *Arabum* vacuas & inania regna
l. 1. Deduxi *Abramidas*; at nunc horrentia Christi
l. 1. Acta virumq; cano, cæli qui primus ab oris
Geor l. 2. Virginis in lætæ gremium [2] descendit, & urbes
Æn. l. 5. *Iudææ* docuit dictis solatus amicis;
l. 1. Multum ille & terrâ patriâ jactatus & alto,
l. 1. Vi [3] pharisæorum, [4] sæviq; *Herodis* ob iram,
l. 1. Multa quoque [5] & diro passus sub judice, donec
l. 4. Incubuitque cruci, dixitque novissima verba,
l. 2. Et sacram effudit multo cum sanguine vitam;
l. 2. Sed tandem patrias victor remeavit ad oras.
l. 1. Musa mihi causas memora, cur Numen olympi
l. 1. Insignem pietate virum, tot adire labores
l. 1. *l.* 9. Impulerit? fraus nostra fuit; nihil ille nec ausus
l. 2. Nec potuit patrare nefas; nunquam excidit ore
l. 4. Fraus ulla, aut ulli potuit succumbere culpæ,
l. 9. Tantum infelices [6] nimium dilexit amicos.
l. 1. Urbs antiqua fuit. [7] *Nasareth* cognomine dicunt,
l. 1. Hanc coluit forma & præstanti corpore Nympha
l. 7. Cui *Mariæ* cognomen erat; jam nubilis annis
l. 7. *l.* 4. Iam matura viro, vinclo socianda jugali

1 Hîc non intelligimus *Arabiam* desertam, sed Arabiæ *Petrææ* deserta. nempe *Ethan*, *Sur*, *Sin*, *Paran*.

2 Dicitur descendisse de cælo ratione naturæ divinæ, quia hîc novo modo apparuit; vel ratione corporis, ibidem, quod virtute cælesti est formatum. *Aquin. sum. part. 3. quæst. 3. art. 2.*

3 Exorta est hæc secta paulò ante adventum Christi, authoribus *Sammai* & *hillel*. *Baronius* in Apparatu: hi fata cuncta tribuebant, transanimationem sed bonorum solum affirmabant; astra curiose observabant, *virginitatis* observatione & cultus asperitate, superbiebant, &c. Dicti sunt Pharisæi quod separati essent ab alijs. 4 Hic Antipatri filius, *Idumæus*, proselyta devictis *Antigono* & *Hyrcano* Aristobuli filijs *Assomonææ* familiæ ultimis, regnum Iudææ invasit, in extraneos benignus, in suos sævus, de ejus sævitia in filios, uxorem & amicos vide *Iosephum*. 5 *Pilatus* sententias vendere, cuncta rapere, innocentes cruciare & occidere est solitus, *Philo. de leg. ad Caium*. 6 Hîc nimium λίαν seu valde significat, sic, Facundia nimium præstabilis, *Au. Gell. l.* 18. *cap.* 3. Sum merces tua magna nimis. *Gen.* 15. 7 *Nasareth* oppidum *Galilææ* inferioris in tribu *Zebulon*. Hîc *Christus* conceptus est, & habitavit. Hinc *Nasaræus* vocatus, & *Christiani Nasaræi*, & Christiana religio, secta *Nasaræorum*, *Act.* 24. Postea hoc nomen remansit hæreticis qui legem unà cum Evangelio observabant vide *Epiphanium. hæres.* 29.

Josepho: hic [8] *Davide* satus, justissimus unus *l. 4. l. 2.*
Qui fuit in terris, & servantissimus æqui. *l. 2.*
Nuncius en [9] *Gabriel* ventos & turbida tranat *l. 4.*
Nubila; jamq; volans apicem & latera ardua cernit *l. 4.*
Excelsi montis *Galilææ*; huic nubibus atris *l. 4.*
Aëreum caput & vento pulsatur & imbre. *l. 4.*
Hîc primum paribus nitens stetit Angelus alis, *l. 4.*
Hinc toto præceps misit se corpore ad ædes *l. 4.*
Virginis, atque hominis tandem sic ore loquutus: *Geor. l. 4.*
O fælix una ante alias sanctissima virgo. *Æn. l. 3.*
Cui nova progenies [10] cælo dimittitur alto. *Eclog. 4.*
Ex [11] te nascetur cælestis origine Christus, *Æn. l. 1.*
Chara Dei soboles, magnum [12] Iovis incrementum. *Eclog. 4.*
Davidis hic Patris solium conscendet auitum, *Æn. l. 7.*
Pacatumque reget Patrijs virtutibus orbem. *Eclog. 4.*
Huic Deus haud metas rerum nec tempora ponet, *Æn. l. 1.*
Imperium sine fine dedit. te numine sacro *l. 1.*
[13] Spiritus intus alit; tenerumq; infusa per artus *l. 6.*

8 *Iosephus* & *Maria* fuerunt ambo ex eadem tribu, & regia *Davidis* stirpe; nam *Christus* ubiq; filius vocatur *Davidis*; quod autem fuerunt ambo ex tribu eadem nempe *Juda*, patet, quia unà professi sunt *Bethlehem.* & ex *Num. c. 36.* Lege sancitum fuit, ut filij Israelitarum, matrimonia in eadem tribu contraherent; 9 Angelorum natura quia mortalibus non est satis nota, occasionem dedit multorum errorum. Nam Sadducæi eos negabant; Pharisæi verò eos esse astra animata affirmabant. *Simon Magus*, nec non *Carpocras*, *Cerinthus*, alijque ejus discipuli, Angelos mundi creatores & rectores volebant. *Basilides* tot Angelorum ordines confinxit, quot sunt in anno Dies. Angelum esse Deum Hebræorum dixit *Cherinthus*, eosque super Christum extollebat, &c. Vide *Irenæum*, *Epiphanium*, *Augustinum* de hæresibus. 10 Cum audis Christum descendisse de cælo, ne putes quod caro e cælo descendit: hoc *Apollinarius* docuit, quod Christus habuit corpus de cælo, quod per virginem transivit, quasi per canalem. Verum quia una hypostasis, omnia quæ sunt hominis dicuntur de verbo, & quæ sunt verbi attribuuntur homini. *Theophyl.* in *Iohan. cap.* 3. Si quis non confitetur deum Verbum vere de cælis descendisse, &c. sit condemnatus. Synod. Lateran sub *Martino P. P. can.* 2. 11 Non est factus per mulierem, quod *Marion*, &c. vult; sed ex muliere ut non per illam, sed ex illa natus esse credatur *Hieron. in cap.* 4. *Epist.* ad *Galat.* tacessant hinc omnes Hæreticorum pestes; nempe *Saturninus*, qui Christum in phantasmate apparuisse somniat; *Basilides*, qui *Simonem* Cyrenæum passum non *Christum*, *Valentinus*, qui *Christum* de cælo carnem detulisse; *Marcion* & *Cerdon*, qui illum putative natum & passum; *Apelles*, qui eundem in descensu aereum sibi corpus contexuisse, illudque in ascensu singulis elementis reddidisse; *Manichæi* qui Christum partem divinæ essentiæ affirmabant. vide *Irenæum*, *Epiph. August. Theodoretum*, &c. 12 Deus op. Max. est verus *Iupiter*, quia est verè juvans pater. ὁ τῶν ἁπάντων Ζεὺς πατὴρ ὀλύμπιος. *Sophocles.* Sic *Salustius Du Bartas*, Deum verum *Neptunum* vocat. *Qui uray Neptune*, &c. 13 Quia ex amore fuit, quod *Christus* carnem assumpsit, ideo hoc opus incarnationis, *S. S.* attribuitur qui est amor patris & filij. & quia incarnatio fuit ex gratia non meritis; gratia autem *S. S.* attributum est. & quia homo concipiendus futurus erat sanctus & filius Dei, & utrumque tribuitur *S. S.* &c. *Aquin. part.* 3. *quest.* 32. *art.* 1.

Mens

l. 6. Mens [14] agitat fætum, & parvo se corpore miscet;
l. 3. Ne dubita nam vera audis.
l. 1. Hæc ubi dicta dedit, [15] sublatus in aëra pennis
l. 1. In cælum sublimis abit; sed [16] territa virgo
l. 2. Obstupuit, steteruntq; comæ, & vox faucibus hæsit.
l. 3. Multa movens animo numen veneratur olympi.
l. 1. Hinc abiens sese [17] cognatæ ad limina perfert;
l. 1. Cumque introgressa, & coram data copia fandi,
l. 1. Hæc breviter virgo vultum demissa profatur.
l. 7. En nova nunc tacitum pertentant gaudia pectus,
l. 7. En animus Iovæ laudis succensus amore.
Eclog. 4. O mihi tam longè maneat pars ultima vitæ
Eclog. 4. Spiritus, & quantum sat erit tua dicere facta,
Æn. l. 1. Qui tenuem famulam tali dignaris honore;
l. 1. Non ignare mali miseris succurrere gaudes.
l. 1. Propterea diversa polus dum sidera pascet,
l. 1. Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebũt.
l. 7. Omnes me gentes quas terra extrema refuso
l. 7. Submovet oceano, vel quas extenta plagarum
l. 7. Quattuor in medio dirimit plaga solis iniqui,
l. 1. Omnes hæ dicent me terque quaterque beatam.
l. 5. Nos inopes genitor cælo misereris ab alto;
l. 1. Est tibi vis animo, tibi tanta potentia, nobis
l. 6. Parcere subjectis, & debellare superbos.
1. *l.* 3. Tu victu revocas vires, queis pallida semper
3. *l.* 1. Ora fame, at donis opulentum et munere [18] divûm

14 *Christus* natus est de *Maria* corporaliter, de *S. S.* effective. *Virgo* in conceptione *Christi*, nihil active operata est sed solam materiam ministravit. *Aquin. ib. art.* 2. & 4. Mens autem hic, non est primorum & indemonstrabilium principiorum cognitio, quæ ab *Aristotele* νοῦς vocatur, nec intelligentia aliqua angelica, quæ mens etiam dicitur; nec anima humana, aut illius facultas, quæ mens aut intellectus dicitur; sed secunda trinitatis persona; conceptio enim corporis *Christi* fuit à tota trinitate effective; filius autem, ut in Scrip. λόγος, apud *Platonicos*, νοῦς vocatur. θεῖα ἐστι ὑπάρχοντα καὶ εἴδη, ταὐτὸν καὶ νοῦς, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, &c. vide *Theodoretum serm.* 2. *de principio.* & *Scaligerum exerc.* 165. 3. 15 Angeli pingi solent juvenes, alati, albis vestibus induti, ad significandum vitam eorum florentem, celeritatem in exequendo Dei mandato, & lætitiam seu puritatem. Hic autem fuit *Gabriel* fortitudo Dei, quam *Christus* vincendo hostes demonstraturus erat; ergo nomen officio congruit: in ordine *Archangelorum* fuit summus: inquit *Thomas*. 16 Causa hujus stuporis fuit virginalis pudicitia, magnitudo salutationis insolitæ, & magna humilitas. 17 Quia uxor *Aaronis* ex *Iuda* fuit è qua tribu erat Dei genetrix, & *Elisabeth* fuit ex filiabus *Aaronis*, merito dei genetrix fuit *Elisabeth*: nam proavia ejus *Elisheba* filia *Aminadab* ex tribu *Iuda* fuit, *Exo.* 6. 23. Hæc autem uxor Aronis erat. *Theophylac.* in *Luc. cap.* 1. 18 Divi διὸτι τοῦ Διὸς quod *Iovis* filij credebantur, divitiæ autem à *Divis* nominantur, quod forsitan divites ab ignava plebe habentur pro divis. per divos autem hic intelligo viros sanctimonia & virtute præditos, divinorum nempe attributorum participes, divitiæ autem munera divûm dici possunt; quod bonorum virorum causâ multi evadunt divites, sic *Laban Iacobi* causa locupletatur, *Gen.* 30. & domui *Potiphar* benedicitur propter *Iosephum*.

Exspolias,

Exspolias, seruum auxilijs opibusque juvabis. *l.* 1.
Hæc es pollicitus neque te sententia vertet. *l.* 1.
Postquam longa [19] decem matri fastidia menses *Eclog.* 4.
Attulerant, [20] generata dei est certissima proles, *Æn. l.* 6.
Quem Christum Graij, IESVM cognomine dicunt *l.* 3.
Abramidæ: huic [21] uirgo genetrix, mirabile dictu, *l.* 3.
Quam non ulla Venus, nulli flexere hymenæi, *Geor. l.* 4.
Ast innupta manens, et virginitatis amorem *Æn. l.* 11.
Intemerata colens, partu dedit integra prolem: *l.* 11. *l.* 1.
Pulchra solo recubans, pulcher circum vbera natus *l.* 3.
Incipit intactam [22] risu cognoscere matrem. *Eclog.* 4.
Aspice conuexo [23] nutantem pondere mundum, *Eclog.* 4.
Terrasq;, tractusq; maris, cælumque profundum, *Eclog.* 4.
Aspice venturo lætentur ut omnia sæclo. *Eclog.* 4.
Nox erat et terras animalia fessa per omnes *Æn. l.* 11.
Alituum pecudumque genus sopor altus habebat. *l.* 11.
Pastores [24] quidam, teneros in montibus agnos *Eclog* 2.
Dum vigiles seruant; en circumfusa repente *Æ l.* 2. *l.* 1
Emicuit nova lux: qualis cum cærula nubes *l.* 9. *l.* 8.

19 Hi fuerunt decem menses inchoati, non perfecti. Nam perfectum edi partum 9. Mensibus & 10. diebus scribit *Hippocrates* lib. περὶ ἀρχῶν. decimestres ergo vocari possunt non solum, qui decem menses integros sunt nacti, sed qui dies aliquot decimi attigerunt. *Lauren. in Anatom. l.* 8. *q.* 30.

20 Natus est *Christus* an. mundi 4089. anno imperij *Augusti* 41. completo, & 42. ineunte. *Herodis* 33. urbis 752. *Coss. C. Cæsare Octavio*, & M. *Plautio Sylvano*, quo *Iani* portæ tertiò sunt clausæ. Olympiade 194. an. 4. sic computat *Genebrardus* in Chronol. *Baronius* autem & alij aliter. 21 *Cerinthus*, *Carpocrates*, *Marcion* Hæretici & *Iulianus* Apostata virginitatem *Mariæ* oppugnarunt. vide *Irenæum*, *Epiphan.* & *Tertullianum*, &c. *Heluidiani* autem, qui & *Antidicomarianitæ*, dixerunt *Mariam Iosepho* fuisse copulatam, (postquam *Christum* genuit) & ex ea filios genuisse qui fratres domini dicuntur. *Hieron.* contr. *Helvidium*. Post hos anno 400. *Iovinianus* virginitatem *B. Mariæ* destruebat. *Augnst. hæres.* 83. omnes hos hæreticos doctè refutarunt Patres supra dicti. Virginale claustrum in quo divinus thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum et impollutum permansit. *Athanas.* serm. in *Mariam* & *Joseph.* Hæc est porta orientalis clausa, per quam solus pontifex ingreditur & egreditur, &c. *Hieron.* cap. 2. lib. 2. aduers. *Pelagian.* 22 Licet *Christus* nunquam risisse legatur; non est tamen verisimile illum prorsus ἀγέλαστον, & in pueritia nunquam risisse; homo fuit & humani nihil a se alienum puto, sed sine peccato tamen. 23 Læta illa prodigia quæ Augusti tempore acciderunt, quæque illius causa esse facta *Suetonius* scribit, *Orosius* testatur fuisse adventus *Christi* præsagia; nempe quod sereno cælo, circulus ad speciem cælestis arcus solis orbem ambijt. Itemque quod visus est Sol inter tres circulos fulgere, quorum unum corona spicarum ignita circundaret. *Dio. l.* 45. præterea primo anno triumviratûs *Lepido* & *Planco. Coss.* tres soles visi sunt. *Plin. lib.* 2. *cap.* 31. & anno tertio è taberna meritoria trans *Tiberim* oleum è terra erupit. *Euseb. in Chroni.* fluxitque toto Die sine intermissione. Hæc accidisse non ipso nativitatis *Christi* Die, sed ante, probat *Baronius* in Apparatu, & in Annalibus. de templo *Iani* clauso, de tabulis debitorum ærarii exustis vide *Sueton.* in *August.* Quod autem vetabat *Augustus* se dominum vocari testatur *Orosius* & *Dion.* Hæc omnia cælestis regis aduentum indicabant. 24 Pastoribus nunciatur nativitas, quia 1. simplices erant 2. quia vitam antiquorum patrum gerebant, & pastores ecclesiæ præsignabant. *Aquin. part.* 3. *quæst.* 36. *art.* 3. Hic autem locus fuit turris *Ader*, id est gregis, juxta quam *Iacob* pavit greges suos; distat mille passus à *Bethleem.* *Hieron. ep.* 27. *Bed. de loc. S. cap.* 8.

l.8. Solis inardescit radijs, longeque refulget:
l.1. Protinus Angelicæ lætantes agmine turmæ
l.8. Æthera mulcebant cantu, cæloque volabant,
l. 3. l. 1. Cælicolûm et regem sublimi laude ferebant.
l. 6. Obstupuere animis, gelidusque per ima cucurrit
l. 6. l. 7. Ossa tremor: subita ex alto vox reddita cælo est:
l. 1. Pastores revocate animos, mæstumque timorem
l. 1. l. 4. Mittite, namque deus claro nos misit olympo,
l.4. Ipse hæc ferre iubens celeres mandata per auras:
l. 8. En hodie partu sub luminis editus oras
l. 1. Christus [25] *Bethlemæ* est; victo dominabitur orbi,
l. 1. Servitioque premet reges, gentesque rebelles;
l. 8. Quin [26] Manes imos penitus sua sub iuga mittet,
l. 8. Et regem inferni dextrâ sub tartara trudet.
l. 1. Ite modò atque hinc vos *Bethlemæ* ad limina ferte,
Eclog. 6. Et puerum in præsepe alto spectate iacentem.
Æn. l. 1. Hæc vbi dicta dedit, volat inde per aëra magnum
l. 1. Remigio alarum, tota comitante caterua
l. 1. Aligerûm iuuenum, qui clara luce refulgent,
l. 1. Et cætu cinxêre polum, cantusque dedêre.
l. 1. Corripuere viam intereà, qua semita monstrat,
l. 3. Pastores, vrbem ascendunt, et tecta subibant,
l. 1. Mirantur verba aligeri, mirantur Iesum:
l. 1. Flagrantesque dei vultus, et virginis ora,
l. 1. Expleri mentem nequeunt, ardentque tuendo,
l. 1. Et pueri vultu pariter, matrisque moventur.
A.l.1.G.l.1 Sancte puer, tune ille deus, quem regia cæli
Ecl.6.Æn.l.9 Non capit? et parvo tamen in præsepe recumbis?
l. 8. Pectoris angusti subter fastigia tecti
l. 8. Ingredere, et nostris succede penatibus hospes,
l. 6. l. 3. Hîc [27] stabulum puer, hîc tua sunt cunabula, dormi.
l. 4. Extemplo *Iudæ* magnas it fama per vrbes,
l. 4. *Bethlemæ* puerum regali a sanguine cretum,
l. 1. Qui mare, qui terras omni ditione tenebit,
l. 8. Vt prædixerunt tot sancta oracula vatum.

25 Panis vitæ nascitur in domo panis, & filius *David* in civitate *David*.

26 Multæ statuæ de cælo tactæ in Capitolio cecidere. Dejecta sunt simulachra *Iovis*, *Lupæ* quoque cum *Romulo* & *Remo*: consecratæ literæ in columnis in quibus leges scribebantur obliteratæ sunt. *Delphicus Dæmon* jam mutus redditus, *Augusto* fateri coactus est sibi impositum silentium à puero Hebræo. *Augustus* reversus *Romam*, in capitolio aram extruxit hac inscriptione: Ara primogeniti Dei, &c. vide *Dionem*, *Suidam*, *Nicephorum*.

27 Ver *Augiæ* stabulum est cor humanum. vide *Eras.* in adagijs.

Præ-

[28] Ἀπὸ περσίδος ἤρχοντο προσκυνῆσαι αὐτῷ, &c. *Athan. de incarnat. verbi.* sic *Chrysost. hom. 7. in Math. Cyrill. Alexan. in Isaiam. l. 4. orat. 4.* alijque multi. Nam nomen Magorum Persicum est non Chaldaicum aut Arabicum, & Persarum mos fuit adorare reges, idque non sine munere: venerunt autem ut creditur Hierosolymam tredecim dierum spatio; non à remotis sed proximis Persarum finibus, qui ab *Hierosolymis* vix ultra ducentas leucas distare dicuntur: usi sunt autem camælis & dromedarijs citissimis ut vult *Azorius.* & quia *Arabia* fælix vicina est Persidi; detulerunt *Magi* in suis thesauris, aurum, thus, & myrrham quibus abundat *Arabia.* Reges autem hos *Magos* fuisse vetus est ecclesiæ traditio; quia eos tam honorifice *Herodes* excepit; quia thesauros habebant, &c. Scriptura autem *Magos* nominat, non reges, ut ostenderet cur ex stella *Christum* cognovissent; hoc enim *Magorum* fuit non regum. quod autem *Beza* & *Casaubonus* objiciunt ex *Strabone*, & *Cicerone* apud *Persas* tempore *Christi Magos* regni habenas non rexisse: Respondeo verum esse, si de summo principatu intelligas; nam unicus solebat esse in *Persia* rex præcipuus quem μέγαν βασιλῆα vocabant, quemque divinis honoribus prosequebantur; hic κατ' ἐξοχὴν rex dicebatur; sic *Menedemus* in *Terentio*: *in Asiam ad regem militatum ivit.* At sub hoc fuisse plures principes quos reges seu regulos vocant, nemo inficias ibit; sic in *Canaan* tempore *Iosue* 30. erant reges.

Prætereaque [28] Magi qui Persica regna tenebant, *l. 7.*
Sidera dum spectant tacito labentia cælo: *l. 3.*
Ecce nouam [29] stellam multa cum [30] luce videbant *l. 2.*
Ardentem, et summi, [31] labentem culmine cæli, *l. 2.*
Signantemque viam, Solymæ quæ ducit in vrbem, *l. 2. E. 9.*
At verò ancipiti reges formidine pressi, *Æn. l. 3.*
Instituunt per regna *Arabum*, per inhospita saxa *l. 5.*
Iudæam petere et terras tentare repostas. (quant. *l. 3.*
Ergo iter incæptum peragunt, Solymæque propin- *l. 6.*
Et stellam haud timidis vadentes passibus æquant, *l. 6.*
Vix vrbem ingressi, [32] cum sese auertit, et aufert *l. 4.*
Ex oculis astrum, tenues ceu fumus in auras: *Geo. l. 4.*
Tum breuiter reges fundunt has ore loquelas: *Æn. l. 5.*
Isacidæ magni genus armipotẽtis *Abrami* (vrbem) *l. 6.*
Dicite (quandoquidem in vestram concessimus *Eclog. 5.*
Quæ regio Christum, quis habet locus? illius ergo *Æn. l. 6.*
Venimus et siccos *Arabum* superavimus agros. *l. 6.*

Institut. moral. l. 1. part. 2.

in Heaut.

[29] Hanc stellam cognoverunt, vel ex artis scientia, vel ex vaticinio *Balaam* Prophetæ sui: inquit *Hieronymus.* sed stella hæc non potuit esse naturale indicium ortus *Christi* qui fuit supernaturalis: nec enim ille apparuit propter stellam, sed stella propter illum. cognoverunt ergo hanc stellam fuisse *Christi*, vel ministerio *Angelorum*, vel *S. S.* instinctu, vel ex vaticinio *Balaam*. nomine autem stellæ non intelligo vel Angelum, vel figuram stellæ, vel unam ex antiquis illis cælestibus, vel cometam: sed novam stellam in aere creatam, quæ secundum divinam voluntatem movebatur quia interdiu apparebat, & secundum motum *Magorum* movebatur. vide *Chrys. Thomam* aliosque. [30] Quidam putant hanc stellam fuisse sole lucidiorem, considerando corporis illius parvitatem & terræ propinquitatem. sic *Prudentius*: Hæc stella quæ solis rotam vincit decore ac lumine, &c. [31] Hæc stella deorsum descendens partum virginis demonstravit. *Aquin.* descendit stella à summitate, & terræ proprior facta, ostendit eis locum. non enim demonstrasset *Christum* nisi descendisset, &c. *Theophyl.* [32] Singulari dispensatione occultata est stella Iudæis quæ visa est gentibus, ut illorum reiectionem, harum autem electionem significet; nec videtur in superba urbe *Hierusalem*, sed in humili *Bethlem*.

in Isaj. cap. 47.

Hom. 6. in Math. part. 3. quæst. 36. ar. 7.

Epiph. part. 3. quæst. 36. art. 7. in Math. cap. 2.

Nos

l. 6. Nos huc ſtella micans, (ſed non ſine numine Di-
l. 8. Duxit ab auroræ populis et littore 33 rubro. (vûm)
I. *l.* 6. Hunc puerum late regem, verboque potentem
l. 1. Dicimus, hic ſolus cunctis dominabitur oris;
l. 9. Illi propterea ferimus ſolennia dona.
l. 7. Hâc rex ſollicitus famâ verbiſque 34 Magorum
6. *l.* 4. Multa parat, nunc huc animum, nunc diuidit illuc;
l. 4. In parteſque rapit varias, perque omnia verſat:
l. 4. Hæc alternanti potior ſententia viſa eſt,
l. 7. Pontifices, Scribaſque ille intra tecta vocari
l. 7. Imperat et ſolio medius conſedit in alto;
I. *l.* 6. Multa ſuper Chriſto rogitat, terramque requirit
l. 12. Natalem Domini, ſedato corde petenti
l. 12. Olli reſpondent, 35 *Bethlemæ*, vt ſæpe monebant
6. *l.* 4. Præſcia venturi vatum prædicta priorum.
l. 7. *Herodes* reges ad ſeſe in tecta vocauit (ſummo
l. 4. Clam rogitans 36 quando ſurgens ſtella 37 ignea

33 Hîc non intelligo mare Erythræum, quod ab argilloſo ſolo ſic denominatur; ſed ſinum Perſicum; rubrum enim mare in duos dividitur ſinûs, quorum qui ab oriente eſt, Perſicus appellatur; alter Arabicus, unde *Arabia* eſt, vocatur. *Solinus*, *Polyhiſt.* cap. 68. in mare rubrum exeunt *Euphrates* & *Tygris* inquit *Strabo*, ideſt in ſinum Perſicum. Sic *Seneca* his verbis: Et qui renatum pronus excipiens diem, tepidum rubenti *Tygrim* immiſcet freto. Act. 1. Scen. 1. vide *Plinium* & *Ortelium*. Præterea, Erythræ regis ſepulchrum à quo mare rubrum nuncupatur, non in Arabico ſinu, ſed in Perſico, juxta *Carmaniam* poſuit *Curtius*. vide *Franciſ. Fernan. de Cordona cap.* 49. *didaſcæ multiplicis*. 34 Recepta opinio eſt hos Magos nec præſtigiatores, nec diabolicæ artis profeſſores eſſe, ſed Aſtrologos, & Magiæ naturalis ſtudioſos. Nam apud Perſas *Magi* idem ſunt quod apud Græcos Philoſophi, apud Hetruſcos Aruſpices, apud Indos Gymnoſophiſtæ, apud Babylonios Chaldæi, apud Aegyptios Hierophantæ, apud Gallos Druidæ; hi omnes maximo in honore habiti. de Druidum authoritate ſcientia & opinionibus vide *Cæſ. comm. l.* 6. 35 *Bethlehem* duæ ſunt una in tribu *Zabulon*, de qua *Ioſua*. 9. altera in tribu *Iuda*, olim dicta fuit *Ephrata*, Gen. 35. & 48. vocatur & civitas *David*, *Luc.* 2. quia hîc *David* vixit, 1. *Sam.* 16. in monte ſita fuit ſex millibus paſſuum *Hieroſolymis*, verſus auſtrum. In loco nativitatis *Chriſti*, *Hadrianus* fanum *Adonidi* erexit; quod *Conſtantinus* poſtea ſolo æquavit; & in eodem loco *Helena* magnificum templum D. Virgini ſacrum extrui curavit. Hæc urbs in epiſcopalem ſedem erigitur ſuaſu *Paſchalis* 2. & dotatur à *Balduino Hieroſol.* rege an. 1110. 36. *Auguſtinus*, *Chryſoſthomus*, & *Theophylactus* putant ſtellam Magis apparuiſſe biennio ante nativitatem Chriſti. at communior ſententia eſt, viſam fuiſſe ſtellam à Magis, eodem die quo Chriſtus natus eſt. Non enim ex ſtella naſciturum Chriſtum, ſed natum jam cognoſcebant; & quia ſtella Chriſtum natum quidem, ſed non quando natus eſt indicabat, propterea *Herodes* ſecuritatis cauſa omnes pueros necari juſsit, qui nati erant duobus annis prius quam ſtella appareret. 37 Veteres, ſtellas igneas ſtatuebant, quod cælum igneum eſſe putabant. Stoici igneas eſſe volunt, paſcique vaporibus ex terra & aqua ſublatis; quo alimento deficiente, totum mundum incendio arſurum. Patres qui aquas ſupra firmamentum locant ſtellas igneas eſſe volunt, ut ſiderum ardor aquarum illarum frigore temperetur; at reverâ aſtra ignea non ſunt per ſe & formaliter, ſed effectione & virtualiter tantum, ut vinum; dant autem calorem quem non habent, ſic vitam etiam & generationem, ſic torpedo ſtuporem; at ſi aſtra ignes eſſent, indigerent pabulo, haberent contrarium, corrumperentur etiam; moverentur quoque ſurſum, non autem circulariter niſi violenter. Quomodo Saturnus eſt frigidus, ſi aſtra ſunt ignea? ſi autem una ſtella eſt frigida, altera actu calida, una ſtella alteri

Extulit

erit contraria, eritque inter eas mutua actio & passio, & per consequens corruptio, ridicula ergo est eorum opinio, qui volunt Solem esse actu calidum, quia alioqui calorem rebus non impertiret. terra impertit colores, odores, & sapores herbis, quas ipsa non habet & nervi sensum habent à cerebro, hoc tamen non sentit, nec sentire debet, quia omnium sensuum communis est index.
38 *Epiphanius* putat Magos non in stabulo, sed in domo quadam privata, infantem invenisse, sed communis opinio est, Magos ibi invenisse Christum, ubi natus est, nec verisimile est Virginem à loco partus abjisse, ante diem purificationis, qui fuit quadragesimus.

Extulit os sacrum cælo, tenebrasque resolvit: *l.* 8
Ite ait egregij reges, quos stella subegit *l.* 11
Ignotas tentare vias, exquirite Christum, *L.* 7. *l.* 3
Vos sequar, et meritos illi indicemus honores. *l.* 3
Postquam digressi, cælo constare sereno *l.* 3
Cuncta vident, iterum multa cum luce cucurrit *L.* 3. *l.* 2
Stella ardens donec tandem superastitit æde *l.* 2
Virginis et latè lustrabat lampade tecta. *l.* 4
Tunc reges præter solitum dulcedine læti *Geor. l.* 1
Interiora [38] domûs irrumpunt limina, et almum *Æn. l.* 4
Infantem aspiciunt, quem mater diva lacertis *l.* 8
Ridentem amplexu molli fouet, ille vicissim *l.* 8
Dat matri amplexus, atque oscula dulcia figit. *l.* 1
Vt [39] tres conspexit venientes virgo tyrannos *l.* 3
Obstupuit primo aspectu: tunc plurimus ignem *L.* 1. *l.* 12
Subiecit rubor, et calefacta per ora cucurrit: *l.* 12
Indum sanguineo veluti violauerit ostro *l.* 12
Si quis ebur, vel mista rubent vbi lilia multa *l.* 12
Alba rosa, tales virgo dabat ore colores. *l.* 12
Mirantur puerum, figuntque in virgine vultus *l.* 12
Suppliciter reges, et sanctum numen adorant. *l.* 2
Dona dehinc [40] auri, cum myrrhâ et thure Sabæo *l.* 3
Dant puero, veri monumentum et pignus amoris *l.* 3
Externi [41] populi, proprio qui sanguine *Christi* *l.* 7
Nomen in astra ferent, quorumq; à stirpe nepotes *l.* 7
Omnia sub pedibus qua Sol vtrumque recurrens *l.* 7
Aspicit Oceanum, vertique regique videbunt. *l.* 7

39 Communem opinionem sequor, qui tres tantum fuisse Magos asserit. 40 Aurum *Christo* datum ut pauperi, thus ad fætorem stabuli tollendum; myrrha ad solidanda infantis membra. vel aurum oblatum ut regi, thus ut deo & Sacerdoti, myrrha ut homini morituro. Offeramus etiam & nos aurum charitatis, thus piarum orationum, & myrrham mortificationis membrorum. Aurum olim consecratum fuit Soli, sic jam *Christo* Soli justitiæ. thus in medicina utilis teste *Dioscoridi. lib.* 1. hîc exhibetur *Christo* optimo medico. myrrhâ seu stacte quæ myrrhæ gutta est olim ungebantur capilli unde *Arabum* ros dicitur. Non *Arabum* noster rore capillus olet. *Ovid.* in *Sappho*. Hîc aptè exhibetur *Christo*, qui unctus à patre fuit oleo lætitiæ. 41 Primitiæ gentium fuerunt hi Magi; gentes autem extra ecclesiæ pomeria fuerunt ante *Christi* adventum; reges autem gentium non solum sceptra sua *Christo* submiserunt, sed Christiani etiam nominis hostes ubique terrarum subiugarunt, ut ex historiis *Constantini*, *Theodosii*, *Caroli Magni* eorumque successorum patet.

Vertit

l. 2. Vertitur interea cælum, et ruit oceano nox
l. 2. Inuoluens vmbra magna, terramque, polumque.
l. 2. Tempus erat quo prima 42 quies mortalibus ægris
l. 2. Incipit, et dono 43 divûm gratissima serpit.
l. 8. Dum reges placida laxabant membra quiete:
l. 2. In somnis ecce ante oculos alatus olympi
l. 5. Nuncius adstabat, visusque ita voce monere:
l. 3. Vos qui sentitis tacito labentia cælo
Geo. l. 1. Sidera 44 signorumque obitus spectatis et ortus;
Æn. l. 4. Præcipites vigilate, fugamque capescite, regnum
L. 2. *l.* 9. In patrium remeate alia regione viarum;
l. 8. Dixit, tum cælo iuuenis se condidit alto
l. 8. Astra petens: nox atra Magos, somnusque reliquit,
L. 5. *l.* 4. Surgunt, consilio parent, ac jussa capessunt;
l. 4. Præcipitantque fugam, sylvas saltusqne peragrant
l. 4. Ne forte *Herodes* cursu teloque sequatur.
L. 8. *l.* 5. Namq; furens animo deceptus fraude Magorum,
L. 3. *l.* 2. Qui se inconsulto in patriam remeare volebant;
l. 3. *Bethlemæ* 45 pueros miserando absumere letho
l. 2. Decrevit, patriosque insontum funere vultus
l. 2. Fædare infantum, et luctu tectum omne replere,
Eclog. 9. Heu cadet in quenquam tantum scelus!

42 Est quidem somnus quies, sed non spirituum & sanguinis ut vult *Cardanus*: non quiescunt spiritus vitales dum vivimus; nec naturales, nam in somno maxime alimur; nec animales, nam unde insomnia? inquit *Scaliger*. deinde multi in somno loquuntur, gradiuntur, &c. opera nempe spirituum animalium. Exigua enim vis in musculis latens, à forti imaginatione excitatur, ut ait *Laurentius*. Sanguis autem in somno & gignitur & transmutatur; quod absque motu non fit; est, ergo somnus ut definit *Aristoteles*. ἠρεμία τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου quies primi sensorij, id est cordis ratione nempe facultatis sensitivæ & intellectivæ non autem vitalis & motivæ quæ non cessant. vide *Scaligerum*. 43 Hic Angelos intelligo, sunt enim Divi, id est, Dei filij, & divinæ gloriæ & gratiæ participes. Hi somnum & insomnia hominibus immittunt. Quia omnia corporalia reguntur per Angelos, potestas enim particularis regitur per universalem, sed virtus corporea est particularis, quia individuatur per materiam; virtus vero Angeli est universalis, quia est absoluta & intellectualis, inquit *Thomas*. 44 Duodecim zodiaci partes signa vocantur, quod per illa designantur motus omnium astrorum, vel quod designant varia anni tempora vel naturales effectus, ut serenitatem, pluviam, &c. non autem signa sunt humanorum eventuum & actionum; sic enim essent vel naturalia signa vel ex instituto divino; si illa, essent vel causæ vel effectus harum actionum, at utrumq; falsum. Si ex instituto, necessariò fierent hæ actiones vel contingenter; si necessariò, tum homo non esset liberi arbitrij; si contingenter, essent signa fallacia; quia homo potest agere vel non agere. Ne cometæ quidem signa sunt certa; nam multi cometæ visi sunt sine ulla pernicie; & multæ clades sine ullo cometæ indicio. 45. Primitiæ martyrum fuerunt hi pueri; & sanguine jam incipit seminari ager ecclesiæ. Hujus infanticidij non meminit *Iosephus*. *Macrobius* tamen mentionem facit. 46 Non sentio cum *Pelagio* infantes immunes esse ab omni peccato, in illoq; esse statu in quo fuit *Adam* ante lapsum, neq; illis opus esse baptismo, sine quo vitam æternam cõsequi possunt; quos errores doctè refutavit *Augustinus* alijq;: *David* natus & conceptus in peccato, sumus natura filij iræ, & cor nostrum pravum est, ab ipsa infantia; *Christus* pro infantibus etiam mortuus est, ergo insontes non sunt; dici tamen possunt insontes respectu crudelitatis *Herodis*; ab eo enim sic crudeliter trucidari non meruerunt.

L. 4. *q.* 12. *Exer.* 289. *Part.* 1. *q.* 110. *Art.* 1. 2. *Satur.* 4.

Interea dum rex iratum fluctuat æstu — *Æn.l.4.*
Josepho in somnis *Gabrielis* venit imago. — *l.1.*
Omnia 47 cælicolæ similis, vocemque, coloremq; — *l.4.*
Et crines flauos, & membra decora juventæ. — *l.4.*
Tum sic aggreditur, visusque ita voce monere est. — *l.4.*
Sancte Senex potes hoc sub casu ducere somnum. — *l.4.*
Nec quæ circumstent te deinde pericula cernis? — *l.4.*
Rex furit *Herodes* immani concitus ira, — *l.9.*
Mille dolos, dirumque nefas in pectore versat? — *l.4.*
Non fugis hinc præceps dum præcipitare potestas? — *l.4.*
Eia age rumpe moras, puerum cum Virgine Matre — *l.4.*
Hos cape fatorum comites, pete regna 48 *Pharonis*. — *l.2.*
Hîc lateas donec tuto vos tramite sistam — *l.6.*
In patriam reduces, tacitis iam noctis in umbris — *l.8.*
Carpite iter, dulcemque oculis abrumpite somnũ; — *Geo.l.3.*
Ne te his attingat terris aurora morantem. — *Æn.l.4.*
Angelus hæc fatus nocti se immiscuit atræ. — *l.4.*
At senior *Joseph* subitis exterritus vmbris — *l.4.*
Corripit è stratis corpus, *Mariamque* fatigat. — *l.4.*
Excute mox somnum Virgo, tenerumque puellum — *l.2.*
Tollas exilio comitem, deus æthere ab alto — *l.12.l.6.*
Aligerum famulum præstanti corpore misit, — *l.1.*
Qui celerare fugam, patriâque excedere suadet. — *l.2.*

47 Hic ad veteres picturas alludo: Angeli enim corpora naturaliter sibi unita non habent, ut credidit *Origines*. Quia quod accidit naturæ non invenitur universaliter in illa, ut habere alas animali, sed habere corpus accidit naturæ intellectuali quia intelligere non est actus corporis, ergo natura intellectualis ex se non requirit corpus. 2. in aliquo genere ubi datur imperfectum, debet etiam dari perfectum, natura autem intellectualis in homine est imperfecta egens corpore, ergo debet dari natura Intellectualis perfecta sine corpore. *Aquin. part.* 1. *quæst.* 5. *art.* 1. Assumunt autem corpora, non propter se, sed propter nos, & humana potius quam alia, quia natura Angelica est similis humanæ. 2. Vt hac similitudine conciliarent amorem. 3. Quia nulla figura tam apta est ad loquendum quam humana. 4. Angeli & homines sunt ejusdem capitis membra, ejusdem patriæ cives. 5. Assumendo corpus humanum honorarunt illud, testatique sunt, à *Christo* aliquando assumendum. 6. Partes corporis repræsentant Angelorum proprietates; oculi cognitionem, manus operationem, &c. Vide *Pererium in Daniel.l.* 3. Non autem difficilius est Angelo sibi assumere corpus materiale quam materiæ suscipere formam equivocam, quæ sibi murem fabricat in fimeto. Sol non solum muris corpus fabricat, sed etiam dat animam in fimeto, at Angelus est nobilior quam Sol, &c. *Scaliger exerc.* 359. 13. 48 *Aegyptus* regnum *Pharonis* dicitur, quia olim *Pharones* illi imperabant; hoc autem nomen fuit commune omnibus *Aegypti* regibus, ut *Cæsares* Romanis imperatoribus; sic apud Syros *Antiochi*; apud Parthos *Arsacidæ*, apud Philistim, *Abimelech*, & post *Alexandrum*, in *Aegypto* reges dicebantur *Ptolomæi* usque ad *Cleopatram*: qua victa apud *Actium*, *Aegyptus* facta est Romana provincia. *Hieronymus.* Primo paruit suis regibus *Pharonibus*, postea *Aethiopibus*, dein *Persis* usque ad *Darium* nothum, à quo defecit, & suis iteram regibus paruit usque ad *Alexandri* exitum; Ptolemæis enim subdita fuit; tum Romanis, donec sub *Heraclio* Saraceni eam occuparunt, qui reges suos communi nomine *Sultanos* vocant jam *Turcarum* tyrannide oppressa est. *Lib. 9. comment. in Ezech.*

Ecce

l. 4. Ecce iterum stimulat; sequimur te penniger alme
l. 4. Quisquis es, imperioque tuo paremus ovantes;
l. 4. Adsis, ô, placidusque juves, & dirige gressum.
l. 6. Dixerat, & pariter gressi per opaca viarum
l. 6. Corripiunt spatium medium, terræq; propinquant
Geo. l. 4. *Ægypti*, quam nigra amnis fæcundat arena,
Geo. l. 4. Et diuersa ruens septem discurrit in ora
Geo. l. 4. Vsque coloratis 59 *Nilus* devexus ab 50 Indis.
Æn. l. 1. At rex crudelis fremit horridus ore cruento,
l. 1. Præsentemque necem pueris intentat, & vltro
L. 9. *l.* 11. Cogit in arma viros, & vocibus excitat iras.
l. 2. Sic animis juvenum furor additus, inde (lupi ceu
l. 2. Raptores atra in nebula, quos improba ventris
l. 2. Exegit cæcos rabies, catulique relicti
l. 2. Faucibus expectant siccis) crudeliter vrbem
l. 2. Ingressi, rumpunt aditus, omnemque trucidant
l. 2. (O scelus) infantem, & late loca funere complent.
l. 2. Tum pavidæ matres gemitu, miseroque tumultu
l. 2. Omnia miscebant, ferit aurea sidera clamor;
l. 11. Pectora nunc pugnis fædant, nunc vnguibus ora,
l. 2. Amplexosque tenent pueros, atque oscula figunt.
l. 2. Quis tantam cladem, quis talia funera fando
l. 2. Explicet? aut possit ~~lachrimis~~ æquare dolores?

49 *Nili* origo incerta, unde [illegible] id est à *Iove* cadens vocatur ab *Homero*. 2. Incrementi illius causa non minus incerta, nam nec à liquefactis nivibus in montibus *Aethiopiæ*, ubi sol maxime feruet; nec à ventis *Etesiis* illic flantibus sole existente in Cancro, (nam alia flumina *Etesiis* non minus subjecta sunt, quæ tamen hoc tempore non augentur) incrementum capit; sed vel ab assiduis imbribus in Aethiopia spatio 40 dierum; vel ab occulta qualitate aquæ Niliacæ & terræ Aegyptiacæ, si enim glebam illius soli domi serves, pondus augebitur & minuetur secundum augmentum & diminutionem fluvij. 3. Nilus terram fæcundat, & siccis locis fecem relinquit. 4. Ex universis amnibus nullas expirat auras. 5. Crocodilis & plurimis & maximis abundat; plura vide in quæstionibus nostris in *Genesin. cap.* 41. 50 *India* nomen fuit commune omnibus remotis regionibus sic *America* vocatur *India*, & olim Aethiopes Indi dicebantur. Colorati autem hic dicuntur, quia minio tingebantur; vel quia vicini sideris vapore torrentur, adustisque similes gignuntur barba & capillo vibrato. *Plinius*: sic *Seneca*, Qua ferens Titan diem binos propinqua tingit Aethiopas face: fluvius autem *Nigris* dividit Aethiopas in orientales *Arabiam* & *Aegyptum* versus; & occidentales, mare Atlanticum spectantes, ipsa autem Arabia in Scrip. *Aethiopia* vocatur, quia vicina est *Aethiopiæ*. Arabes cum Aethiopibus eundem religionem profitebantur. Puto autem Aethiopas Indos vocari quia *Aethiopia* superior (quæ & regio Abyssinorum dicitur) ab oriente alluitur mare Indico. color autem non tam à Solis æstu, quam a peculiari illius populi & climatis temperamento oritur. Nam quos ad maritima separat *Niger* fluvius, non sunt utrobique unius coloris, qui trans illum habitant colore nigerrimo; qui cis colunt fulva sunt cuti, seu mustellina inquit *Scaliger*.

l. 2. *cap.* 78.

Exer. 196. 8.

Sed ſimul ac regis crudelis [51] vita per auras *l.* 11.
Conceſſit mæſta ad Manes, corpuſque reliquit: *l.* 11.
Ecce iterum in ſomnis vultu redeuntis eodem *l.* 4.
Aligeri ſe forma Fabro mox obtulit, illum *l.* 4.
In patriam remeare jubens. pia juſſa capeſcit *l.* 2.
Joſephus, cui magna fuit ſpes regna videndi *l.* 2.
Patria, progreditur, dextræ ſe paruus *Jeſus*, *l.* 2.
Implicuit, ſequiturq; patrem non paſſibus æquis. *l.* 2.
Ponè ſubit virgo, perplexum iter omne revoluens *L.* 2. *l.* 9.
Et tandem patriæ peruentum ad limina ſedis. *l.* 2.
Sed cum fama volat *Iudæ* regnare per vrbes *l.* 3.
Sævum [52] *Archelaum*, metuens conſiſtere terra *l.* 3.
Joſephus patria; [53] *Antipæ* conſidere regnis *l.* 1.
Herodis voluit, *Naſarethæ* obſcurus in vrbe *l.* 2.
Delituit puer ille genus qui ducit olympo. *L.* 2. *l.* 6.

Parve puer cujus fama eſt ingentior annis *l.* 11.
Quamuis obſcurus ſecreta in ſede latebas. *l.* 2.
Paruus es, aſt idem magni rex magnus olympi; *l.* 5.
Pauper es, at donis opulentus; filius, idem *l.* 2. *l.* 1.
Es pater omnipotens; famulus, ſed maximus orbis *l.* 1. *l.* 8.
Auctor es & dominus, cui ſeruiet vltima [54] *Thule.* *Geo.* *l.* 1.
Verum *Chriſte* quibus cælo te laudibus æquem? *Æn.* *l.* 11
Æthere qui ſummo Manes deſcendis ad imos *l.* 1. *l.* 3.

51 Poſtquam lento calore toſtus, immenſa voracitate vexatus, inteſtinorum exulceratione & colicis paſsionibus nec non aqua intercute, pedumq; tumore & inguium, verendis quoq; putrefactis, vermiculis ſcatentibus, &c. diu cruciatus fuiſſet, tandem 5. Die poſt necem filij ſui *Antipatri* qui patrem tollere veneno parabat; miſere vitam finivit *Herodes*, prope tempus paſchale fere ſeptuagenarius, anno regni ſui 37. inchoato. vide *Ioſephum. ant.* 17. *cap.* 8.

52 Hic poſterioribus tabulis teſtamenti paterni, hæres regni fuit conſtitutus; ſed *Auguſtus* hunc regem declarare noluit; verum dimidia parte ditionis paternæ ei conceſſa, Tetrarcham ſive mavis Toparcham conſtituit *Iudaea*, *Idumaea*, & *Samaria*. Regium tamen titulum promiſit, ſi regio titulo dignum ſe redderet: alterum vero dimidium titulo Tetrarchiæ, partitus eſt inter alios duos fratres, *Philippum*, & *Herodem Antipam*, qui ſibi vendicabat regnum, ex prioribus tabulis teſtamenti patris debitum. Hujus tyrannidem non ferentes Iudæi & Samaritani, eum ad *Cæſarem* detulerunt; qui *Archilaum* in exilium *Viennam* miſit, multatum prius omni pecunia. *Ioſeph. l.* 17. *c.* 18. 53 Hic Tetrarcha *Galilaea* ab *Auguſto* conſtituitur; rejecta conjuge legitima, ſubintroducit uxorem ſui fratris viventis; *Iohannem* decollari juſsit, *Chriſto* illuſit; à *Caio* Imperatore *Lugdunum* in exilium miſſus una cum *Herodiade*, (quæ ut ſecundæ fortunæ *Herodis* fuit ſocia, ſic volebat eſſe adverſæ) miſerè interijt. 54 Vocem *Thules* pro remotiſsima quavis regione uſurpabant Romani; *Ortelius* putat *Tilemarchiam Norvegia* tractum eſſe antiquorum *Thulen*; alij volunt *Iſlandiam* eſſe *Thulen*. Sed reveta *Shetlandia*, inſula Scotorum regno ſubjecta, eſt ipſiſsima *Thule*, quam ideò nautæ *Thilevſel* vocant. *Solinus* eam juxta *Britanniam* ponit, & bidui navigatione a *Calidonia* promontorio ſeu *Catneſſe* diſtare affirmat. elevatio etiam poli cum Ptolemaica exacte conſentit; inter *Norvegiam* & *Scotiam* ſita eſt, & Bergorum littori oppoſita, ut Scribit Pomponius Mela; in littore autem Bergorum ſita eſt urbs *Bergen*; Hæc vera eſſe experientia comperi; tranſegi namque tres menſes æſtivos in *Thule*; quæ jam multos annos *Chriſti* imperio ſubdita eſt.

l. 2. Vt nobis *Satanæ* manicas, atque arcta leuare
l. 8. Vincla queas; duros pro nobis mille labores
l. 8. Gente sub iniusta, factis *Herodis* iniqui,
l. 5. Pertuleras; hostes omnes, inimicaque castra
l. 4. Pallentes vmbras Erebi, noctemque profundam
l. 1. Imperio premis, ac vinclis & carcere frænas.
l. 8. Te stygii tremuere lacus, tu regna recludis
l. 6. Pallida, tu rerum dominus, tu maximus ille es
l. 6. Vnus qui nobis moriendo restituis rem.
l. 8. Salve vera *Jouis* proles, decus addite diuis,
l. 8. Et nos, & mea dexter adi pede cæpta secundo
Ecl. 8. Primus ab undecimo cum *Christum* cæperat annus
Æn. l. 1. Ascendit 55 *Solymam*, gressumque ad mænia tendit.
l. 1. *l.* 6. Stabat in urbe ingens solido de marmore 56 templum.
l. 1. Ærea cui gradibus surgebant limina, nexæque
l. 1. Ære trabes: foribus cardo stridebat ahenis
l. 7. Tecti auro muri, fulget de postibus aurum,
Auro sacrati splendent laquearia tecti;
l. 8. Ardet & aulæis templi penetrale superbis.
l. 1. Hîc *Christus* veterum voluens monumenta virorum
l. 5. Ante annos animumque gerens, curamque virilem;
l. 9.

55 Masculis ter in anno incumbebat comparere coram domino, nempe in festo paschatis, Pentecostes, & tabernaculorum, *Exod.* 33. *Christus* autem jam ascendere volebat, ut legem impleret, ut parentibus obediret, ut sapientiam suam ostenderet; ut pueris exemplum pietatis monstraret: *Hierosolyma* autem in medio fere terræ & *Palestinæ* sita, à Iebusæis possessa, à *Davide* aucta; à Chaldæis subversa, à *Zorobabele* restaurata; à *Tito* funditus deleta; ab *Hadriano* condita & *Aelia* nominata, à *Cosroe* persarum rege direpta, à *Godefredo* recuperata, à *Saladino* iterum capta: jam vero cineres vbi Troia fuit. 56 Templum hoc ab *Herode* extructum seu auctum potius, inter orbis miracula numerandum est. Octo annis absolutum fuit, scilicet anno decimo ante *Christi* ortum. Inchoatum vero anno 18. regni *Herodis*. Non solum ob fabricam & magnificentiam *Salomonis* templo par fuit, sed ob præsentiam *Christi* longe augustius, hîc tamen defuerunt quinque res quæ templum *Salomonis* reddebant venerabile: nempe divina præsentia 2. afflatus spiritus prophetici. 3. ignis sacer. 4. Vrim & Thummim. 5. Arca cum ipsius tegmine propitiatorio; sic *D. Kimchi* asserit, sed revera hæc non defuerunt; nam hæc omnia in *Christo*; & *Christus* instar omnium.

Consedit medius: Placido tunc ore 57 Magistros *l.* 11
Aggreditur, gaudetque audire & reddere voces. *l.* 6.
Conticuere omnes intentique ora tenebant *l.* 2.
Christum admirantes, quod sit divinitus illi *Geo.l.* 1.
Ingenium, atque annis rerum 58 prudentia major. *Geo l.* 1.
Multa inter sese vario sermone serebant *Æn.l.* 6.
Quis novus hic sacris consederat ædibus hospes, *l.* 4.
Et præcepta ferens, & respondere paratus. *Ge.l.*2.*Ec.*7.
Quin pueri virtus animo, multusque recursat *Æn.l.* 4.
Oris honos, hærent infixi pectore vultus, *l.* 4.
Verbaque, hec possunt expleri corda tuendo. *l.* 8.
At puerum amissum fessi mæstique parentes *l.* 3. *l.* 2.
Tres soles quærunt, iterumque iterumq; vocantes. *l.* 3. *l.* 2.
Huc illuc volvunt oculos, totamque pererrant *l.* 4.
Luminibus *Solymam*. media testudine templi *l.* 1.
Alte subnixum solio, legesque docentem *l.* 1.
Inveniunt tandem; ast illi obstupuere silentes, *l.* 11.
Conversique oculos inter se atque ora tenebant; *l.* 11.
Lætitiaque metuque avidi contingere *Christum* *l.* 1.
Ardebant, sed res animos incognita turbat. *l.* 1.
Vt primum fari potuit sanctissima virgo *l.* 12.
Aggreditur natum, fuditque has ore loquelas: *l.* 5.
Chare puer quonam nostri tibi cura recessit? *l.* 2.
Quos fugis, aut quis te nostris amplexibus arcet? *l.* 5.
Heu nescis quantos discessu, nate, dolores *l.* 6.
Attuleris nobis: somnos mihi cura salubres *Geo.l.* 3.

57 Magistros seu doctores Hebræi, Rabi vocant ob multam quam habent, vel habere debent doctrinam. Est enim Rab, multus. Chaldæi vero & Syri vocant Magistrum Ribbon, pro quo in Evangelijs scribitur Rabboni, hunc titulum hodie consequuntur illi solùm qui eum pecunia emere possunt; viri docti si inopia premantur, eo defraudantur vide *Munsterum*. Rabbini è priscorum doctorum sententijs & exemplis Thalmud suum conflarunt, id est, doctrinale, nam jus canonicum & Theologiam continebat, blasphemijs tamen & fabulis scatet. Duplex autem est Thalmud; Hierosolymitanum unum, collectum à *Iuda Simeonis* filio anno 150. ab ultimo urbis excidio. Alterum Babylonicum, sub annum *Christi* 477. conflatum. Cabbalam etiam confinxerunt, quæ continet legis arcana, spiritualem, allegoricamque intelligentiam; hanc aiunt *Moysem* in Monte à Deo accepisse, illumque *Iosue* tradidisse, hunc vero senioribus, hos prophetis, hosque viris Synagogæ magnæ usque ad *Esdram*, qui hanc doctrinam huc usque ore traditam, scripto commisit. *Esdras* autem *Simeoni* pontifici tradidit, & hic alijs, donec ventum est ad *Simeonem* qui *Christum* ulnis suscepit, hic autem *Gamalieli* tradidit *Pauli* Magistro, &c. anno autem *Christi* 476. Rabbini notulas illas quibus hodie Iudæi utuntur, vice vocalium & accentuum, ad lectionis facilitatem, repererunt. Vide *Galatinum*, *Baronium*, *Genebrardum*, &c. plura de Rabbinis disserentes. 58 Duplex fuit in *Christo* prudentia, seu scientia, una infusa, altera acquisita; in illa non profecit *Christus*, hæc vero aucta fuit in *Christo*, & quantum ad experientiam & quantum ad essentiam ipsius habitus. *Aquin.* fuit ergo in *Christo* ignorantia, si consideretur secundum naturam speciei, at ut unita fuit Hypostasi divinæ, plenitudinem habuit scientiæ & gratiæ. *Christus* ergo interrogabat doctores, non ut disceret, sed ut erudiret.

*annot. in Gen.c.*21. *in arcan. Cath. verit.* *in Annal. in Chronol.* *Part.* 3. *q.* 12. *art.* 1.

Abrupit,

Æ.6.l.11. Abrupit, frons læta parum, turbataq; mens eſt,
l.5. Nec lachrimis caruere genæ, dum quæro per omnẽ
l.2. Te *Solymam*, & nota excedo regione viarum,
l.6. Si forte erraſſes; tandem datur ora tueri
l.6. Nate tua, & notas audire & reddere voces.
l.1. Sic *Maria*; at *Mariæ* contra ſic filius orſus:
l.12. Quam pro me curam geris, hanc precor optima
l.12. Deponas, natumq; ſinas pro patre laborem (pro me
l.1. Virgo pati, cujus mihi juſſa capeſcere fas eſt.
l.4. Imperio magni patris parere paravi,
Ec.2.l.3. Hoc placeat nobis, hæc eſt mihi ſola voluptas
l.3.l.2. Solamenque mali; nec me labor iſte gravabit.
l.1. Hæc ubi dicta dedit, Virgo ſeniorque maritus
l.2.l.6. Inde domum referunt ſeſe; puerique volutant
l.4. Verba animo ſecum, & curam ſub corde premebãt.
l.6. Ille autem paribus curis veſtigia figens
l.4. Inſequitur, patriſque ac matris juſſa faceſſit;
l.10. Exegitque ſuos cum patre inglorius annos,
Ecl.4. Clam, donec firmata virum ſe fecerat ætas.
l.8. Poſtquam[59] ter denos exactis menſibus annos
l.6. Implêſſet *Chriſtus*; mox curva ad flumina tendit
l.8. *Iordanis* rapidi, pleno qui gurgite ripas
l.8. Stringebat virides, & pinguia culta ſecabat
l.8. Cæruleus *Iordan*, cælo gratiſſimus amnis.
l.6. Huc ingens turba ad ripas effuſa ruebat,
l.6. Matres atque viri, pueri innuptæque puellæ.
l.6. Quam multa in ſilvis autumni frigore primo
l.6. Lapſa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
l.6. Quã multæ glomerãtur[60] aves, ubi frigidus annus
l.6. Trans pontum fugat, & terris immittit apricis,
l.6. Ge.2 Stabant orantes perfundi flumine ſacro.
Æn l.3. Hic vitam in[61] ſylvis inter deſerta ferarum

59 Τριῖς δέκαδας ἐτῶν πολιτευσάμενος. *Ignat. in epiſt. ad Trallianos.*

60 Grues & hirundines verno tempore ad nos veniunt, æſtuoſam regionem fugientes: autumno timentes hiemem in calidas regiones catervatim commigrant, unde videntur in *Alexandria*. *Cardanus de ſubtil. l. 17.*

61 *Baronius* vult *Iohannem* Monachiſmi authorem; ſed *Bellarminus* Eremitas à Monachis diſtinguens, vult *Antonium* Eremitarum authorem, non tempore quia *Paulus* fuit eo prior, ſed inſtitutione, quia primus habuit diſcipulos, & ipſe à nullo didicit. *Bellar.* de monach. *l.2. cap.5.* at demus Baptiſtam Authorem primorum monaſteriorum, quæ fuerunt officinæ virtutum abſtinentiæ, jejunij, patientiæ, laborum, ut ait S. *Ambroſius lib. 10. epiſt. 82.* Hoc nihil ad hodiernum Monachatum qui longe à ſua prima origine degeneravit, & quantis abuſibus contaminatus & deformatus ſit, ſatis per ſe eſt manifeſtum, nam paulatim religio vera in ſuperſtitionem & inanem ſpeciem religionis converſa eſt, &c. ut queritur *Caſſander. conſult. art. 25.*

Lustra domosque trahit *Iohannes* regis olympi *l.* 3.
Nuncius; hunc steriles vatem genuere parentes. *l.* 1.
Horridus in [62] pilis, & stratus pelle cameli, *l.* 5.
Prædicit multa, & tristes denunciat iras. *l.* 3.
Fundit humus facilem victum, [63] sylvestria mella *Geo. l.* 2.
Dant rami, & vulsis pascunt radicibus herbæ. *Æn. l.* 3.
Hunc adiens *Christus* verbis compellat amicis: *l.* 3.
Zachariæ soboles, magnam cui mentem animumq; *l.* 6.
Inspirat pater omnipotens, aperitque futura, *l.* 6.
Ad te confugio, & supplex nunc flumine vivo *l.* 1. *l.* 2.
Tingi oro, corpus fluviali spargito lympha. *l.* 4.
Iohannes contra: tuus ô rex magne quid optes *l.* 1.
Explorare labor, mihi jussa capescere fas est. *l.* 1.
Verum me potius fluvio mersare salubri *Geo. l.* 1.
Debes, haud equidem tali me dignor honore *Æn. l.* 1.
Tam sacris humeris largos infundere rores. *Geo. l.* 1.
Sed si tantus amor menti, si tanta cupido est *Æn. l.* 6.
Spargere corpus aqua, fluviumq; intrare rapacem, *Geo l.* 3.
Parebo; sequere, & tuto te tramite sistam. *Æn. l.* 6.
Tum [64] demum præceps toto se corpore *Christus* *l.* 4.
In fluvium dedit; ille suo cum gurgite puro *l.* 9.
Accepit venientem, & mollibus extulit ulnis. *l.* 9.
Ecce autem subitum & dictu mirabile monstrum: *l.* 2.
Namque videt *Christus* medium discindere [65] cælũ *l.* 9.

62 Ad pænitentiam hortabatur etiam habitu, lugubrem enim & vilem gerebat vestem, in hoc fuit alter *Elias*. Camelus autem est animal partim mundum quia ruminat, partim immundum quia ungulas non dividit; sic *Iohannes* mundos Iudæos, & immundos Gentiles adducebat. Pelle etiam mortui animalis, mortificationem denotabat, & mortis meditationem. Cinctus autem erat velut in opere existens, negligentes autem & delicati non cinguntur. Vide *Theophilac.* in *Math. cap.* 3.

63 Hic *Iohannem Pelusiotam* sequor, qui locustas putat esse herbarum summitates; & *Bedam* qui ait mel sylvestre nil aliud esse quam folia quarundam arborum melliti saporis; non diffiteor tamen, animalculis illis quæ locustæ dicuntur vesci Arabes & Lybiæ populos. Siccatas Sole redigunt in panes inquit *Cardanus*, (*de subtil. l.* 9.) cui adstipulatur acutissimus *Scaliger*. (*Exer.* 192.) Nec mirum videri debet, cum Germani quidam milites, bombyces deliciarum causa frixos edant, & Galli vescantur ranis, Itali mustelis. Similius tamen vero est *Baptistam* summitatibus arborum contentum fuisse, utpote simpliciori cibo, & paratiore; nam appositum & parabile est, quod natura desiderat. 64 Vetus traditio est; *Christum* sexto die *Ianuarij* fuisse baptisatum. Baptisari autem voluit, non ad corporis mundiciem aut medicinam, ut *Aegroti*; nec ad animæ labem tollendam, nullam enim contraxit, ut monstrat patris divinitas, & matris virginitas; sed ut nobis sit documento, & ut baptismum ecclesiæ sanctificaret. Et quia semel baptisari voluit, ideo baptismus repetendus non est, ut faciebant *Hemerobaptistæ* alijque; *Cataphrygas* tamen seu *Paulinos* rebaptisari voluit *Synodus Nicana. can.* 19. *&c. Manichæi* dicunt *Christum* corpus suum posuisse in *Iordane*, & juxta apparentiam aliud corpus monstrasse sed idem qui descendit in aquam, ascendit. *Theophyl. Math. cap.* 3. 65 *Adam* cælos clausit, *Christus* aperuit Hic autem nulla fuit divisio cælorum qui sunt incorruptibiles, sed vel chasma in aere meteoron quidem naturale, sed tum supernaturali virtute ostensum, vel effectus aliquis cælestis, cælitus apparens.

Atque

l. 9. Atque novam lucem vastum transcurrere olym-
l. 11. pum.
l. 5. Præterea spectat sublimem in nube [66] columbam
l. 4. Quæ plausum ingentem pennis dat, lapsaque
l. 1. *l.* 3. cælo
l. 1. Devolat, & supra caput astitit; insuper alti
l. 1. Intonuere poli, [67] & vox reddita fertur ad aures:
l. 1. *Geo. l.* 4. Ecce meæ vires, mea magna potentia; solus
Geo. l. 2. Ecce patris summi dilectus filius, illum
Æ. l. 11. Audite ô gentes, & jussa facessite cunctæ.
l. 1. *Geo. l.* 3. His actis deserta petit spælæa ferarum.
Æn. l. 3. Hic [68] inter vastas rupes atque horrida lustra
l. 8. *l.* 6. Ipse quater denis jejunia longa diebus
l. 6. *l.* 4. Pertulit. interea stygiis sese extulit undis
l. 1. *l.* 7. Tartareæ sedis dominus, stagnantis averni
l. 7. Incola, qui Manes imos, noctemque profundam
l. 7. Horrendo premit imperio, cui tristia bella,
l. 7. Iræque, insidiæque, & crimina noxia cordi.
l. 7. Hic solet unamines armare in prælia fratres,
l. 8. *l.* 7. Atque odijs versare domos; huic nomina mille,
l. 12. Mille nocendi artes; hic flammea lumina torquens
l. 1. *l.* 4. Pestiferas aperit fauces & voce superba
l. 1. *l.* 3. Affatur cæli regem, atque ita turbidus infit:
l. 2. Nate patris summi qui cælum numine torquet,
l. 8. *l.* 5. Fac Cererem correptam undis hæc horrida saxa.
l. 1. *l.* 2. Cui *Christus*: nequeunt hominis producere vitam
Geo. l. 4. Dona laboratæ Cereris, verum ore loquelis
Geo. l. 1. Quas fundit pater omnipotens, his ducere vitam,
Geor. l. 4. Possunt, hæ dulcem præbent mortalibus escam.
Geor. l. 1. Tunc inimicus atrox magno stridore per auras

66 Sive naturalis aliqua columba fuit hæc, sive divina virtute ex elementari materia tum formata, symbolum erat *S. Sancti* necnon columbinæ simplicitatis, mansuetudinis & mundiciei quæ in *Christo* erant. Columba viso in aqua accipitre fugit, quod est sapientiæ: meliora grana elegit, quod est scientiæ: alienos pullo nutrit, quod est consilij: non lacerat rostro, quod est intellectus: caret felle, quod est pietatis: habitat in cavernis, quod est fortitudinis: gemit pro cantu, quod est timoris, hæc autem sunt 7. proprietates *S. Sancti.*

67 Hanc vocem formavit tota Trinitas, sed repræsentavit patrem, ut columba *S. Sanctum.* Debuit autem *Christus* in Baptismo declarari filius Dei, quia per hoc homines instituuntur filij adoptivi. Debuit etiam tum demonstrari mysterium Trinitatis, quia baptismus noster consecratur in virtute trinitatis. *Aquin. part. 3. q. art. 39. 8.* 68 Debuit *Christus* tentari, ut nobis contra tentationes auxilium ferret. 2. ob nostram cautelam, ut nullus se securum existimet. 3. Vt nos instrueret qualiter tentationes vinceremus. 4. Vt nobis fiduciam de sua misericordia largiretur: Non habemus pontificem qui non possit compati. In deserto autem voluit tentari, ut *Adamum* de paradiso in desertum ejectum, inde liberaret. *Aquin. ibid. quæst. 41.*

Attollit 69 *Christum*; volat ille per aera magnum, *Æn. l.* 4.
Atque levis tandem templi super astitit arce. *l.* 6.
His *Christum* aggreditur dictis, ac talia quærit: *l.* 3.
Nate patris summi, fac toto corpore præceps *l.* 1. *l.* 4.
Ad terram mittas tete; deus æthere ab alto *l.* 4.
Aligeros mittet vigiles, qui te agmine denso *l.* 2. *l.* 9.
Servabunt, nullo violabis vulnere corpus. *l.* 10.
Christus ad hæc: frustra tentas regem ætheris alti *l.* 9. *l* 12.
Talibus insidijs deludere. talia fatus *l.* 2. *l.* 11.
Ecce iterum *Christus*, mundum qui numine fulcit, *l.* 4.
Tollitur in cælos humeris subeunte Satana. *l.* 3. *l.* 2.
Gestatur liquido sublimis in aere *Christus*; *Geo. l.* 1.
Tunc procul excelso demissus vertice montis *Æn. l.* 5.
Constitit, 70 hinc mare velivolũ, terrasq; jacentes, *l.* 1.
Littoraque, ac late populos dum despicit orbis, *l.* 1.
Alloquitur rursus *Christum* rex noctis opacæ: *l.* 1. *l.* 2.
Hæc equidem mea sunt, si me venerabere votis *Ec* 9. *l.* 7.
His te nos regnis donabimus; accipe; jura *Ecl.* 5.
Da populis, moresque viris, & mænia pone. *Æn. l.* 1.
His dictis *Christus* graviter commotus, 71 abire *l.* 1.
Imperat, & tali fugientem est voce sequutus: *l* 1.
Maturato fugam, & sub tristia tartara vade, *l.* 1. *l.* 4.
Hortator scelerum, cæli prece numen adora. *l.* 6. *l.* 3.
Tu soli cane vota deo, dominumque potentem *l.* 3.
Supplicibus supera donis. at tristis averni *l.* 3. *l.* 6.
Rex turbatus abit, fugit ilicet ocyor Euro, *l.* 8.
72 Infernumque petit, pedibus timor addidit alas. *l.* 8.
Tunc cæli proceres cælo venere volantes. *l.* 6.
Præpetibus pennis; 73 mulcebant æthera cantu, *l.* 6. *l.* 7.
Et *Christo* domino Bacchũ, Cereremq; ministrant. *l.* 1.
His actis properè exequitur præcepta parentis, *l.* 6.
Se varijs signis monstrans genus esse *Jehovæ.* *l.* 2. *l.* 4.

69 Vere *Christi* corpus sublatum est a diabolo, nec id magis alienum ab eo, quam quod à diaboli ministris passus est se cruci figi. Tentatur autem hic *Christus* foris per suggestionem; non verò intus per consensum & delectationem.

70 Omnia mundi regna, *Christus* non vidit, sed Diabolus regnorum statum verbis exponebat. *Aquin.*

71 Hinc patet quam graviter errarint *Eucratitæ* hæretici *Tatiani* discipuli qui asserebant Diaboli principatum Deo non subjectum, sed ex propria veluti potestate facientem. Vide *Epiph. August. Iren. Theodoret. de Hæresibus.*

72. Diabolo duplex locus pœnalis debetur; infernus ratione suæ culpæ; aer caliginosus ratione exercitationis humanæ usque in diem judicij, *Aquin. part.* 3. *quæst.* 64. *art.* 4.

73 Vt Angeli assumunt corpora ex aere condensando illum, sic formant sonos in aere similes sonis & vocibus humanis. Opus autem Angelorum, est Hymnus irremissus ὕμνος ἄληκτος inquit *D. Athanasius* qui Angelum definit ζῶον ὑμνολογικόν, de communi essent. *Pat. filij & S. S.*

Est

l. 1. Est urbs, Hebræi 74 *Kanah* cognomine dicunt,
4. *l.* 3. Hic hymenæus erat; *Christus*, socijque vocati
1. *Geo. l.* 1. Adsunt, accumbunt epulis, curasque resoluunt.
Æn. l. 8. Postquam exempta fames, & amor compressus edendi,
1. *l.* 8. Exhaustum est vinum; *Christus* sublata reponi
8. *Geo. l.* 2. Pocula cuncta jubet, dulcesque à fontibus undas
l. 5. *l.* 3. Sex urnis fundi; 75 mox unda rubescere cœpit,
4. *l.* 3. Et latices fiunt spumantis pocula Bacchi.
l. 5. Illum admirantur cum vina liquentia fundit,
1. *l.* 7. Impleretque mero pateras; stupet inscia turba,
l. 1. Atq; iterum in mensa laticum 76 libavit honorem.
l. 1. Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
l. 1. Atria, dependent lychni laquearibus altis.
l. 1. Hinc abiens *Solymam* petijt, templumque revisit.
l. 1. Hic ubi debebant aris imponere honorem
Ec. 4. *l.* 2. Mutabant merces; ubi tendere rite supinas
2 *Ec.* 7. Ad cælum cum voce manus plebs ante solebant,
1. *l.* 12. Dum pecudes vendunt, templum fecere prophanũ.
l. 3. Haud impune tamen, nec talia passus *Iesus*.
Geor. l. 3. Verbera torta parat, juvenesq; senesq; 77 flagellat,
Æn. l. 5. Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra,
l. 5. Nec mora, nec requies; quã multo grandine nimbi
l. 5. Culminibus crepitant, sic densis ictibus heros
l. 5. Creber utraque manu pulsat versatque profanos;

74 Duæ urbes hujus nominis erant, una in tribu *Aser*, *Cana* major dicta *Ios.* 14. altera *Cana* minor in tribu *Zabulon*, ubi *Christus* nuptiis interfuit, *Simeonis* Chananæi, qui unus ex 12. Apostolis *Zelotes* est dictus; ut putant *Nicephorus* & *Baronius*. Locum autem miraculis illustravit *S. Helena* templo ibi erecto. ante hoc tempus *Christus* miracula non fecit, licet virtus divina fuerit in eo ab instanti incarnationis; ne scilicet fides de veritate carnis negaretur. *Aquinas.*

l. 8. *cap.* 30.
ad an. Christi 1.
art. 3. 9.
3. *art.* 3.
Haeres. 51.
Hist. hist. l. 2. & 4.

75 *Epiphanius* putat hoc miraculum factum sexto *Ianuarij*; quo die Romana ecclesia adventûs *Magorum*, baptismatis *Christi*, & hujus miraculi celebritatem quotannis recolit. *Plinius* autem asserit fontem in *Andro* insula Nonis Ianuarij vini sapore fluere, fortasse vel virtute hujus miraculi, vel ad miraculum hoc confirmandum. *Christus* autem hoc miraculo nuptias cohonestat, quas *Encratitæ* alijque hæretici detestati sunt. 2. moderatum vini usum concedit quod *Encratitæ* (quos propterea *Augustinus* Aquarios nominat; *Theodoretus*, Hydroparastatas) prohibuerunt. Sic *Severiani*, *Heracitæ*, & *Saraceni Mahumetani*. 3. *Christus* aquam legis in vinum evangelicum convertit. 76 Hæc vox in sacrificijs usitata est; hic autem leviter degustare, seu moderate bibere significat, à voce λείβω non enim passus est Christus convivas, se inebriari. 77 Qui flagellandus erat à Iudæis, prior flagellavit eos inquit *Augustinus*. Flagellatio vero fuit servorum supplicium; Iudæi autem servi fuerunt peccati, & ideo à Romanis flagellandi. Hoc autem *Christi* factum non debet trahi in exemplum, à privatis; nam ille fuit persona publica; 2. missus à patre. 3. non ob proprium commodum, sed dei gloriam templum repurgavit. 4. vendentes ejecit sed templum non dejecit; secus factitarunt illi, qui in *Scotia* templi ornamenta in proprium commodum converterunt; immo magnam ecclesiarum partem funditus everterunt. Sed animus meminisse horret luctuque refugit.

Immi-

Immisitque fugam cunctis, atque intonat ore: *l. 9. l. 6.*
Hic precibus locus est; at non spelunca Latronum *l. 4. l. 12.*
Tunc *Christus* passim tota regione vagatur *l. 6.*
Multa docens, sortemq; animo miseratus iniquam *l. 6.*
Ignavæ plebis, varia & 78 miracula rerum *Geo. l 4.*
Efficit; auxiliumque tulit mortalibus ægris, (det. *Ge. l. 2. Ae. 3*
Dum 79 medicas adhibere manus ad vulnera gau- *Geor l. 3.*
Omnes queîs tristi languebant corpora morbo, *Geo l. 4.*
Quive ferunt fædam scabiem, turpesque podagras, *Geo. l. 3.*
Atque hi quorum artus depascitur arida febris, *Geo. l. 3.*
Linquentes dulces animas, aut ægra trahentes *Æn. l. 3.*
Corpora; quin surdos, mutos, & tabida membra, *E. 10. l. 9. l. 5.*
Atque oculis captos, vel quos stupor urget inertes, *Ae. 6. Ge. 3.*
Omnibus his verbo morbos compescuit omnes. *Geo. l. 1. l. 3.*
Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum, *Æn. l. 6.*
Ferrea vox, omnes sævas comprendere pestes, *l. 6.*
Omnia morborum percurrere nomina possum *l. 6.*
Quos dominus virtute sua, non arte levabat. *l. 9. l. 7.*
Est 80 mare quod muros *Tyberiadis* alluit urbis *l. 8.*
Fluctibus, huic raucus fluvio *Iordanis* amæno *l. 7.*
Vorticibus rapidis, & multa flavus arena *l. 7.*
Influit. hæc *Christus* gressus ad littora tendit, *l. 2.*
Et secum in sicca solus spatiatur arena. *Geo. l. 2.*
Famaque finitimos, & clari nomen *Iesu* *Æn. l. 5.*
Excierat: læto complerant littora cætu *l. 5.*
Visuri *Christum*, pars atque audire parati; *l. 5.*
Currentes cernas omnique ex urbe ruentes: *l. 4.*
Ac veluti in pratis ubi apes æstate serena *l. 6.*
Floribus insidunt varijs, & candida circum *l. 6.*
Lilia funduntur, strepit omnis murmure campus. *l. 6.*
Haud secus *Abramidæ* necnon Romana juventus *l. 2.*

78 Debuit *Christus* facere miracula quia quæ sunt fidei non possunt ratione humana probari, ideo argumentis divinæ virtutis probantur, sicut literæ quæ annulo regis signantur *Aquin. part. 3. quæst. 43. art. 1.*

79 *Chironi, Machaoni, Podalyrio, Hippocrati* alijsq; medicis divini honores assignati sunt; *Salomon* Medicum honorandum vult, quod altissimus eum creaverit ad sublevandam necessitatem, *Mithridates Ponti, Hermes Aegypti* reges, *Avicenna Cordubæ* princeps alijque viri magni non erubuerunt hanc artem exercere, non puduit *Raphaelem* Angelum medicum agere; quantis ergo honoribus afficiendus est Salvator noster qui medicus miserorum esse voluit, ille vere est *Apollo* & *Aesculapius* noster; ille non arte, sed divina virtute morbos omnes curavit quamvis *Apollonius, Simon Magus, Manes*, alijque impostores hanc illi gloriam invidebant.

80 Hic fuit lacus *Genesareth*, qui ob amplitudinem mare vocatur. Latitudo est 40. stadiorum, longitudo 100. aquam habet dulcem & potabilem, variaque piscium genera sibi peculiaria, in hujus ripa urbs *Tiberias* in honorem *Tyberij Cæs.* ab *Herode* Tetrarcha ædificata. *Iosephus.* *l. 3. de bell. Iuda. c. 18.*

Vndique

l. 7. Vndique collecti coeunt, *Christumq;* premebant.
l. 6. Forte autem binæ stabant in littore puppes,
l. 1. Vna fuit *Petri*, [81] hanc *Christus* conscendit, & altis
l. 4. l. 3. Consedit transtris; populumq; ex nave docebat.
l. 3. Postquam conticuit, factoq; hic fine quievit,
l. 7. Tendere iter velis, portumq; relinquere *Christus*
l. 1. Imperat atque imo submergere retia ponto.
Geo. l 4. Cui *Petrus*: quamvis nostros experta labores
Æn l. 6. (Sed frustra) nox sit, quia fert ita corde voluntas
Geo. l. 4. Parebo, atque iterum duro indulgebo labori.
Geo l. 4. Ecce autem subito vasti gens humida ponti
Geo. l. 4. Agnovit dominum vitreisque sedilibus omnes
Geo. l. 4. Obstupuere, imo ludentes gurgite pisces,
Æn. l. 8. Æquora verrebant caudis, æstumque secabant.
l. 6. Atque omnis turba ad naves effusa ruebat,
Geo. l. 2. Immensi pelagi proles, & retia complet.
Geo. l. 1. Tum *Petrus* socijque trahunt mox humida lina;
Ae. l. Ge. 2. Implenturque ambæ naves, genus omne natantum
l. 7. l. 5. Puppibus incumbens, immani pondere naves
l. 6. l. 1. Involuebat aqua, & vasto submergere ponto
l. 1. Incipit, at *Petro* soluuntur frigore membra,
l. 1. Ingemit, & duplices tendens formidine palmas
l. 1. Talia voce refert: Tu cujus numen adorant
l. 5. [82] Nereidum Phorciq; greges, panopæaq; virgo,
l. 5. Et senior Glauci chorus, Inousque Palæmon,
l 5. l. 3. Tritonesque citi; scelerato excedito navi, (strum.
l. 3. l. 2. Linquito pollutum hospitium, scelerumque mini-
l 3. l. 9. Da *Christe* auxilium, & nostro succurre labori.
l. 5. l. 2. Eripe nos miseros lætho, & scelus omne remitte.
l. 4 l. 11. Cui *Christus*: confide *Petre*, & timor omnis abesto.
Geo. l. 3. l. 1. Tu genus æquoreum laqueo captare solebas
Æn. l. 9. Mox homines disces captare & [83] fallere verbo.

[81] Hæc *Petri* navicula fuit typus ecclesiæ: in hac *Christus* docet. Hæc instructa fidei gubernaculo fœlici cursu per hujus sæculi mare navigat. Habens deum gubernatorem, Angelos remiges, portans choros omnium sanctorum, erecta in ipsa salutari arbore crucis, in qua evangelicæ prædicationis vela suspendens flante S. Sancto, ad portum Paradisi deducit. *Chrysost.*

[82] Hi: non deos Marinos sed pisces intelligo cum *Plinio. l. 9. c. 16. & c. 5. & lib. 32. cap. 11.* *Nereides*, filiæ *Nerei* teste *Euripide*, ἑκατὸν πεντήκοντα Νηρηΐδων χορόν. vide *Nat. Comit. Myth. l. 8. c. 6.* *Nereus* vero est ipsum mare apud *Ovidium* Qua latam *Nereus* cærulus ambit humum. Filiæ ergo maris seu *Nereides* nihil aliud quam pisces sunt. *Phorcus* & *Phorcides* *Neptunum* agnoscunt parentem: *Glauci* & *Panopeæ* sunt pisces acutissimi visus. *Palæmones* seu *Portuni* sunt pisces portus frequentantes, ut nomina indicant. *Tritones* sunt monstrosi pisces, filij etiam maris vocati.

[83] Datur dolus bonus, & malus sic fallacia bona & mala; Philosophia est inanis fallasia, quia fallit ut perdat; at dei verbum fallit ut servet.

Me

Me [84] ſequere & dominum Caſus complectere in omnes: *Aen. l.9.*
Nulla tuis ſine me quæretur gloria rebus. *l.9.*
Hæc ubi dicta;petunt portus, & vela ſecundi *l. 5.*
Intendunt Zephyri, fertur cita gurgite navis, *l.5.*
Anchora de prora jacitur, ſtant littore puppes. *l. 6.*
Progreditur *Chriſtus* comitum ſtipante caterua. *l.4.*
Cuncta manu medica curabat languida membra, *l 12.*
Auxiliumque tulit præſens dominiſque, miniſtriſq; *Geo l. 2.*
Et pueris ſimul, & ſenibus medicatur anhelis. *Geo. l. 2.*
Iamque propinquabat muris portiſque [85] *Naimæ*; *Æ.l.10.*
[86] Lugentem viduam concurſu accedere magno *l. 6. l. 1.*
Conſpicit admirans numerum, matreſque, viroſq;. *l. 2.*
Filius huic matri miſeræ, proleſque virilis *l. 7.*
Vna fuit, quæ prima oriens erepta juventa eſt. *l. 7.*
Hujus frigentis corpus, vitâque carentis *l. 5. Ge 4.*
[87] Exportant tectis, & triſtia funera ducunt. *Geo l. 4.*
Ducitur infælix mater confecta dolore *Aen. l. 11*
Pectora nunc [88] fædans pugnis, nunc unguibus ora *l. 11.*
Flebat defuncti corpus miſerabile nati. *Eclog. 5.*
At *Chriſtus* caſu matris concuſſus acerbo *Aen. l. 5.*
Ingemit, & triſtes juſſit deponere curas; *Geo. l. 4.*
Tunc [89] tetigit pheretrũ, & tolli miſerabile corpus *Aen. l. 11.*
Imperat exanimum juvenum, [90] pheretroque re- *l. 11.*
Alloquitur, juſſitq; ad limina ſurgere vitæ. (poſtum *l. 7.*

84 Non tam corporis motu, quam animi moribus. ſequutus eſt *Petrus Chriſtum*, ſana doctrina, vita pia & morte crucis. Nos etiam licet adhuc tenemur infirmitate corporis, ſequamur tamen eum paſsibus amoris. *Greg. hom. 29. ſuper Evang.*

85 Vrbs fuit *Galilea* in tribu *Iſſachar*, diſtans *Hieroſolyma* 48. milliaribus, & duobus à monte *Thabor* quatuor vero à *Capernaũ* ubi habitabat fidelis Centurio.

86 Immoderatus luctus prohibitus fuit Iudæis *Deut.* c. 14. nempe laceratio corporis, & evulſio crinium, ſed non laceratio veſtium. Propinqui enim Mortui veſtimenta lacerant, nec in illa domo comedunt die illo, ſed foris; nec comedunt carnes, nec bibunt vinum, niſi fuerit Sabbatum. Prohibitum eſt per 7. dies luctus lavare corpus aut unguentis perfundere; lectum in pavimento ſternunt, à Venere abſtinent; nudis pedibus ſequuntur funus, & lucernam accendunt in pavimento domus per 7. noctes, quod credant animam defuncti redire ad locum illum, ubi à corpore diſceſsit, & deplorare diſſolutionem ſuam &c. vide *Munſterum in cap. 14. Deutr.*
87 Extra urbes tam Iudæi quam Romani mortuos ſepeliebant. Hi propter ignis periculum quia corpora defunctorum cremabant, ne hoſtilis immanitas cadavera erueret e ſepulchris, illi autem ne urbs fœdo cadaverum odore inficeretur. 88 Magnus fuit hujus viduæ dolor, 1. Quia mulier. 2. vidua. 3. quia filium amiſit. 4. unicum. 5. in juventutis flore. Qui dolor poetica Hyperbole hic exprimitur; nam non eſt veriſimile viduam hanc aut pugnis aut unguibus corpus violaſſe; nam hujuſmodi luctus fuit interdictus etiam apud Romanos: Mulieres genas ne radunto, neve leſſum funeris ergo habento. 89 Non ſolum verbo facit miraculum, ſed & loculum tangit, ut diſcamus quod corpus ejus corpus vivificum ſit. Quia caro ejus facta eſt propria verbi omnia vivificantis, propterea vivifica eſt. *Theophyl. in Luc. c. 7.* 90 Tenuis fortunæ homines feretris efferebantur, potentiores autem lectis; *Scylla* lectorum ſex millia habuit. Et *Auguſtus* in honorem *Marcelli* 600 lectos intrare urbem juſsit.

Audijt

4. l. 2. Audijt exanimis, subitoque à morte revixit.
l. 3. Hîc populus paulum aspectu conterritus hæsit;
l. 1. Spemque, metumq; inter dubius, seu vivere credat,
1. l. 12. Sive extrema pati delusus imagine falsa.
5. l. 10. Agnoscunt tandem revocatum à morte sodalem,
l. 1. Nec se delusos vana spe. Protinus omnes
Eclog 5. Lætitia voces ad cæli sidera jactant;
Æn. l. 4. Et *Christi* laudant magnum, & memorabile nomen.
6. l. 3. His demum exactis, mox sese à mænibus heros
l. 3. Omnipotens *Christus* multis comitantibus aufert,
G. 4. A. 1 Littora nota petens; navem tunc forte paratam
l. 5. Corripuit, sociosque jubet considere transtris.
4. l. 3. Soluunt vela citi; terræque urbesque recedunt;
l. 3. Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.
l. 8. Interea in puppi, gelidaque sub ætheris axe,
l. 8. Cum *Christus* varijs turbatus pectore curis
l. 8. Procubuit, seramque dedit per membra quietem:
l. 1. Incubuere mari, totumque à sedibus imis
l. 1. Vnà Eurusque Notusque ruunt, creberq; procellis
l. 1. Africus, & vastos voluunt ad littora fluctus.
l. 1. Insequitur clamorque virûm, stridorq; rudentum.
l. 1. Eripiunt subito nubes cælumque, diemque
l. 1. Nautarum ex oculis, ponto nox incubat atra,
l. 1. Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther,
l. 1. Præsentemque viris intentant omnia mortem.
l. 3. At socijs subita gelidus formidine sanguis
3. l. 7. Diriguit, cecidere animi, tremor occupat artus.
l. 3. Ipse gubernator *Petrus* formidine pressus
Geo. 2. A. 4. Abrupit *Christo*[91] somnos & voce fatigat:
l. 4. Nate deo, potes hoc sub casu ducere somnos?
l. 6. Heu quantis pelagi jactamur cerne periclis.

91 Christus fuit obnoxius somno, siti, fami, aliisque corporis defectibus, 1. ut infirmitates nostras adjuvaret; 2. Vt satisfaceret, hoc autem fit, cum pœna ab alio debita suscipitur, 3. Ad ostendendam fidem veræ incarnationis. 4. ad exemplum patientiæ. Hos vero defectus assumpsit voluntarie, non contraxit, quia contractio præsupponit peccatum quod in Christo non fuit; necessario tamen assumpsit, tam necessitate naturali quæ consequitur principia naturalia materiam nempe & formam, quàm necessitate coactionis, quia perforatus & laceratus erat. Hæc vero coactio licet repugnaret naturæ, non tamen voluntati divinæ, aut humanæ absolute; id est, non repugnavit voluntati ut hæc sequitur rationem, sed ut naturam saluam cupit, Vide *Thomam pars. 3. quæst.* 14.

Te

Te socij miseri per tanta pericula vecti *l. 5.*
Oramus prohibe insanas à navibus undas. *l. 5.*
Aspice nos placidus, precibus si flecteris ullis. *l. 2.*
Auxilium da *Christe* tuum, & nos eripe lætho. *l. 2. l. 5.*
Christus ad hæc: revocato animum, atq; absiste pre- *l. 1. l. 8.*
Viribus indubitare meis; fiducia cessit (cando *l. 8.*
Quò tibi *Petre* mei? possum namque omnia; nobis *l. 8. l. 6.*
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento *l. 1.*
Æterno imperio Divum pater atq; hominum rex; *l. 1.*
Nimborumque facit, tempestatumque potentem. *l. 1.*
An cælum terramque meo sine numine venti *l. 1.*
Miscere, & tantos audebunt tollere moles? *l. 1.*
Quos ego; sed motos præstat componere fluctus. *l. 1.*
His ubi læta *Petri* permulsit pectora dictis, *l. 5.*
Eurũ ad se Zephyrumq; vocat, quos increpat ultro; *l. 1. l. 9.*
Collectasque fugat nubes, solemq; reducit *l. 1.*
Purpureũ, & dicto citius tumida æquora [92] placat: *l. 6. l. 1.*
Ac veluti in magno populo cum sæpe coorta est *l. 1.*
Seditio, sævitque animis ignobile vulgus. *l. 1.*
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat: *l. 1.*
At pietate gravem & meritis si forte virum quem *l. 1.*
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant; *l. 1.*
Ille regit dictis animos ac pectora mulcet. *l. 1.*
Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora postquã *l. 1.*
Temperat, & rapidi compescit murmura venti. *l. 1. l. 10.*
Mirantur turbæ quis sit cui tanta potestas, *l. 1. l. 10.*
Imperiumque datum pelagi; qui voce coercet *l. 1. l. 6.*
Luctantes ventos, tempestatesque sonoras. *l. 1.*
O qui ventorum moderaris flamina, cujus *G. 1. A. 1.*
Imperio fluctus parent, ac jussa capescunt: *l. 4.*
[93] Fluctibus in medijs percunti porrige dextram, *l. 1. l. 6.*
Quem Satan in Syrtes urget miserabile visu, *l. 1.*
Illiditque vadis, atque aggere cingit arenæ. *l. 1.*

92 Sedare debuit aquam & serena, qui venerat statum pacis recuperare *Aqum. part. 3. quæst. 44. art. 4.*

93 Ecclesia est navis, mundus mare, gubernator Christus, portus cælum seu sinus *Abrahæ* nautæ Presbyteri, Vectores Christiani, ventorum turbines tentationes sunt, fluctus vero persecutiones & pericula, Hypocritæ piratæ sunt, Hæreticorum doctrinæ, Syrtes & brevia, Satan vero Leviathan ille magnus. Vt ergo navis cursu prospero tuta possit portum desideratum intrare, preces fundant navigantes, nautæ vigilent, vectores nautis obtempereut, ventorum fluctuumque impetus patienter ferant, omnes humores noxios evomant, id est, intrinsecus latentem amaritudinem peccati, confessione prodant. Vide epist. 1. *Clementis* ad *Iacob.* frat. Dom.

Sub-

l. 5. Subsidant undæ, fugiant vasto æthere nimbi;
l. 6. Vt me confectum curis, morbisque gravatum
l. 3. Accipias tandem tuto placidissime portu.
l. 6. Postquam omnis cessit furor, & rabida unda quievit
l. 1. Mox 94 *Gadarenorum* pleno subit ostia velo.
l. 6. l. 2. Hîc illi occurrunt juvenes duo mente furentes;
l. 6. His rabie fera corda tument; hos concutit intus
l. 3. l. 2. Spiritus obscænus stimulos sub pectore vertens.
l. 6. Non vultus, non unus erat color, usque fatigat
l. 6. Os rabidum fera corda domans, fingitq; premendo.
l. 3. G. l. 3 Hic inter tumulos, & fæda cadavera degunt;
G. 3. A 12 Horrendosque cient gemitus; micat acribus ignis
l. 6. Ex oculis; rumpunt ferrum, tractasque catenas.
l. 4. l. 6. Quin ipsi proprios, dum sævit spiritus intus
Geo. l. 3. (Dij meliora pijs, erroremque hostibus illum)
G. 3. A. 4 Discissos duris laniabant cautibus artus.
l. 7. l. 3. Sic ambo ad *Christum* rapidi per curva feruntur
l. 11. Littora, tunc tales rumpebant pectore voces:
l. 1. Nate patris summi, qui res hominumque deûmq;
l. 1. Æternis regit imperijs, & fulmine terret;
l. 4. l. 6. Cur nos ante diem pænis crudelibus urges?
l. 2. Nondum summa dies, nec ineluctabile tempus
l. 6. Venit, cum clausos tenebris, & carcere cæco,
l. 6. Nos exercebis pænis per sæcula cuncta.
l. 4. l. 3. Sed si nos hinc ire 95 jubes, si pellere nostro
l. 3. l. 6. Hospitio cupias, quia fert ita corde voluntas,
l. 3. Paremus. verum liceat succedere 96 porcis
Eclog. 1. Quos celsa pendere procul de rupe videmus.
l. 1. l. 4. Annuit his *Maria* genitus; tunc ocyus omnes
l. 7. Tartarei fratres intrant pleno agmine porcos;
l. 4. Præcipitesque ruunt summo de vertice montis
l. 7. l. 6. In mare vicinum, medioq; sub æquore 97 mergunt

94 *Gadara* fuit urbs in tribu *Manasse* 48 milliaribus distans *Hierosolyma*; ad lacum *Tyberiadis* sita in monte; haud procul hinc *Gergessa* urbs distabat; regio autem à *Matheo* Gergesenorum, à *Marco* & *Luca* Gadarenorum dicitur; fuit etiam alia *Gadara* in cava Syria quæ & *Antiochia*, & *Seleucia* vocata fuit.

95 *Christus* digito dei ejicit dæmonia, non herbis aut annulis ut *Eleazar* ille in *Iosepho*, nec verbis minacibus ut *Apollonius*, nec scriptis, ut *Brachmanni* in *India*, nec exorcismis ut Pontificij; nec suffitu ut Ethnici solebant.

96 In porcos permittuntur dæmones intrare quia Iudæi contra legem porcos alebant; licet ad suppeditandam annonam Romanis militibus. 2. porci libidinosos denotant, inde subare vox pro libidinari; in talibus autem habitant dæmones. 97 Hîc dæmones malitiam contra humanum genus ostendunt qui in hominum bona sæviunt, quod in ipsos homines sævire nequeunt. 2. intrant porcos ut eorum interitu *Gadarenos* incitarent, ad *Christum* ejiciendum.

Seti-

Setigerosque sues urbesque timoribus implent. *l.* 11. *l.* 5.
Iamque volat subito *Gadarena* per oppida rumor *l.* 7.
Sparsisse in fluctus, vastoque in gurgite *Christum* *l* 3.
Immersisse sues; portis ruit omnis apertis *l* 3. *l* 9.
Turba senum ac juvenum, votis, manibusq; supinis *l.* 6. *l.* 3.
Orabat dominum *Gadarena* excedere terra. *l* 1. *l* 3.
Interea [98] mulier macie confecta suprema, *l.* 3.
Cui miseræ toto manabat corpore sanguis *l.* 3.
Bissenos annos; in densum protinus agmen *l.* 5. *l.* 2.
Injecit sese, ut tunicæ contingere limbum *l.* 2 *l.* 4.
Possit, quæ Christum tenui velabat amictu. *l.* 8.
Vix manibus tetigit domini velamina sacra *l.* 6. *l* 3.
Cum morbi cessit furor, & rabida unda quievit *l.* 6.
Sanguinis; admirans mulier venerabile numen *l.* 6.
Christi, humilis supplexq; oculos, dextrāq; precan- *l.* 12.
Protendit; *Christus* dextrā non multa moratus (tem *l.* 3.
Dat miseræ, atq; animum præsenti pignore firmat. *l.* 3.
Ecce autem Christo perfertur nuncius, implens *l.* 9.
Lugubri clamore locum, natamque *Iairi* *l.* 3.
Extinctam referens; *Christus* sperare salutem *l.* 6. *l.* 5.
Iussit, & afflictis melius confidere rebus. *l.* 5.
Tunc dextram extinctæ [99] tetigit, blandisq; voca- *l* 8. *l.* 11.
Vocibus, illa graves oculos attollit, & alto (vit *l.* 4.
Quæsivit cælo lucem, gaudetque reperta. *l.* 4.
Hic patris extinctæ suspensam blanda vicissim *l.* 7.
Gaudia pertentant mentem; dulcedine lætæ *l* 7. *G.* 4.
Mirantur turbæ, *Christumq;* ad sidera tollunt. *l* 3. *Ec.* 5.
Posthæc dum victu vires revocaret *Iesus*, *l.* 1.
100 *Magdalena* venit furiarum infecta venenis; *l.* 7.

98 *Ambrosius*, putat hanc fuisse *Martham Lazari* sororem; at verisimilius est quod scribit *Eusebius*, *l.* 7. *cap.* 28. eam oriundam fuisse *Cæsariæ Philippi*. *Christique* statuam ad fores domus suæ erexisse ad cujus statuæ pedes, inusitatam herbæ speciem enasci solitam, quæ ubi ad statuæ fimbriam excrevisset, curandi omnes morbos vim haberet. Angelos hic intelligo, qui vocantur dij, *Psal.* 8. nulla autem hic est invocatio quam Angelicis relinquo, sed prosopopæia seu apostrophe poetica, a qua Scriptura non abhorret. 99 *Elias*, *Elisæus* alijq; excitarunt mortuos, sed non sine precibus; at *Christus* sola voce & tactu, ut ostendat se dominum vitæ esse. Tactus ejus salutifer est, quia caro fuit instrumentum divinitatis. Tactu sui spiritus intra & voce ministerij extra, mortuos in peccatis adhuc excitat. Anima autem puellæ non delitescebat in corpore, sicut in histericis ex suffocatione uteri aut venerato aliquo vapore fieri solet, quæ diu sine respiratione & pulsu jacent, contentæ sola transpiratione; sed anima puellæ ad corpus redijt, ex occulto suo receptaculo, non secundum naturæ cursum, sed secundum divinæ providentiæ dispositionem; nulla autem molestia afficiuntur animæ sanctæ si in corpus aliquando redeant, quia illæ cupiunt quovis modo *Christi* gloriæ inservire. 100 Hæc mulier peccatrix fuit *Maria Magdalena*, soror *Martha* & *Lasari*; quæ primo unxit pedes domini in *Galilæa* in æde *Simonis Pharisæi*. deinde in *Bethania* ante sex dies paschæ unxit pedes *Christi* in domo *Lazari* denique in eadem *Bethania* biduo ante pascha, unxit caput apud *Simonem*, Leprosum. ultimo, ad sepulchrum cum ungeuto accessit; unde patet hanc *Magdalenam* fuisse opulentam, & munificam.

Et

l. 3. Et *Christi* genua amplectens, genibusque volutans
l. 1. Hærebat, lachrimisque oculos suffusa nitentes
l. 1. *l.* 6. Oscula figebat pedibus, fletuque rigabat,
l. 4. G. 4. Flauentesque comas fusas per candida colla
l. 4. *l.* 6. Accepit, siccatque pedes, suspirat & vngit.
l. 6. *Christe* graues hominum semper miserate labores,
l. 2. *l* 4. His lachrimis vitam das, et misereris amantem.
l. 3. Ecce gemo, largoque humecto flumine vultum;
l. 6. *l.* 5. Da veniam miseræ, & propius res aspice nostras.
l. 1. Ad te confugio, & supplex tua numina posco,
l. 6. Alme precor miserere, potes namque omnia, sic tu
l. 8. Semper honore meo, semper celebrabere donis.
l. 3. *l.* 1. Illinc digreditur *Christus*, *Canamque* reuisit,
l. 6. *l.* 1. Hic illi occurrit claro de sanguine princeps
l. 11. Suspirans, imoque trahens à pectore vocem
l. 6. *l.* 5. Sic breviter fatur: natum nunc eripe letho
Geo. *l.* 4. *Christe* precor, tristi cui languent corpora morbo.
l. 4. *l.* 12. Heu cadet ante diem; miseri te siqua parentis
l. 12. *l.* 6. Tangere cura potest, nati miserere, patrisque.
l. 1. *Christus* ad hæc: [101] reuocato animum, nam vesci-
l. 1. tur aura
l. 6. Ætherea, nec adhuc crudelibus occubat vmbris.
l. 6. His dictis curæ emotæ, pulsusque parumper
l. 7. *l.* 9. Corde dolor tristi; discedit. protinus illi
l. 4. *l.* 5. Nuncius occurrit qui certa ac læta reportat,
l. 2. Luce frui optata, ac reuocatum a funere natum.
l. 1. Hinc abiens *Christus*, patriam remeauit in vrbem
l. 4. Cumque introgressus [102] Synagogam, multa do-
l. 1. Sed pharisæorum gens atrox fluctuat æstu (cebat.
l. 2. Irarum, sæuitque animis ignobile vulgus.
l. 2. Vndique collecti *Christum* iuvenesque, senesque
l. 7. Invadunt, agitat cæcos insania ciues.
l. 7. Haud aliter quam si magno cum flamma sonore
l. 7. Virgea suggeritur costis vndantis aheni.
l. 7. Exultantque æstu latices, furit intus aquæ vis,

101 *Christus* descendit ad Centurionis servum, non Reguli filium, quia non est personarum acceptor: quod autem sine corporali præsentia filium curavit, patet quod sine corporali præsentia salus & vita consequi potest.

102 Synagogæ templa non erant, sed aliquid templo simile habuerunt. in exilio Babylonico primum constructæ erant, cum templum non habebant. templum fuit unicum, at Synagogæ multæ. vide *Sigonium* de repub. Hebr. lib. 2. cap. 8.

Fumidus atque altè ſpumis exuberat amnis, *l.* 7.
Nec iam ſe capit ynda, volat vapor ater ad auras; *l.* 7.
Tunc *Chriſtum* pellunt ſummi ad faſtigia montis, *l.* 2.
Præcipitem vt ſcopuli detrudant vertice, verùm *l.* 1.
Præripuit ſeſe, patriaque excedit iniqua: *l.* 6. *l.* 2.
Tum deſerta petit vaſto ſubmota receſſu; *l.* 8.
Atque hic ingentem populi affluxiſſe catervam *l.* 2.
Admirans numerum inuenit, matreſque viroſque. *l.* 2.
Vndique convenere animos adhibere parati *l.* 2. *l.* 11.
Dum ſocios docet, & veterum præcepta reuoluit, *l.* 4. *Ge.* 1.
Auribus arrectis pendent narrantis ab ore; *l.* 1. *l.* 4.
Nec audiſſe ſemel ſatis eſt, juuat vſque morari. *l.* 6.
Sed roſeus feſſos iam gurgite phæbus *Jbero* *l.* 11.
Tingit equos noctemque die labente reducit. *l.* 11.
Ille dolet miſerans inopes, tunc voce Magiſter *G.* 2. *A.* 6.
Petrum ad ſe ſocioſque vocat: dehinc talia fatur: *l.* 1.
Devexo quoniam propior fit veſper olympo, *l.* 8.
Nec victu populus vires revocavit, iniquum *l.* 1.
Eſſe puto impaſtam dimittere in oppida turbam. *l.* 9. *l.* 1.
Quare agite socij, Cererem depromite, plebem *l.* 1. *l.* 5.
Omnem gramineo iam rite locate ſedile. *l.* 8.
Haud ſecus ac juſſi faciunt, populumque locarunt *l.* 4. *l.* 8.
Fronde ſuper viridi; Chriſtus partitur in omnes *Ec.* 1. *l.* 1.
Dona laboratæ Cereris, piſceſque miniſtrat. *l.* 8.
Veſcitur & *Chriſtus*, ſimul & Iudæa juventus, *l.* 8.
Sic [103] quinis offis & binis piſcibus, omnes *l.* 2. *l.* 1.
Nocte domum [104] ſaturi redeũt, curaſq; reſoluunt. *E.* 5. *G.* 1.
Poſtquam exempta fames, bis ſenos ecce [105] caniſtros. *l.* 8.
Relliquiis onerant Cereris, mirabile dictu. *l.* 3. *l.* 4.
Tum *Chriſtus* ſocios dare ventis vela iubebat. *l.* 3.
Ipſe autem tacitæ per amica ſilentia noctis *l.* 2.

103 Quinque ſenſus male affecti, per quinque panes curantur. quot plagæ erant tot erant & emplaſtra duo vero piſces, piſcatorum ſermones. *Theophyl. in Math. cap.* 14. vel, duo piſces ſunt lex & evangelium; 5. panes, 5. librii *Moyſis*; 12. cophini, 12. Apoſtoli. hi enim portant legem & evangelium, quibus populus alendus eſt. 104 Saturati ſunt 5. panibus, quod ſine multiplicatione panis non eſt factum. Hæc autem multiplicatio non fuit per modum creationis, ſed per additionem extraneæ materiæ in panes converſæ, & ideo in operibus gubernationis non eſt uſus creatione. *Thom. part.* 3. *quæſt.* 44. *art.* 4. 105 Superfuerunt 12. cophini ut hinc diſcamus quantum poſsit hoſpitalitas, & quod noſtra multiplicentur, quum ſuppeditamus indigentibus. *Theophyl. in Luc.*

Aerij

l. 8. Aerii solus gressu petit ardua montis.
l. 9. *l.* 6. Noctem illam insomnem ducit, quin pectore ab imo
l. 5. Effuditque preces, patremque in vota vocavit.
l. 6. Vt primum dixit, pressoque obmutuit ore,
l. 3. *l.* 6. Littora nota petit, se credere fluctibus ausus,
l. 6. *l.* 1. Insuetum per iter [106] pedibus tumida æquora calcat.
l. 3. At sociis subita gelidus formidine sanguis
l. 6. *l.* 10. Diriguit; *Christus* pavitantes increpat vltro,
l. 10. *l* 11. His animos tollens dictis: timor omnis abesto,
l. 3. *l.* 8. Cur animi cecidere? ego sum, non [107] spiritus, ergo
l. 1. Durate, & vosmet rebus servate secundis.
l. 2. Hæc *Christus: Petri* quæ vox ut venit ad aures
l. 5. In mare præcipitem puppi se misit ab alta
l. 3. *l.* 6. Perq; æquor graditur, sed inhorruit unda tenebris,
l. 2. *l.* 6. 9 Et subitò venti volvunt mare, magnaq; surgunt
l 5. *l.* 1. Æquora, mox *Petrus* medijs effusus in undis
l 3. *l.* 6. Exclamat; miserere precor, succurre ministro
l. 7. *Christe* maris domitor, tempestatumq; sonorum.
l. 7. Haud mora [108] dat dextram *Petro*, quem tollit ab undis:
Geo. *l.* 4. Tum venti posuere, omnisq; repente resedit
l. 6. Flatus, & in lento luctantur marmore tonsæ.
l. 2. Festinat *Christus* terris advertere proram,
l. 2. *l.* 5. Mox se ad *Genesaræ* recto fert littore portum.
l. 1. Vndiq; visendi studio *Iudæa* juventus
l. 12. *l.* 7. Circumfusa ruit, complentur littora turbis.
l. 6. *l.* 1. Hîc surdos, mutos, & quos furor impius intus
l 2. *Ge.* 2. Concutit, ille manu medica, vel [109] veste levabat.
l. 2. *l.* 3. Inde datum molitur iter, *Solymamq;* revisit.
l. 10. *l.* 6. Porticibus quinis palus est hîc septa superbis

106 Sic nobis calcandi sunt fluctus hujus turbulentæ vitæ sive autem undæ solidatæ erant sive non, *Christus* divina virtute ambulavit super aquas: non ergo corpus phantasticum aut spirituale habuit, ut *Vbiquitarij & Manichæi* credunt. nam si ideo phantasma fuit, quod ambulavit super aquas, quomodo ambulavit, *Petrus*, quem verum hominem fuisse scimus.

107 A spiritibus nobis timemus, propter peccatum & malam conscientiam.

2. Quia illi nobis longe fortiores. 3. Magna inter nos & illos disparitas naturæ. 4. Noctu magis quam interdiu, quia tum nihil aliud intuemur, quam quod intus est in imaginatione. 108 Hîc *Petri* negatio & conversio signatur. ut enim *Christus* permisit *Petrum* negare sic hic permittit mergi. Hîc manum dominus ei porrexit, & non permisit eum submergi, ita tunc per pœnitentiam eum à profundo negationis extraxit. *Theoph. in Math. cap.* 14. 109 Si sanabantur qui fimbriam vestimenti *Christi* tangebant: quanto magis nos qui totum *Christum* in Eucharistia tangimus? *Chrysost.*;

Ad quam conveniunt omnes qui corpore languent *l. 2. l. 3.*
Hinc atque hinc tristes posuere cubilia morbi; *l. 10. l. 6.*
Expectantq; ægri [110] dum spiritus aliger alto *l. 6. l. 1.*
Delapsus cælo, [111] medicas agitaverit undas: *l 2. l. 12.*
Qui potuit primo sacratam innare paludem *l 2. l. 6.*
Huic dicto citius fugit omnis corpore morbus. *l. 1. l. 12.*
Vnus erat tristi correptus corpora morbo *Geo. l. 4.*
Ter denos octoque annos; jacuitque supinus *l. 1. Ge. 1.*
Extendens cum voce manus, *Christumq;* precatur *l. 3. l. 6.*
Vt vellet misereri inopem, dextraque levare. *G. 2. A. 1*
Extemplò *Christus* mærentia pectora mulcet *l. 1.*
Atque animo tristes curas deponere jussit. *Geo. 4.*
Surge ait, ac humeris notum suspende cubile. *l. 1. l. 4.*
Ille autem haud segnis surgens, cervice subivit *l. 3. l. 12.*
Sublatum lectum, magna dulcedine lætus *l. 2. G. 4.*
Ingreditur; dominum cælo quoq; laudibus æquat. *l. 6. l. 11.*
Christo hinc digresso, [112] macie confecta supremâ *l. 3.*
Ignoti nova forma viri, miserandaque cultu *l. 3.*
Occurrit, dira illuvies, immissaque barba; *l. 3.*
Corpore abundabat fluidus liquor, omniaq; in se *Geo 3.*
Ossa minutatim morbo collapsa trahebat. *Geo. 3.*
Hunc ut conspexit *Christus*, non multa moratus *l. 1. l. 3.*
Dat dextram, & verbo depellit corpore morbum. *l. 3. l. 12.*
At pharisæorum *Christi* fama occupat aures, *l. 3.*
Et passim tot facta virûm diffundit in ora. *l. 4.*
Illi indignantes magno cum murmure templi *l. 1.*
Circum claustra fremunt; varijs rumoribus iras *l. 1. l. 9.*
Exacuunt; *Christi* temnunt miracula cuncta. *l. 1. Ge. 4.*
Invidia moti verbis odia aspera jungunt: *l. 4. l. 2.*
Quin bello expertos juvenes hortantur ad arma *l. 10.*
Accenduntque iras animisque audacibus implent. *l. 9. l. 7.*
Talia tum mandant: vel *Christum* absumite ferro, *l. 9. l. 4.*
Vel vinclis captum sacram deducite in ædem. *G. 4. E. 8*
Illi continuo volitant; furor iraque mentes *l. 9. l. 2.*

110 Aqua hæc non per se sanabat aut naturaliter, nam sic perpetuo sanaret sed totum in angelo situm erat, quicquid erat efficaciæ: sic aqua baptismatis, nil aliud quam aqua est; cum autem accesserit S. Sancti gratia, per invocationem dei morbos soluit animarum. *Theoph.* Hæc etiam piscina ecclesiam representat. nam hic salvi sumus prædicatione verbi, sed non sine motu *S. Sancti.*

111 Aquæ medicæ vim suam habent à terræ locis per quæ labuntur. Hinc aquarum aliæ sulphureæ sunt, aliæ argillosæ, aluminosæ, bituminosæ, nitrosæ salsæ, &c. aliæ occulta proprietate præditæ sunt: quædam enim reddunt capillos aureos; aliæ boves & oves, albos, nigros, rufos efficiunt; aliæ flammam concipiunt, aliæ ligna injecta lapideo cortice obducunt, &c. Hujus autem piscinæ aqua, ab Angelo vim suam obtinuit.

112 Quæ species Hydropis hæc fuit, num ascites, aut timpanites, an vero anasarca incertum est; ego hic ascitem describo, in qua venter intumescit, reliquæ autem corporis partes contabescunt; hæc quam anasarca difficilior curatu.

Præ-

l. 7. Præcipitant; galeam tectis rapit ille, corusca
l. 7. Spicula fert alter,[113] clypeumque, auroq; trilicem
l. 7. Loricam induitur, fidoque accingitur ense.
l. 11. Sic cuncti ad *Christum* rapidi, totoque feruntur
l. 11. Agmine, nec longis inter se passibus absunt.
Eclog. 8. Sed simul ac Dominum turbas vidêre docentem
l. 2 *l.* 1. Conticuere omnes, arrectisque auribus adstant,
l. 3. *l.* 1. Attonitisque hæsere animis, dum dura cohortum
l. 1. *l.* 3. Pectora mulcebat dictis; nec jam amplius armis
l. 8. *l.* 3. Fidunt, sed votis, precibusque exposcere pacem
l. 12. Coguntur, *Christumq;* colunt, & ad æthera tollunt.
l. 12. Verum inter primos oritur discordia cives;
l. 12. *Christum* alij incusant, alij miracula laudant,
l. 2. Scinditur interea studia in contraria vulgus.
l 4. *l.* 12. Tandem ubi concepit furias ignobile vulgus
l. 4. Sævit inops animi, totamque immensa per urbem
l. 1. *l.* 10. Saxa volant; *Christum* saxis ingentibus urgent.
l. 6. *l.* 4. Ille autem incolumem clàm sese avertit, & aufert
l. 4. *l.* 7. Ex oculis, cæcumque luto medicatur, & inde
E. 10. *l.* 12 Digressus surdi reseravit protinus aures.
l. 6. *l.* 3. Hinc petit[114] aerij nimbosa cacumina *Thabor*,
l. 3. *l.* 6. Illum per scopulos, atque aspera saxa sequuntur
l. 3. *Ec.* 8. Tres tantum socij;[115] numero deus impare gaudet.
l. 4. Postquam altos ventũ in montes, atq; invia lustra;
l. 9. *Ge.* 4. En subito fulget nova lux,[116] *Christiq;* coruscat
l. 7. Vultus, & ardentem jactat sub nubila lucem.
l. 1. Os humerosque auro similis, quin ipsa decora
l. 1. *l.* 3. Cæsaries splendet Phœbææ lampadis instar;
l. 8. Et candore nives anteibat lactea vestis.
Eclog. 7. Candidius cygnis, hedera formosius alba
l. 1. Corpus erat, lætos oculis afflarat honores.
l. 1. Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
l. 1. Argentum, Pariusve lapis circundatur auro.

113 Clypeis, scutis, & Loricis utebantur Romani, ad moniendum pectus, clypei rotundi erant, Phœbææ lampadis instar scuta vero formæ oblongæ ut *l.* 8. *Aen.* *Scutis protecti corpora longis*; hæc picta habebant viri fortes; at ignavi pura; hinc illud poetæ *Parmaque inglorius alba.* Lorica erat tegmen de loro factum, seu de corio crudo; *Galli* ex annulis ferreis succuderunt, quæ primo pectus tantum, cum tergo nullus erat metus, postea totum corpus tegebant. vide *Salmuth in Pent.*

114 Hic mons in medio *Galilea* campo, mira rotunditate sublimis est: nam ejus altitudo 30 est stadiorum, vertex autem ipse campestris 23 stadijs jacet. nomen habet à luce. distat *Hierosolymis* 56 milliaribus, ad radices montis urbs fuit ejusdem nominis. Hic Madianitæ *Zeba* & *Zalmunna* occisi sunt à *Gedione.* 115 Numerus impar non apud gentes solum, sed Iudæos etiam sacer ac mysticus habebatur, in morbis dies impares alterationes magnas faciunt. inter sacros numeros præcipui sunt Ternarius; & Septenarius; tres sunt personæ Trinitatis, tertio die resurrexit *Christus*, tertia hora crucifixus, &c. 116 In transfiguratione non est amissa veritas corporis, sed assumpta gloriosa qualitas.

Sed socij ad *Christum* tendũt dum lumina,[117] *Moy-* l. 2.
Heliamque vident indutos vestibus albis. (*sen* l. 5. Ge. 4.
Multa inter sese vario sermone ferebant; l. 6.
Tum *Petrus* tales rumpebat pectore voces: l. 4.
Hîc tria condamus niveis tentoria velis; l. 2. l. 1.
Montibus his liceat pariter considere tecum. l. 1.
Hic equidem toto tecum consumerer [118] ævo. Ecl. 10.
Vix ea fatus erat *Petrus*,[119] cum lucida nubes l. 3.
Circumfusa micans, late loca lumine vestit l. 1. l. 6.
Purpureo, & talis vox reddita fertur ad aures: l 6.
Filius hic meus est, mea magna & sola voluptas; l. 9.
Hujus dicta igitur duras demittite in aures. l. 4.
At trepidos comites sævus circumstitit horror, l. 2.
Labuntur visu in medio, calor ossa reliquit; l 3.
Sed *Christus* miserans de terra sublevat ipsos, l. 5.
Atque animos tollit dictis, & pectora mulcet. l. 10. l. 1.
His actis, tandem summis de montibus adsunt l. 3.
Christus cum sociis; comitum affluxisse novorum l. 2.
Ingentem invenit numerum, matresque, virosque: l. 2.
Inter quos, gemitus imo de pectore ducens, l. 2.
Complexusque sui corpus miserabile nati Ecl 5.
Stat tristis genitor; *Christo* dehinc talia fatur: l. 3 l. 11.
Ecce meum natum, quem [120] spiritus impius intus l. 1.
Corripit, & misero morbo depascitur artus, l. 2.
Inque undas ignemque jacit; tum territus infans G. 3. A. 11
Æstuat, & mistum spumis vomit ore cruorem; Geo. l. 3.
Clamores simul horrendos ad sidera tollit. Æn. l. 2.
Hortabar socios misero succurrere nato, l. 5. l. 9.
Sed frustra, nam illis non tanta potentia; quare l. 5. l. 1.
Supplicibus votis oro miserere laborum l. 3. l. 2.

117 Hi duo apparuerunt, ut sciamus *Christum* non esse adversarium, sed amicum *Moysis* & Prophetarum. 2. illos duos non periisse licet corpus alterius raptum fuerit, alterius absconditum. 3. ut sciamus *Christum* nec *Eliam*, nec Prophetam esse. 4. ut zelum *Eliæ* cum *Moysis* mansuetudine imitetur.

118 Erravit *Petrus*, qui hic optavit manere; nam videtur nullam curam habere reliquorum discipulorum. 2. quod terrenum cœlo præfert. 3. quod humanitatis contemplationem divinitati, in qua beatitudo consistit essentialiter. Hic autem ubi optavit fieri tria tabernacula, postes ecclesiæ postea sunt structæ, ut testatur *Beza de loc. sanct. cap.* 17.

119 Vt olim deus in nube apparuit, sic jam *Christus*; sed nubes hæc non est caliginosa (transit enim umbra veteris legis & tenebrosa obscuritas) sed nubes lucida, venit enim veritas, & illuxit gratia, nihil nunc tenebrosum est *Theophyl. in cap. 9. Lucæ.*

120 Videtur puerum hunc laborasse morbo sacro seu epilepsia; huic enim morbo puerilis ætas ob humoris redundantiam est maxime obnoxia: veteres in peculiares divos comitialem morbum referebant, & malos genios hanc calamitatem inferre putabant, quæ revera ex naturalibus causis oritur; non diffiteor tamen Cacodæmones huic morbo sæpe se immiscere, hinc multi hoc morbo correpti ululant & latrant, alij sibilant, & dentibus strident, quidam vociferantur, quidam obmutescunt; multi lacerant, caputque postibus & solo illidunt. vide *Levinum Lemnium. de occult. natur. mir. l. 2. c. 3.*

l. 2. Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
l. 5. Tum graviter dictis socios castigat *Iesus*
l. 1. l. 5. Patré ad se, natumq; vocans, simul increpat ipsum
l. 7. l. 2. Tartareum monstrum, pueroque excedere cogit.
l. 6. At subita trepidat formidine Spiritus, inde
l. 3. Digrediens, celerique fuga sub tartara lapsus,
l. 4. Pallentes umbras repetit, noctemq; profundam.
l. 1. Posthæc [121] *Bethaniæ* fert gressum ad mœnia *Christus*:
l. 6. l. 2. Dumq; iter accelerans carpit, mæstissima *Martha*
Geo. l. 4. Multa gemens, largoq; humectans flumine vultum
l. 6. l. 4. Occurrit, talesque effundit pectore questus:
l. 4. *Christe* deus, credo quod te demisit Olympo
l. 4. Rex superûm cælum ac terras qui numine torquet,
l. 1. l. 6. Vt genus humanum miserans, in rebus egenis
l. 1. G. 4. Consilio, auxilioque juves; non luce careret
Geo. l. 1. Si tua sensisset præsentia numina frater,
l 6 l. 9. Nunc jacet exanimis, placidaq; in morte quiescit.
l. 3. l. 10. Quarta hæc jam lux est ex qua pallentia membra
l. 5. l. 9. Condidimus terra, patriaque inclusimus urna;
l. 5. Iam scio te precibus genitorem flectere posse,
l. 1. Ec. 1. Explora, quodcunque petis, dabit ille petenti.
l. 4. Talibus orabat, talesque miserrima fletus
l. 5. Dat *Martha*, at *Christus* dictis solatur amicis,
l. 6. Olli sic breviter respondens:
l. 7. l. 1. Cur tam sollicita es, curisque ingentibus ægra
l. 3. l. 6. Effundis lachrymas? facilis descensus [122] averni,
l. 6. Noctes atque dies patet atri janua Ditis,
l. 6. Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras
l. 6. l. 7. Hoc opus, hic labor est: faciam tamen optima [123] ab umbris

121 Hæc urbs seu villa sita fuit in latere montis Oliveri: distabat *Hierosolymis* duobus fere millibus passuum. *Bethania* vocatur, quasi *Beth-oni*, id est domus afflictionis, In hoc, typus fuit ecclesiæ. Hic templum in memoriam *Mariæ* & *Marthæ* sororum extructum est.

122 Hic Avernus & Dis non inferos damnatorum, sed sepulchrum & statum corporum in morte significant, ut *Shelo*, & *Ades* apud Hebræos & Græcos.

123 Per locum umbrarum hic sepulchrum intelligo, non Tartara, ut *Virgilius Aen. 6. Umbrarum hic locus est.* cadavera autem umbræ vocantur, quia in Necromantia illorum umbræ seu [illegible] & simulachra excitari solebant. anima aliquando umbra vocatur quia post mortem apparere credita est, vestita umbra seu imagine corporis, sic *Umbra Creusæ Aen.* 2. *Omnibus umbra locis adero Aen.* 4. & *Aen.* 5. distinguitur anima ab umbris: *animæque, umbræque paternæ.* Licet anima sit secundum substantiam, umbra secundum apparitionem. sic *Luc.* 24. 37. Spiritus, vocatur phantasma seu spectrum *Mat.* 14. 26. nam idem spiritus est in se, sed spectrum, seu umbra in illâ formâ qua apparet, vel umbræ Dæmones sunt in sepulchris degentes.

Germanum infernis ad lumina surgere vitæ. *l.* 7.
Qui claro duxisse genus me credit olympo, *l.* 4. *l.* 6.
Progeniemque patris magni, qui sidera mundi *l.* 4. *l.* 9.
Æternis regit imperijs; licet alma recessit *l.* 1. *l.* 3.
Lux oculis, quamvis hunc somnus ferreus urget, *l.* 3. *l.* 10.
Non tamen æternam claudentur lumina noctem; *l.* 10.
Sed vivet, vitamque per omnia sæcula ducet. *l.* 3.
Hæc ubi dicta dedit, multis cum millibus ibat *l.* 1. *l.* 5.
Ad tumulum magna medius comitante caterva. *l.* 5.
Hic *Mariam* flevisse videns, turbamq; dolentem, *G.* 4. *A.* 9.
Sustulit ad cælos ardentia lumina *Christus*, *l.* 2.
Dans gemitum ingentem, lachrymisque ita fatur obortis: *l.* 11. *l.* 3.
Sancte parens nostri nunquam tibi cura recedit, *l.* 5. *l.* 2.
Propterea grates dignas tibi soluo, quòd audis *l.* 2.
Cum te voce voco, & supplex tua numina posco; *l.* 6. *l.* 1.
Nunc pater auxilium nobis ne subtrahe, rebus *l.* 3. *l.* 6.
In dubijs adsis, audacibus annue cæptis. *l.* 7. *l.* 9.
Sic fatur lachrymans, corpusq; exanguis amici *l.* 6. *l.* 2.
124 Evocat ex tumulo; corpus (mirabile dictu) *l.* 6. *l.* 3.
Vox *Christi* ut primum *Lasari* pervenit ad aures, *l.* 2.
Egreditur linquens antrum; rursusque medullas *l.* 6. *l.* 8.
Intravit calor, & labefacta per ossa cucurrit. *l.* 8.
Ipse viro *Christus* manicas, atque arcta levari *l.* 2.
Vincla jubet; *Lasarum* revocatum à morte salutat. *l.* 2. *l.* 5.
Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis *l.* 2.
Insinuat pavor, ut *Lasarum* vidêre moventem *l.* 2. *l.* 3.
Tendentemq; manus *Christumq;* in vota vocantem. *l.* 1. *l.* 5.
Extemplò *Judæ* magnas it fama per urbes *l.* 4.
Tam ficti, praviq; tenax, quam nuncia veri. *l.* 4.
Hæc tum multiplici populos sermone replebat *l.* 4.
Gaudens; & pariter facta, atque infecta canebat: *l.* 4.
Venisse hunc *Christum* regali à sanguine cretum *l.* 4.
Qui *Iudæ* terras omni ditione teneret, *l.* 1.

124 Non voce submissa, sed clamore evocat *Lazarum*; ne suspicaretur magicis susurris evocasse eum. 2. ut voce *Lazarum*, sic verbo evangelij peccatores ex antro peccati evocat. 3. hæc vox, testimonium erat moris illius tubæ, quæ nos in ultimo die excitabit. 4. voluit voce magnâ evocare *Lasarum* ut procul absentem, ne Iudæi putarent cum Gentibus, animas degere in sepulchris. 5. hinc utramque naturam in *Christo* videmus; nam orat & flet ut homo, evocat & excitat ut deus. 6. Hæc resurrectio confirmat nostram. 7. *Christus* non potuit detineri in sepulchro qui alios excitavit ex sepulchro.

Geor. l. 4. Qui populo dat jura, viamq; affectat olympo,
l. 4. Dum docet ignavum vulgus; quin credula corda
l. 1. Ludit imaginibus falsis, nova pectore versat
l. 3. Consilia, ut possit *Iacobi* evertere gentem.
l. 4. Hæc passim [125] dea fæda virûm diffundit in ora.
l. 4. Protinus ad [126] Scribas cursum detorquet iniquos,
l. 4. Incenditque animos dictis, atque aggerat iras.
l. 8. Iamque Sacerdotum primi, totusque [127] Senatus
l. 9. Consilium summis regni de rebus habebant;
l. 7. Tum *Caiphas* solio medius consedit avito,
l. 7. Et quassans caput, hæc effudit pectore dicta:
.10. *l.* 2. Quandoquidem hunc *Christum* sequitur miserabile
l. 7. Et super æthereas errare licentiùs auras (vulgus,
l. 8. Si sinimus; nobis, nostrisque nepotibus olim
.10 *l.* 6. Exitium magnum immittet Romana propago.
Eclog. 1. Impius hæc tam culta novalia miles habebit,
Ecl. 1. Barbarus has urbes? en quo discordia cives
Ecl. 1. Perduxit miseros! heu quanta insania *Christum*,
. 1. *l.* 2. Posthabitis nobis, animis opibusque juvare?
l. 10. Accipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta,
4. *l.* 8. (Pro re namque loquor) sunt nobis fortia bello
l. 8. Pectora, sunt animi, & rebus spectata juventus;
l. 2. Hinc delecta virûm sortiti corpora, furtim
. 1. *l.* 9. Mittamus, *Christum* incautum, & nil tale verentem
. 1. *l.* 2. Clam ferro ut superent, manibus vel fune revinctis
.6. *l.* 2. Adducant, pænas sed non sine sanguine pendet:
l. 2. Vnum pro multis dabitur caput.
l. 10. Talibus orabat *Caiphas*, cunctique fremebant
l. 10. Iudæi assensu vario. ceu flamina prima

125 Hoc vocabulo non divinitatem famæ tribuo, sed motûs velocitatem. nam, Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.

126 Scribæ erant Iurisperiti & Theologi; γραμματεῖς & κριταὶ vocabantur, id est Lectores & Iudices, quia verba legis non solùm legebant sed sensum etiam exponebant; nam judicium eorum requirebatur interpretatione & significatione vocum, quæ apud Hebræos paucæ sunt. in templo & Synagogis, docebant, sed in templo Sacerdotes & pontifex principatum gerebant, in Synagogis vero Scribæ. omnes erant Pharisæi ut putat *Sigonius* & ab *Esdra* instituti ut vult *Genebrarda*. His hodie successerunt Rabbini. Scribæ etiam dicebantur notarij, qui scribendo operam magistratibus, populo, & Senatui præstiterunt. talis Scriba fuit *Baruch*; talis *David* fieri voluit, *Psal.* 45. de Scribis fit mentio, *Num.* 15. 127 Hoc summum concilium à Thalmudistis Sanedrin, à Græcis συνέδριον dicitur; à *Moyse* institutum ex 72 senioribus; de doctrina, prophetis, lege, judicabat: hoc concilium *Herodes* evertit, occisis senioribus qui ex domo *Davidis* erant, & proselitis in eorum loco suffectis. horum Seniorum primus, princeps Sacerdotum dicebatur; nempe illius collegij, alioqui alius fuit princeps Sacerdotum, qui hujus collegij principi præfuit; sic *Annas* fuit hujus collegij princeps, sed *Caiphas* summus Sacerdos; supra hunc, vide *Baronium an.* 31. fuit etiam aliud *Synedrium* parvum. 23. virorum, ubi causæ capitales cognoscebantur, & aliud minimum trium solum virorum, quod causas minores judicabat. Hæ duæ curiæ erant in singulis tribubus.

Cum

Cum deprensa fremunt siluis, & cæca volutant — l. 10.
Murmura venturos nautis prodentia ventos. — l. 10.
Postquam dixisset, solio tum protinus aureo — l. 7. l. 10.
Surgit, *Saracidæ* medium quem ad limina ducunt. — l. 10.
At quia summa dies, & ineluctabile tempus — l. 2.
Christi nondum aderat, tacitus decedere terra — L. 8. l. 4.
Iudæa statuit; tunc *Ephrem* obscurus in urbe — l. 2.
Delituit, post hæc tota regione vagatur — l. 6.
Occultè medicans mortalibus inter eundum. — l. 12. E. 5
Interea accumbens epulis *Simonis* in æde — l. 1.
Cum *Lasaro*, plebem concursu accedere magno — l. 1.
Aspicit, ut *Lasarum* revocatum à morte videret. — l. 5.
Circumstant[128] animæ dextra, lævaq; frequentes. — l. 6.
Sed liquidum *Maria* ambrosiæ diffudit odorem, — Geo. 4.
Quo sacram *Christi* frontem perduxit, at illi — Geo. 4.
Dulcis compositis spiravit crinibus [129] aura; — Geo. l. 4.
[130] Ambrosiique pedes perfuso rore madentes — Geo l. 4.
Spiravere; ira *Iudas* concussus acerba — l. 1. l. 6.
Æstuat, & *Mariam* dictis castigat amaris. — l. 6. l. 5.
At *Christus* quanquam *Judæ* lenire furorem — l. 4.
Conatur dictis, & sævam flectere mentem, — l. 4. l. 7.
Quem nec longa dies, pietas nec mitigat ulla, — l. 5.
Nec *Christi* voces ullas tractabilis audit; — l. 4.
Ille tamen sævos oculos aversus habebat, — l. 6.
Nec magis incæpto vultum sermone movetur, — l. 6.
Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes; — l. 6.
Sed trepida & cæptis immanibus effera mens est. — l. 4.
Tandem sanguineos oculos, & torva tuentes — l. 4. l. 6.
Voluens proripuit sese, atque excelsa petivit — l. 6. l. 7.
Tecta Sacerdotum, *Christumque* incusat apertè, — l. 7. l. 12.
Quem capere insidijs promittit perfidus ultro. — l. 1. l. 2.
Dumq; novas artes *Iudas*, nova pectore versat — l. 1.
Consilia, insontem si fallere possit amicum, — l. 4.

128 Vox animæ hic pro persona sumitur ut *Aen. l. 11. ite ait egregias animas, &c.*

129 unguentum hoc ex nardo confectum à *S. Marco* Νάρδος πιστικῆ vocatur, ut distinguatur à pseudonardo: erat enim nardum sincerum vel à πίστεως sic dictum, quia erat potabile & liquidum. de hujus fragrantia vide *Plinium* & *Dioscoridem*. Hic ambrosiam voco per synecdochen speciei; non enim deorum cibum immortalem intelligo, sed fruticem odore vinoso & suavi de quo *Dioscorides l. 3. c. 109.* 130 Ambrosius hic immortalem significat, indignantur autem discipuli quod pedes *Christi* ungebantur, erat enim res insolita tam apud Iudæos quam Romanos; & *Plinius* hoc recitat pro miraculo de *Othone*, qui primum hoc *Neronem* docuit. *lib. 13. cap. 3.*

Vrbem

2.l.6. Vrbem [131] asinâ vectus repetit, nil territus heros;
6.l.2. Quem trepidi socij comitantur passibus æquis.
l. 1. At primum ut celsæ fastigia suspicit urbis
l. 1. *Christus*, & adversas adspectat desuper arces,
l.11. Dat gemitum ingentem, lachrimisque ita fatur obortis:
co l. 2. O fortunatam nimium tua si bona nosses
E l.1.6. *Ierusalem*, tu quæ mactas crudeliter omnes
.Ec.7. Ense oratores, quos at te mittimus, eheu!
l.4. Cur mea dicta negas duras demittere in aures?
4. l. 5. Quo ruis? aut quis te nostris amplexibus arcet?
4 l. 3. Te propter lachrymas fundo; te propter eandem
l. 1. Voluere tot casus volui; tot adire labores.
.Ec.3. Tu tamen intentas mortem mihi pessima, quamvis
eor.l.4. Te veniente die, te discedente docebam.
l. 2. Heu *Solyma Solyma* quæ te dæmentia cæpit?
l. 4. Nec te noster amor, nec te mea verba movebunt?
l. 2. Nil nostri miserere? mori me denique [132] cogis?
l. 4. En quia nec precibus nostris, lachrymisve moveris,
l. 2. Instat summa dies, & ineluctabile tempus
1. l. 2. Quo [133] templum hoc immane, ingens, à culmine celso
l. 2. Corruet, & victa dominabitur hostis in urbe.
l. 2. Præter disjectas moles, avulsaque saxis
l. 2. Saxa nihil cernes, & mistum puluere fumum.
l. 2. Romanus muros, totamque à sedibus urbem
l. 9. Eruet; heu quantæ strages, quot funera passim?
l 11. Millia multa virûm morientia corpora, nec non
l. 6. *Iordanem* rubro spumantem sanguine cerno;
l.12. Et late campos Iudæorum assibus albos;
l. 4. Tales ille suo rumpebat pectore questus.
l.7. Iamque iter emensus, turres, ac tecta *Sionis*
l.7. Ardua prendebat *Christus*, muroque subibat;
l.11. Cum subito turbæ, decisis undique ramis
2. A 5. Palmarum occurrunt, vocesque ad sidera jactant;

Exu-

131. Primo sedit super asinum, postea super pullum: quia primum quievit in Iudæorum Synagoga, deinde in Gentili populo *Theophylat. in Math. cap.* 21. Demus operam ut *Christum* sessorem admittamus in animos nostros indomitos, ut nostram frænet lascivam. *Ambros. in cap.* 19. *Lucæ.*

132. Simul violentiam passus est & voluntarie mortuus, quæ violentia tantum prævaluit, quantum ipse voluit. *Aquinas part.* 3. *quæst.* 47. *art.* 1.

133. Templum conflagravit decima die Augusti, qua etiam à rege *Babylonis* fuit concrematum à prima ejus per *Salomonem* structione annis 1130 mensibus 7. diebus 15. vide *Iosephum* & *Baronium*.

Exuvijsq; 134 vias sternunt, 135 palmasq; ferentes *l.* 11. *G.*
Procedunt, circum pueri, innuptæque puellæ *l.* 11. *l.*
Sacra 136 canunt; fremituq; virûm studiisque faventum *l.* 2. *l.*
Concinit omne nemus, vocemq; immensa volutant *l.* 5
Atria, pulsati colles clamore resultant. *l.* 5
Tum studio effusæ matres, & vulgus inermum, *l.* 12
Invalidique senes, turres, ac tecta domorum *l.* 12
Obsedêre, alij portis sublimibus adstant. *l.* 12
Mox Pharisæorum furijs exarserat atro *l.* 8
Felle dolor, sævaque infrendunt dentibus ira. *l.* 8. *l.*
At *Christus* templum ascendens, factoque flagello *l.* 1. *l.* 5
Mutantes merces ejecit, & increpat ultro. *E.* 4. *l.* 10
Iamque patrem manibus supplex orasse supinis *l.* 4
Dicitur, ut natum merito dignetur honore. *l.* 4. *l.*
Hîc pater omnipotens mox cælo clarus ab alto *l.* 7
Intonuit, radijsque ardentem lucis & auro *l.* 7
Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem: *l.* 7
Et nube ex media vox reddita fertur ad aures: *l.* 1. *l.* 6
Semper honoratum te habui, sic semper habebo. *l.* 5

Iamque diės aderat, qua gens Iudæa solebat *l.* 2. *Ec.* 7
Agni mactati conspergere sanguine postes. *l.* 1. *l.* 3. *l.*
Non ex more dapes, non hæc solennia tanta *l.* 8
Vana superstitio, verique ignara *Jehovæ* *l.* 8
Imposuit; sævis gens hæc servata periclis *l.* 8
Dum necat *Ægypti* primævos Spiritus ales, *l.* 10 *l.* 5. *l.*
Annua vota facit, meritosque novabat honores. *l.* 5. *l.* 8
Christus Bethaniâ socios præmisit in urbem *l.*
Tecta 137 parare jubens, tenerumq; ab ovilibus agnum. *l.* 1. *Ec.*
Illi continuo volitant ac jussa capessunt; *l.* 7. *l.*
Principio pinguem, tædis, & robore secto *l.* 6
Ingentem struxere pyram, tum viscera torrent; *l.* 6. *l.*

134 Vestimenta *Christo* sternere est carnem Spiritui subjicere. nam caro est quasi animæ vestimentum. sternere autem vestes in via, est carnem humiliare in *Christo* qui est via; tali carni insidebit ille. 135 Non legimus Iudæos unquam solitos fuisse occurrere suis regibus ingredientibus *Hierosolymam* cum ramis palmarum. Romani quidem Imperatores suos ornabant veste palmatâ, laurea corona, lauri quoque ramo in manu. cum ergo rex fuerit *Christus* extraordinarius, illi volebant decernere triumphum. legimus etiam 1 *Machab.* 13. *v.* 5. & 2. *Machab.* 10. *v.* 7. in honorem dei etiam extra festum tabernaculoram Iudæos gestasse palmas: honorem ergo hunc divinum exhibebant *Christo* deo. *Cyrillus* Hierosolymitanus *Cateth.* 10. scribit, hanc palmam multis sæculis durasse intactam in signum victoriæ; palmas benedictas ad principes mitti solitos à Pontificibus testatur *Baronius.* 136 Hosanna canebant, hoc est, salva quæso. sic apud Romanos Io triumphe & Io pæan exclamationes lætæ. juxta imperatoris currum triumphalem tibicines & Citharædi suaviter canebant. *Panceroll. de triump.* 137 Quidam putant hanc fuisse domum *Iohannis* Evangelistæ, alii autem *Iohannis Marci*, quod probabilius est. *Christus* autem celebravit *Pascha* decima quarta lunâ primi mensis ad vesperam, die nempe à lege statuto. ille enim fuit vere agnus dei.

Inster-

3. *l.* 8. Insternunt mensam, Cererem Bacchumque ministrant,
1. *l.* 10. Agnum in frusta secant; *Christus* fidique sodales
6. *E.* 10. Circumstant, agno ac herbis vescuntur amaris.
l. 8. Postquam exempta fames, & amor compressus edendi,
12. *E.* 6. Vestem[138] deponit *Christus*: simul incipit ipse
Geo. *l.* 1. Certatim[139] pedibus sociorũ infundere Lymphas;
4. *l.* 9. Et madidos siccare parat, namq; optimus heros
2. *G.* 4. Circundans humeris longis mantilia villis
3. *l.* 4. Ipse lavat, siccatque pedes, *Petrumque* refellit
3. *l.* 2. *l.* 4. Fonte recusantem tingi. Postquam abluit omnes
10. *l.* 8. Assurgit *Christus*, tunicaque inducitur artus;
4. *l.* 3. Incubuitque[140] toro, rupitq; hanc pectore vocem:
9. *l.* 6. Vidistis me fonte pedes lavisse, vicissim
1. *G.* 1. Hoc agite inter vos, vobis amor omnibus idem
4. *l.* 3. Sit precor, æternam pacem concordia firmet
l. 12. Vos inter; virtutem ex me verumque laborem
6. *l.* 2. Discite, nam vobis subeunda pericula pro me.
l. 1. Per varios casus, per tot discrimina rerum
l. 1. Tenditis in Cælum, sedes ubi[140] fata quietas
1. *l.* 3. Ostendent, sed vos omnes superate labores, (per
1. *l.* 12. Et revocate animos; namq; hæc mea dextera semper
l. 12. Defensos dabit, & magna inter præmia ducet.
l. 1. Durate, & vosmet rebus servate secundis.
l. 6. Sed frons læta parum & dejecto lumina vultu
l. 10. Cogunt me obductum verbis vulgare dolorem;
l. 11. Præcipitant curæ, turbataque funere mens est.
cl. 9. Quod semper veriti fuimus, nunc instat agendum;
5. *l.* 11. Quidam ex hoc numero statuit me tradere letho.
l. 4. Accipere hanc animam meque his exoluere curis
1. *l.* 10. Permitto, sed tempus erit quum optaverit emptum

138 *Baronius* putat *Christum* remansisse in veste cænatoria, Apostolos etiam ea veste indutos accubuisse, quæ sindon fuisse creditur. de veste quidem nuptiali legimus, de cænatoria autem non item.

139 Apud Iudæos & Romanos moris erat convivarum pedes lavare. Hîc autem *Christus* non amisit divinitatem, dum ostendit humilitatem.

140 Veteres non solum Romanos, sed Iudæos etiam in lectis cænare solitos, probant vox Architriclini, accubitusque nomen in Evangelijs, situs Magdalenæ dum retro pedes *Christi* lavat, & *Iohannis* recumbentis in pectus ejusdẽ.

de picturam triclivij Mercurialis, *l.* 1. *Gymnast.* lege autem statutum fuit ut agnus paschalis á stantibus non verò recumbentibus ederetur, sed a tempore exilij babylonici, ceremonia illa fuit antiquata.

[1]40 Hîc Stoicorum fatum non intelligo, qui deum fato subjiciebant, quique contingentiam omnem tollebant, voluntatique necessitatem imponebant, fatumque æternam causarum seriem naturalium definiebant. Sed hic divinam providentiam intelligo: abusi eo nomine veteres nos utemur, & eductam è Stoicorum carcere vocem, trahemus ad lucem meliorem, *Lipsius de Constan. lib.* 1. *cap.* 19.

Me

Me magno intactũ, & quando ſcelera iſta, diemq; *l.* 10.
Oderit; interea ſpoliari lumine corpus *l.* 10. *l.* 12.
Non vereor, ſed multa petam per vulnera mortem. *l.* 4. *l.* 9.
Vixi, & quem dederas curſum pater alme peregi, *l.* 4.
Et nunc magna mei ſub terras ibit [141] imago (quam *l.* 4.
Non tamen uſquam abero, neq; vos in morte relin- *l.* 5. *l.* 6.
Sed cum frigida mors animâ ſeduxerit artus, *l.* 4.
Omnibus ecce locis adero, deponite curas. *l.* 4. & *c.* 3.
Talia voce refert; curiſque ingentibus æger *l.* 1.
Solatur ſocios; premit alto corde dolorem. *l.* 1.
Obſtupuere omnes, pallor ſimul occupat ora: *l.* 3. *l.* 4.
Multa inter ſeſe vario ſermone ſerebant *l.* 6.
Quem ſociũ incuſet *Chriſtus*, tunc maximus heros *l.* 6. *l.* 5.
Increpitans, *Iudæ* fatalem porrigit [142] offam. *l.* 1. *l.* 6.
Corripit ille fame rabida fera guttura pandens: *l.* 6.
Hinc *Iudæ* furijs mens effera, nequid inauſum, *l.* 8.
Aut intentatum ſceleriſue dolive fuiſſet, *l.* 8.
Exit, & [143] argento mox vitam vendit herilem. *G.* 1. *l.* 6.
Tunc *Chriſtus* [144] Cererè ſocijs Bacchũq; miniſtrat *l.* 8.
Quæ mortis monumenta ſuæ partitur in omnes; *l.* 6. *l.* 1.
Vt longum hominibus *Chriſti* teſtentur amorem *l.* 3.
Et varijs dictis mærentia pectora mulcet. *l.* 6. *l.* 1.
Multaque præterea vatum prædicta priorum *l.* 4.
Divino ex ore evoluit, reſeratque futura; *l.* 3. 7. 6.
Inceditque animos Flatus venientis amore. *l.* 6.
Exin cuncta viris memorat quæ deinde gerenda; *l.* 6.
Et quo quemq; modo fugiantq; ferantq; laborem. *l.* 6.
Poſthàc [145] *Gethſemani Chriſtus* cõceſſit in hortum. *l.* 10. E 7.
Ingemit, & duplices tendens ad ſidera palmas *l.* 1.
Talia voce refert: [146] genitor ſanctiſſime quæſo *l.* 1. *l.* 6.

141 Imago hic non pro ſimulachro corporis ſumitur, ut in *Virgilio*, quod ad inferos deſcendere credebatur, ſed pro ipſa anima; ſic *Polydori* anima dicitur εἴδωλον in *Euripide*.

142 Ex libro rituali Iudæorum patet, buccellam illam fuiſſe panem quem initio menſæ ſecundæ intingebant in pultem, ſeu embamma ex lactucis agreſtibus confectum quod Euchariſtiam præceſſit.

143 Videtur, quod unuſquiſque argenteorum quos *Iudas* habuit, valuerit libram, non vero denarium; nam ijs emptus eſt ager figuli in ſepulturam peregrinorum non eſt autem veriſimile agrum *Iudaæ Hieroſolymis* propinquam, tamque amplum, cujus dominium fuerit in perpetuum tranſlatum, potuiſſe vendi 30 nummis.

144 Hic *Hilarium* ſequor, qui ex *Ioh.* c. 13. *verſ.* 30. concludit *Iudam* Euchariſtiæ non fuiſſe participem, ſed eccleſiæ judicio me ſubmitto.

145 Hic hortus ad radices montis oliveti ſitus erat, cultus ut creditur à *Davide*, *Salomone*, aliiſque regibus; hîc *Chriſtus* cruciatũr, ubi alij voluptatibus indulgebant.

146 Debuit orare *Chriſtus* ut homo quia non fuit omnipotens; multa erant quæ ſine ejus oratione impleri nequibant: ut etiam oſtenderet ſubiectionem ſuam patri, & ut nobis eſſet exemplo. Et licet in *Chriſto* fuerint duæ voluntates, nulla tamen contrarietas, quæ debet eſſe in eodem & ſecundum idem. nam voluntate divina volebat mortem in ordine ad finem, nempe ſalutem noſtram: ſic ægrotus vult uſtionem propter ſanitatem. at voluntate humanæ detractabat mortem, ut naturæ ſuæ humanæ adverſam.

Eripe

l. 5. l. 6. Eripe me letho si fert ita corde voluntas
l. 6. l. 3. Omnia namque potes, sed stet sententia menti.
l. 2. Ec. 3. Tu genitor, tibi me est æquum parere. querenti
l. 6. l. 5. Talibus extemplò [147] sudor fluit undique rivis
l. 3. Frigidus, & toto manavit corpore sanguis;
l. 3. l. 1. Et terram tabo maculat; mox æthere lapsus
l. 4 Remigio alarum volat ecce per aera magnum
l. 5. l. 1. Angelus, & *Christi* solatur pectora dictis;
l. 9. Atque iterum in cælum paribus se sustulit alis.
l. 3. Nox erat, & terris animalia somnus habebat,
l. 5. Cum socij placida laxabant membra quiete;
l. 6. Tunc hos confectos curis, somnoque gravatos
l. 6. l. 4. Aggreditur *Christus*, dictisque fatigat amicis:
l. 4. l. 6. Præcipites vigilate viri, nunc pectore firmo
l. 6. l. 9. Nunc animis opus est, nam vis inimica propinquat;
l. 2. Ardentes clypeos, atque æra micantia cerno.
l. 3. l. 2. Vix ea fatus erat, subitò cum creber ad aures
l. 2. Visus adesse pedum sonitus, nam dirus *Iudas*
l. 1. l. 6. l. 2 Ducens [148] armatos pedites equitesq; propinquat.
l. 2. Obsedêre fores strictis mucronibus omnes;
l. 9. Objiciunt equites sese ad divortia nota.
l. 9. Hinc atq; hinc omnemq; aditum custode coronant.
l. 2. l 4. At *Christus* qui jam certæ succumbere morti
l. 6. l. 4. Sponte sua voluit, tempus secum ipse modumque
l. 4. l. 6. l. 4. Exigit, & *Iudam* venientem haud reppulit; ast hic
l. 3. l. 6. *Christum* ut conspexit, palmas utrasque tetendit
l. 11. (Nam multis habuere faces, lucet via longo
l. 11. Ordine flammarum, & late discriminat agros)
l. 2. Amplexumque tenet *Iudas* atque [149] oscula figit.

147 Sudorem hunc non timoris, sed fortitudinis *Christi* indicium fuisse dicit *Theophylactus*. verum esse hominem se hoc sudore monstravit, & nostrum mediatorem; pro me doluit qui pro se, nihil habebat, quod doleret: sensit tristitiam meam ut mihi impertiret gaudium suum. *Ambros. in Luc.* 22. hic etiam fluxus sanguinis ex corpore *Christi* naturali, præsignabat martyria & cruentas persequutiones corporis mystici; cum quibus ita luctandum est ut aliquando eluctandum sit.

148 Stultum erat eum cum gladiis & fustibus quærere qui se sponte offerebat: stultum, noctu eum, qui clara luce in templo quotidie se sistebat: verum id factum tempori & personis conveniebat, quia tenebrosum opus a filiis tenebrarum exercebatur, inquit *Ambrosius*. 149 *Christo* osculum *Iudæ* præbent, qui cum sint impii & Hypocritæ ad sacram cænam accedunt, inquit *Hieronymus*. osculum Sanctum urget Apostolus. testatur etiam *Iustinus Apol.* 2. *circaque finem:* post precationem solitos fuisse Christianos se mutuo osculo salutare, deinde sequutam esse administrationem Eucharistiæ: viri autem & fæminæ in ecclesia separabantur, non solum osculo carnali, sed etiam situ locali. hic autem mos iamdudum antiquatus & sublatus est. Gentiles solebant etiam se mutuo osculari, quam consuetudinem sustulit *Tyberius. Sueton in Tyber. cap.* 34. apud Iudæos osculum fuit reverentiæ signum. vide *Gen.* 39. *Exod.* 4. *Psal.* 2.

Cui breviter *Christus*: tunc [150] oscula figis amice; *l. 6. l. 2.*
Et prodis me voce tua? nec plura locutus *l. 2. l. 11.*
Constitit, atque oculis densa agmina circumspexit. *l. 2.*
Tum demum exclamat; coram quem quæritis, adsum. *l. 6. l. 2. l. 1*
Ad vocem hanc [151] cecidere omnes, peditesque, equitesque. *l. 2. l. 3. l. 10.*
In terram; vasto tremuit sub pondere tellus; *l. 8. l. 6.*
Infremuere viri, gemitumq; dedere cadentes. *l. 10. l. 2.*
Tum *Christus*: si me vultis deducere in urbem, *l. 4. Ec. 9.*
Fatorum hos comites dimittite; protinus illi *l. 5. l. 2.*
Cum clamore ruunt magno, manicisque coercent. *Geo. l. 4.*
Verum ubi correptum manibus, durisque catenis *G 4. A. 6*
Vinctum conspexit *Petrus*, furor iraque mentem *l. 6. l. 2.*
Præcipitant; tantum nescit perferre dolorem: *l. 2. l. 9.*
Quid faciat, quâ vi *Christum*, quibus audeat armis *l. 9.*
Eripere? an sese medios moriturus in hostes *l. 9.*
Inferat? & pulchram properet per vulnera mortem. *l. 9.*
Non tulit hanc specie῀, medium sed fertur in agme῀. *l. 2.*
Ut fera quæ densa venantum septa coronâ *l. 9.*
Injicit, & saltu supra venabula fertur. *l. 9.*
Haud aliter *Petrus* medios moriturus in hostes *l. 9.*
Irruit, & quâ tela videt densissima tendit. *l. 9.*
Solum inter cunctos [152] *Malchum* petit, illius aurem *l. 9.*
Ense putat. verùm *Christus Petrum* increpat, atque *l. 9. l. 6.*
Condere vagina strictum jubet ocyus ensem. *G. 2. A. 2.*
Quid tibi vis? quæ mens tam dira miserrime *Petre* *l. 4. l. 9.*
Impulit his cingi telis? aut quo ruis inquit? *l. 2.*
Non tali auxilio, nec defensoribus istis *l. 2.*
Tempus eget: *Malchi* mox aurem, & tempora ferro *l. 2. l. 6.*
Trunca, manu medica *Christus*, non arte levavit. *l. 12. l. 7.*
Ducitur interea manibus post terga revinctis *l. 2.*

150 Osculum hoc *Iudæ* fuit proditoriū, sic osculum *Ioabi.* est autem triplex osculum, nempe proditorium 2. charitativum, quod basium dicitur, 3. officiosum; de quo *Martialis Epig. lib.* 11. *epig.* 99. Effugere non est *Basse* basiatores. & *Epig.* 94. *lib.* 7. Hæc oscula solebant imprimi ori, genis & ipsis oculis. fuit etiam consuetudo manus osculari magnatum: sic *Caligula Cheraea* agenti gratias manum osculandam exhibuit. *Suet. in Calig.* genua etiam basianda offerre solitos Romanos testis est *Ammianus lib.* 28. pedes etiam. nam *Caligula Pompenio* secundo consuli & *Cæsar Pompeio* absoluto pedes osculandos porrexerunt hos imitati sunt Rom. Pontifices. his addi potest osculum luxuriosum, quod Suavium proprie dicitur; hoc osculo monachis interdictum esse legimus.
151 Ex his patet non defuisse *Christo* potentiam ad resistendum; deus enim in carne latebat quid autem iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? illi *Christum* ut occiderent quærebant sæviendo, *Christus* autem nos ut servaret quærebat moriendo, inquit *Augustinus*. 152 Licet *Petrus* hoc facto amorem suum erga *Christum* ostenderit, reprehensionem tamen meruit quia iniussus fecit; quia sciebat hoc esse tempus quo *Christus* traderetur, quia humanis præsidiis non indigebat quia scripturas implere debebat, & quia factum hoc *Petri* hostes potius irritaret quam placaret.

Ad

l. 6. l. 2. Ad socerum *Caiphæ*; dum multa hic flagitat, adstat
l. 2. l. 12. Miles, qui palma faciem percussit honestam.
l. 4. Diffugiunt comites, & nocte teguntur opaca.
l. 6. Sed solus *Petrus* casu percussus iniquo, (est.
l. 6. Prosequitur lacrimans longe & miseratus *Iesum*
l 6 l. 8. l. 3 Mox tamen (heu) dominum [153] *Petrus* ter voce negavit,
Ec. 5. l 4. Ante focum (nam frigus erat) dum staret in aula;
l. 4. l. 3. l. 1 Hoc fore prædixit divino ex ore magister.
l. 6. l. 4. Exinde ad *Caiphæ Christus* deducitur ædes.
l 2. l. 5. l. 3 Hîc falsi incusant testes, atque ipse sacerdos
l. 10. l. 3. Sublimis solio his verbis compellat *Iesum*:
l. 2. Quisquis es, hæc mihi nunc edissere vera roganti,
l 12. l. 10. Te namque adjuro per magni numen Olympi;
l. 1. E. 4. l. 10. Tunc ille es *Christus* soboles Iovis omnipotentis?
l. 6. Cui *Christus*: sum nempe dei certissima proles,
l. 12. l. 5. Quam post aeria sublimem in sede videbis
l. 7. l. 8. l. 12. Nubibus incinctam & præclara luce decoram.
l 11. His verbis turbati animi, concussaque patrum
l. 11. Pectora, & arrectæ stimulis haud mollibus iræ.
l. 9. l. 11. Discerpit [154] vestes *Caiphas*, tunc undique clamor
l. 2. l. 11. Cum fremitu horrendo magnus se tollit in auras.
l. 11. Haud secus atq; alto in luco, quum forte catervæ
l. 11. Consedêre avium, piscosove amne Padusæ
l. 11. Dant sonitum rauci per stagna loquatia Cygni.
l. 4. l. 2. Testibus haud opus est aliis, pro talibus ausis,
l. 2. l. 4. Pro scelere, exclamat *Caiphas*; dabis improbe pænas.
l. 5. l. 2. Accurrunt [155] Iuvenes, *Christoq;* illudere certant.
G. 4. A. 5 Hic spuit ore, alter diverberat ictibus illum;
l. 1. Ge. 3. Involuunt [156] alij faciem; stat tristis *Iesus*
l. 12. l. 6. Submisso vultu, pressoque obmutuit ore.

153 Abnegatio *Petri* in atrio *Caiphæ* contigit, non autem in domo *Annæ*. nam apud *Iohannem*, est ὕστερον πρότερον cum enim de *Petro* semel loqui cæpisset, ipsum & alterum discipulum sequutos fuisse *Iesum*, cætera quæ *Petro* acciderant, postea, eidem orationi simul adjunxit. non autem defecit *Petrum* fides in corde, cum deficeret confessio in ore inquit *Augustinus*.

154 Hebræi vestes scindere solebant, cum blasphemiam audirent, ut legimus de rege, *Ezechia*. *Isa.* 37. & 2. *Reg.* 19. Sacerdotibus autem nefas erat vestes scindere, *Levit.* 10. 6. vestes intelligo sacerdotales; nam *Ionathas* Sacerdos scidit vestimenta sua, 1. *Mach.* 11. sed vestis illa fuit militaris; peccavit ergo *Caiphas* contra legem: quum scissio hæc vestis Sacerdotalis significabat disruptum & ablatum esse Sacerdotium veteris legis.

155 Non à Iudæis solum, sed à gentibus etiam pati debuit, quia pro utrisque moriturus erat.

156 Obvelant Iudæi faciem ejus, quam patres illorum tantum desiderabant videre; velamen hoc adhuc manet, non enim Iudæi possunt adhuc videre faciem *Christi*. noctuæ non possunt intueri Solem justitiæ nec splendorem illius vultus ferre. omne genus injuriarum passus est, ut quanto maior ei injuria sit facta, tanto uberior ad nos redeat gratia inquit *Ambrosius l. 2. de fide*.

Irrident; erratque aures, & tempora circum *l.* 5.
Crebra manus, duro crepitant sub vulnere malæ. *l.* 5.
Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo *l.* 2.
Christo, qui quondam conspersit lumine montem *l.* 12.
Thabor, & è sacris efflavit naribus ignem? *l.* 12.
O lux vera hominum! spes ô fidissima mundi! *l.* 2.
Quis tam crudeles optavit sumere pænas? *l.* 6.
Cui tantum de te licuit? cur sanguine crines *l.* 6. *l.* 2.
Concretos video? quæ causa indigna serenos *l.* 2.
Fædavit vultus, aut cur hæc vulnera cerno? *l.* 2.
Hunc ego te *Christe* aspicio, mea sola voluptas *l.* 9. *l.* 2.
Solamenque mali? vestri miserescite regis *l.* 3. *l.* 8.
Abramidæ; siqua est pietas, in me omnia tela (vitam *l.* 9.
Conjicite, hanc miseram quam primùm abrumpite *l.* 9.
Quid meus in vos (heu) dominus committere tantum? *l.* 1.
Quid potuit, tantas ut solvat sanguine pænas? *l.* 1. *l.* 9.
Me, me; adsum qui feci, in me convertite ferrum *l.* 9.
Iudæi, mea fraus omnis, nihil ille nec ausus, *l.* 9.
Nec potuit (Cælum hoc & conscia sidera testor) *l.* 9.
Tantùm infelicem nimium dilexit amicum. *l.* 9.
Propterea te *Christe* deus jam pectore toto *l.* 9.
Accipio, & dominum casus complector in omnes; *l.* 9.
Nulla meis sine te quæretur gloria rebus, *l.* 9.
Seu pacem seu bella geram, tibi maxima rerum *l.* 9.
Verborumque fides, lachrimis tua vulnera *Christe* *l.* 9. *l.* 4. *l.* 3
Proluo, & assidua magnum prece numen adoro. *G.* 1. *A.* 3
At mens *Bar-Ionæ* jam dudum saucia curâ *l.* 4.
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igne; *l.* 4.
Multa viri virtus animo, multusque recurrit *l.* 4.
Oris honos, hærent infixi pectore vultus, *l.* 4.
Verbaque, nec placidum membris dat cura quietē. *l.* 4.
Nam simulac 157 oculos contorsit lumine glauco *Geo. l.* 4.
In *Petrum Christus*, gemitum dat pectore ab imo *Æn. l.* 1.

157 *Christus* aspexit *Petrum* oculo misercordiæ non justiciæ ut aspexit *Sodomam*. respexit etiam *Petrum* non solum exteriore sed interiore & spirituali oculo. Flevit ergo *Petrus* & liquifactum est cor ejus, quum Sol justiciæ radijs suis tepefecit illud. solebat etiam per totum vitæ curriculum ad Galli cantum flere, & orare sic ut assiduis lachrimis ejus facies adusta videretur.

Ingentem,

l.4. Ingentem, lachrimisque sinus implevit obortis.
l.5.l.8. Me quoq;, magne deus, me [158] respice lumine vul-
l.6.l.2. Ergeminas huc flecte acies, penetralia cordis, (tûs,
l.8.l.4. Illustra radijs oculorum *Christe* tuorum;
l.6. Vt possim largo fletu simul ora rigare.
l.10.l.3. Concilium [159] interea *Caiphas* vocat, undiq; pa-
l.1. Conveniunt, stratoq; super discumbitur ostro. (tres
l.2.l.1. Armati quidam educunt è carcere *Christum*,
l.2. Quidam adstant portis bipatentibus ære corusci,
l.2. Obsedere alij telis augusta viarum.
l.2. Oppositi stat ferri acies mucrone corusco;
l.2.l.3. Stricta, parata neci siquis tentaret *Iesum*
l.2.3.4. Vi rapere; hic rursus divino ex ore fatetur
l.3.7.2. Cælicolûm se rege [160] satum: furor iraq; patrum
l.2.l.8. Præcipitat mentes; infrendunt dentibus omnes,
l.6. Et *Christum* falso damnarunt crimine mortis.
l.6. Continuo sontem *Iudam* succincta flagello
l.6. [161] Tysiphone quatit insultans, torvosq; sinistra
l.6. Intentans angues, vocat agmina sæva sororum.
l.6.l.7. Sibilat innumeris hydris sata nocte Mægæra,
l.7. Verberaque insonuit, tum lumina torquet Erynnis
l.7. Flammea fumantes figens sub pectore tædas.
l.7. Alecto torvam faciem, & furialia membra
l.5.l.7. Ostendit, penitusque in *Iudæ* viscera lapsa est.
l.12. His agitur furijs, totoque ardentis ab ore
l.12. Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.

158 Respicere dei est misereri. non potest in tenebris manere quem lux mundi respicit.

159 Concilium deforme vocat, glomerantur in unum innumeræ pestes Eribi. nam concilium à *Moyse* institutum ab *Herode* sublatum est; iam proysylitæ regnant. de veteri Sanhedro audi R. *Moysen* ut eum citat *Munsterus in Deutro. 16.* ordinabantur Sacerdotes, levitæ & Israelitæ nobiles, qui digni essent quique carebant omni vitio, corporis conspicui, sapientia, &c. in hoc collegio nec nimis annosi nec Eunuchi qui crudeliter agere possent, fuerunt; sed viri incorrupti, sapientes, deum timentes, mites, patientes, veraces, iusti, &c. hæc ille. quantum ergo distabat hoc Sanhedrin à *Moisaico*! 160 Natus est *Christus* ex patris æternitate, & ex matris virginitate, &c. inquit *Augustinus*. duæ quidem in *Christo* sunt nativitates, at una solum filiatio, quia subiectum filiationis non est natura, nec pars naturæ ut ait *Thomas*, sed persona; una autem est persona æterna, ergo una solum filiatio est æterna. deinde unitas filiationis quæ est relatio non attenditur secundum terminos, sed secundum causam vel subiectum: quia si attenderetur secundum terminos, quilibet homo haberet duas filiationes alteram ad patrem, alteram ad matrem, sed quia una est causa, una est relatio. præterea, filiatio qua *Christus* refertur ad matrem, non est relatio realis, sed rationis: quia relatio, quæ advenit deo ex tempore, non ponit in deo aliquid secundum rem, quare in *Christo* non est nisi filiatio æterna realiter. est ergo in eo una relatio realis ad patrem, altera rationis, temporalis ad matrem. licet autem filiatio seu relatio *Christi* ad matrem sit rationis, maternitas tamen seu relatio matris ad *Christum* est realis, vide *Thomam. part. 3. quest. 35. art. 5.* 161 Hic malæ conscientiæ stimulos intelligo nam Tisyphone à τίσις ultio, & φόνος cædes est; quia ultio divina ob cædem *Christi Iudam* persequebatur; in antro stygio habitare dicuntur furiæ, quia in conscientiæ latibulis latent conscientiæ tortores.

Per medias urbes agitur furibundus, & alta *l. 7. l. 4.*
Templa petit, tremulis ululatibus æthera complet; *l. 6. l. 7.*
Se causam inclamans, crimenq;, caputq; malorum *l. 12.*
Quæ domino insonti acciderant, quòd vendidit *l. 6. 12. 6.*
Hostibus incusat sese, redditq; repente (illum *l. 2. l. 5.*
Argentum, & scelerum furijs agitatus abivit; *l. 1. 4. 2.*
Et nodum informis læthi trabe nectit ab alta. *l. 12.*
Ilia rumpuntur misero; deforme cadaver *Ec. 7 l. 8.*
Terribili squalore horret; dependet amictus *l. 6.*
Sordidus ex humeris, oculos stupor urget inertes. *l 6. Ge. 3.*
Ora modis miris pallent, gravis halitus atro *l. 1. l. 6.*
Corpore se fundens supera ad convexa ferebat, *l. 6.*
Vitaque tartareas fugit indignata sub umbras. *l. 12.*
Interea *Christus* peditum comitantibus armis *l. 6. l. 4.*
Ducitur ad sævi sublimia tecta *Pilati.* *l. 11. l. 7.*
Se natum regem memorat, nomenque genusque, *l. 10.*
Quidve petat, quidq; ipse ferat; sed *Cæsaris* hostem *l. 10. l. 2.*
Iudæi exclamant, & seditione potentem; *l. 2. l. 11.*
Eversorem ajunt Galilææ gentis, & ipsum *l 12. 4. 1.*
Projicere incautos in aperta pericula cives. *l. 11.*
Talibus Abramidûm dictis defixa *Pilatus* *l. 7.*
Obtutu tenet ora, soloque immobilis hæret. *l. 7.*
Intentos voluens oculos; tunc mittit *Iesum* *l. 7. l 1.*
Ad regem *Herodem*. solio rex sævus ab alto *l. 7. l. 10.*
Multa rogat *Christum*, sed respondere roganti *l. 1. Ec. 5.*
Dignari haud voluit: rex ira concitus [162] albis *l 1. l. 9.*
Vestibus indutum, irrisumque remittit *Iesum.* *l. 2. 4. 2.*
Tunc *Christum* pedites magno clamore trahentes *l. 6. l. 2.*
Ante fores sistunt Romani judicis; ille *l. 6. l. 8.*
Conspectum in medium populi deducit *Iesum* *l. 2. l. 4.*

162 Hæc alba vel splendida vestis, fuit signum tam nobilitatis *Christi*, (potentes enim veste tali indui solitos colligitur ex *Iacobi* 2. c. v. 2.) quam innocentiæ ipsius, nam apud Iudæos criminis alicuius rei, pulla seu atra veste indui solebant; at *Christus* quasi innocentissimus, candidatus incedit; deinde Romani cives utebantur togâ albâ seu purâ, sed togam candidam quam *Polybius* vocat λαμπρὰν, (quæ vox etiam ab Evangelistis usurpatur,) induebant ij solum qui magistratum ambiebant, cum ergo *Herodes Antipas* audisset *Christum* se appellare regem, ut *Christo* illuderet illum veste candida induit, ut nempe ostenderet dominum petere magistratum seu regnum. nec in hoc *Herodes* omnino deceptus est; nam petebat regnum, non mundanum, sed cæleste; non tam sibi, quam nobis; sed hac veste in qua *Christus* fuit ignominia affectus, honorantur Sacerdotes ecclesiæ; repræsentat enim in illis splendorem virtutum, nec non lætitiam ob resurrectionem *Christi*; nam die paschatis Angeli in albis apparuerunt.

Insontem

l. 2. *l.* 4. Inſontem clamans; contrà omnes vocibus inſtant
l. 2. Abramidæ inſenſi,& pænas cum ſanguine poſcunt.
l. 5. *l.* 2. Eſſe [163] reum mortis clamant,& *Cæſaris* hoſtem.
l. 5. *l.* 2. Clamore aſſiduo victus, precibuſque coactus,
l. 6. *l.* 3. Virgis [164] cædendum tradit tortoribus; illi
l. 4. *l.* 9. Continuo invadunt, & candida pectora nudant,
l. 8. Atque inter ſeſe multa vi brachia tollunt
l. 8. *l.* 3. In numerum; largus ſequitur de corpore ſanguis.
l. 4. Tunditur aſſiduis hinc atque hinc ictibus heros.
l. 1. *l.* 5. Ingemit & ſacros quatit æger anhelitus artus:
l. 9. Heu multo *Chriſti* violarunt vulnere corpus:
l. 5. Multa cavo lateri ingeminant,& pectore vaſtos
l. 5. Dant ſonitus; erratque aures & tempora circum
l. 5. Crebra manus; duro crepitant ſub vulnere malæ
l. 2. Quis gemitus, ô *Chriſte*,tuos quis vulnera fando
l. 2. Explicet! aut poſſit lachrimis æquare dolores?
l. 5. *l.* 9. Quis ſiccis oculis calidum de corpore flumen
l. 4. *l.* 6. Cerneret? & tanto ſpumantem ſanguine terram?
l. 6. *l.* 4. Non tamen hoc domini caſu *Iudæa* movetur,
l. 4. Nec fletu ingemuit *Chriſti*, nec lumina flexit, (eſt
l. 4. Nec lachrimis vitam dedit aut miſerata magiſtrum
l. 4. Non tibi *Sara* parens,generis non author *Abramus*
l. 4. Perfida,ſed duris genuit te cautibus horrens
l. 4. Caucaſus, Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.
l. 3. 5. 4. O mihi ſi tanto manarent lumina fletu
l. 6. 5. 2. Quanto *Chriſte* tuo manavit ſanguine corpus,
l. 4. 11 G 4 Vulnera ſacra meis guttis perfunderem, & artus
l. 7. 4 E. 3 Sanguine rorantes lachrimarum fonte lavarem.
l. 7. *l.* 6. Poſtquam verberibus laniaſſent corpore toto
l. 6. Tortores *Chriſtum*, lacerant crudeliter ora
l. 6. Ora, aureſque ambas, ſpoliataqe tempora ſpinis;
l. 3. *l.* 4. (Nam textā ex ſpinis capiti impoſuere [165] coronā)
l. 6. Purpureaſque ſuper veſtes velamina [166] regum

163 Iudæi coucemnarunt *Chriſtum*, tanquam reum mortis, verum per ſeptem dies azymorum,nefas erat quemquam occidere: ſic ijſdem diebus *Petrus* ab *Herode Agrippa* incarceratus eſt, ut illis elapſis morte afficeretur.

164 Quod *Chriſtus* flagellari voluit, oſtendit ſe formam ſervi ſumpſiſſe. nam flagellatio fuit ſervile ſupplicium.

165 Romani utebantur corona triumphali ſive laurea ſive aurea, obſidionali ſive graminea, civica ſige quernea, caſtrenſi ſine vallari, navali ſive roſtrata,& murali; at nullus ante *Chriſtum* geſsit coronam ſpineam, hæc illi fuit loco & triumphalis, civicæ coronæ, quia de hoſtibus triumphavit, cives ſuos liberavit & qui

Romani captivos ſoliti ſunt ſub corona vendere; volebant forte hac corona ſignificare *Chriſtum*, jam captivum eſſe,hic tamen captivus duxit captivitatem captivam. Chriſtiani exhorrebant more Gentilium,tempora ornare coronis, ob reverentiam coronæ ſpineæ *Chriſti*; ut teſtatur *Clemens Alexandrinus Pæd.l.* & *Tert.de cor.mil.c.*1. 166 Soli reges,qui propterea purpurei tyranni ab *Horatio* dicuntur,& Sacerdotes ut patet, *Exo.*35.velabantur purpura; debuit autem *Chriſtus* tali veſte ornari,nam fuit & rex,& Sacerdo

Injiciunt; solio *Christus* tum sedit in alto, *l. 6. l. 7.*
Gestat[167] arundineũ rex qui regit omnia sceptrum *l. 10. l. 7.*
Mille modis *Christo* illudit gens barbara, quidam *l. 5. 2. l. 11.*
Percutiunt pugnis faciem; spuit alter, & alter *l. 4. l. G. 4*
Tundit arundinea virga, regemq; salutat. *l. 10. 6. 1.*
Interea ex venis sanguis fluit undique rivis. *G. 2. A. 5*
Hoc misero cultu tandem deducitur heros *l. 3. l. 4.*
In medium cœtum, populoque ostenditur: omnes *l. 5. l. 6.*
(O gentem truncis & duro robore natam) *l. 8.*
Clamorem immensum tollunt; ripæque, lacusque *l. 3. l. 12.*
Responsant circa, & cælum tonat omne tumultu. *l. 12.*
Instigant cuncti studiis fremituque[168] *Pilatum*, *l. 5.*
Vt vellet *Christum* quam primùm absumere lætho. *l. 9. l. 3.*
Ille diu veluti rupes immota resistit; *l. 7.*
Iudei ardentes instant, hominemque fatigant. *l. 1. l. 7.*
Ilicet insontem ad mortem, contra omina *Christum* *l. 5. l. 7.*
Contra jussa dei perverso numine poscunt. *l. 7.*
Iudicis uxorem suspensam insomnia terrent *Ec. 8. l. 4.*
Plurima de *Christo*; hæc lacrimis precibusq; maritũ *l. 2. l. 3. 7*
Sollicitat, casum miserari insontis *Iesu*. *l. 4. l. 5.*
Ille quidem conatus erat dimittere *Christum*, *l. 2. l. 4.*
Sed frustra; gravis ira, & inexaturabile pectus *l. 2. l. 5.*
Iudææ gentis, precibus non flectitur ullis. *l. 5.*
Non satis est *Christum* pœnam traxisse peromnem, *l. 5.*
Sed vita spoliare volunt, sacrique cruoris *l. 6. l. 3.*
Relliquias poscunt, tanta hos insania cæca *l. 1. l. 2.*
Præcipitat, tantâ populus furit improbus irâ. *l. 4. l. 9.*
Ergo ubi nulla datur cæcum exsuperare potestas *l. 7.*
Consilium, & populi nutu impatientis eunt res, *l. 7. l. 12.*
Poscit aquam, tonsisq; petit mantilia villis. (rem *l. 1. G. 4.*
Dant famuli manibus lymphas,[169] lavit inde cruo- *l. 1. l. 3.*

167 Quæ Iudæi per irrisionem *Christo* faciebant, mystica sunt; nam vestis purpurea, est natura nostra sanguinolenta & cædis rea, hanc *Christus* induit, ut eam expiaret. arundo infirmæ nostræ carnis Symbolum est, hanc *Christus* portat & supportat virtute sua. corona spinea sunt peccata nostra, hæc *Christum* pungunt, sed illa *Christus* sanguine suo abluit. vide *Theophylactum in Math.*

168 Hic fuit sextus in Iudæa præses, postquam Romanis tributaria facta est, dictus *Pontius* a regione *Ponto*, unde fuit. de miraculis *Christi* scripsit ad *Tiberium* Imperatorem, deind à *Vitellio* præside *Syriæ* ob necem Samaritanorum [illegible] in [illegible]dinem, & [illegible] mitti[illegible], à *Caio* verò *Tiberÿ* successore in exilium *Vien-nam* pellitur, & post bienni um propria manu sibi mor[tem] infert. 169 Ah nimium faciles qui tristia crimina cædis fluminea tolli posse putatis aqua; inquit [O]vidius. non potuit *Pilatus* ablutione manuum se[se] expiare; sciebat enim Iudæos *Christum* damnasse ini[...]; præterea sententiæ executio ad decem dies proroganda fuerat ex *S. C. Tiberiano* ante 12. annos, [ut] observat *Baronius* quod autem lavit manus in signum innocentiæ, Iudæorum non Romanorum secu[tu]s est morem, hi enim in signum innocentiæ manum ad solem tollere solebant. Iudæi autem lege *Moy[sis]* manus lavare jussi sunt. *Deut.* 21. peccavit etiam in leges Iudæorum, qui blasphemum crucifigere vo[luit], debuit enim lapidari; in leges quoque Romanorum, qui latrones crucis supplicio afficiebant.

l.6.9.2. Insontem, & Iurat caput hoc se opponere morti
l.6.l.2. Invitum; vestris (inquit) clamoribus actus
l.3.l.8. Hanc animam vobis trado, vos morte necate;
l.7. Ipsi has sacrilego pendetis sanguine pœnas
l.7. O miseri? te *Iuda* nefas, te triste manebit
l.7. Supplicium, votisque deum venerabere seris.
l.7. Nam mihi parta quies, omnisque in limine portus.
l.7.G.2. His dictis, sepsit se tectis; jamque cohortes
l.1.l.11. Romani longo procedunt ordine, *Christus*
l.2.l.11. Ponè subit, gestans humeris languentibus, (eheu)
l.6. 2.4. Fatalemq; [170] trabem, vestemq; cruore madentem.
l.6.Ec.3.l.3. Hunc gemini fures comitantur, cætera turba
l.2.l.6. Subsequitur; matres, pueri, innuptæque puellæ.
l.11. Fæmineum clamorem ad cæli sidera tollunt;
l.6 l.11. Effusæque genis lacrimæ; solatia luctûs
l.11.l.6. Exigua ingentis, sed non indebita *Christo.*
l.1.l.3. Has tamen [171] increpitans verbis compellit amicis:
l.5.l.4. Cur tantæ (ô miseras) lacrimæ volvuntur inanes?
l.3.l.1. Fundite pro vobis, vestrisque nepotibus illas.
l.10.l.1. Vobis tempus erit, cum terque quaterque beatas
l.3.l.8. Dicetis steriles, quarum circum ubera nullos
l.8.l.10. Ludere pendentes pueros, & lactea colla
l.8.l.5. Lambere cernetis; sed ligni pondere pressus
l.12.l.1. Deficere incepit *Christus*; tum turba coegit
l.6.l.2. [172] *Simonem* portare crucem; sed crimina mundi
l.2.6.1. Hoc ligno graviora humeris tu *Christe* tulisti.
l.6. Me quoque per flammas, & mille sequentia tela
l.6.l.2. Eripis his humeris, medioque ex hoste revellis;
l.1. Omnibus exhaustum me casibus, omnium egenum
l.3.l.1. Cælicolûm socias turbis; persolvere grates
l.1. Dignas non opis est nostræ, nec quicquid ubiq; est
l.1. Humanæ gentis, magnum quæ sparsa per orbem.
l.1. In freta dum fluvij currunt, dum montibus umbræ

170 Ad maiorem ignominiam cogunt *Christum* suam crucem ferre; in hoc imitati Romanos qui criminis reos furcas humeris gestare coegerunt; inde furciferi vocabantur. Pontifices ut viderentur *Christi* vicarij, à subdiaconis crucem ante se ferri volunt dum equitant; sed ipsi crucem ferre debent, si *Christum* imitari volunt.

171 Non tantum flendus erat sed laudandus *Christus*, qui passionibus suis salutem nostram procurabat.

172 Hic ostendit *Christus* se verum corpus humanum assumpsisse quod tot ictibus fractum & debilitatum fuit.

Licet autem *Simon* hic crucem *Christi* gesserit non tamen fuit crucifixus, ut somniabant hæretici Basilidiani, neque aliqua pars gloriæ huius passionis illi adscribenda est, nam non sponte, ut *Christus*, sed coactus crucem baiulavit, ille crucem ligneam, *Christus* iram dei, & peccata mundi sustulit, discamus ferre crucem nostram, non coacte ut *Simon*, sed sponte ut *Christus*, qui crucem portavit, ut *Isaac* lignum.

Lustrabunt, convexa polus dum sidera pascet, *l. 1.*
Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebũt. *l. 1.*
Ventum erat ad montem cui nunc [173] *Calvaria* *l. 6. l. 8.*
Eloquar an sileam? clavis affixus *Iesus* (nomen *l. 3. l. 5.*
Ligno hæret, cæloque ardentia lumina tendit; *l. 5. l. 2.*
Lumina, nam palmas ferrum terebravit acutum. *l. 2.*
Dat populus *Christo* sitienti pocula [174] fellis, *Ec. 1. l. 3.*
Qui populi saliente sitim restinguere rivo *Eclog. 7.*
Dulcis aquæ solitus venerando ex ore fluentis. *E 7. 2. l. 11*
At crucis immensam quam primùm attollere mo- *l. 2.*
Aggreditur populus, cæloque educere certat. (lem *l. 4. l. 6.*
Tollitur in cælum clamor, totusque remugit *l. 5. l. 3.*
Mons circum, tremulis ululatibus æthera cõplent. *l. 3. l. 7.*
Sol qui terrarum flammis opera omnia lustrat *l. 4.*
Hoc opus infandum haud oculis [175] pater aspicit *l. 4.*
Sed caput obscura nitidum ferrugine texit. (æquis *Geo. l. 1.*
Conditur in [176] tenebras altum caligine cælum, *l. 11.*
At nox atra magis, maior circumvolat umbra *l. 6. l. 2.*
Abramidas, errant cæca caligine mentes; *l. 6. 3. 4.*
Dum non agnoscunt morientem, & dira ferentem *l. 6. 4. 6.*
Supplicia, hunc hominum verum divũmq; satorem *l. 6. l. 1.*
Sed quidam illudunt, quidam descendere suadent, *l. 2. l. 5.*
Dividit hic vestem, mox porrigit alter [177] acetum *l. 1. l. 6.*
Christe mihi vita semper, dum vita manebit, *l. 5.*
Chare magis, *Christe* innumeris exercite [178] fatis; *l. 5.*
Brachia distendis, dimittis in oscula vultum? *l. 1. l. 3.*
Ne renuas nostro circumdare brachia collo, *l. 1. l. 2.*
Amplexus da *Christe* tuos, atque oscula fige. *l. 9. l. 1.*
Eripe me his invicte malis, & tu mihi cælum *l. 6.*

173 Patres testantur hunc eundem esse montem in quo *Isaac* fuit oblatus; & in quo *Adam* fuit sepultus, ut mors primi *Adami* ob peccatum inflicta, morte secundi *Adami* tolleretur. quod vero in libro *Iosua* cap. 14. *Adam* dicitur sepultus in *Hebron* non de primo parente, sed de uno *Anakim* seu gygantum intelligi potest, cui nomen fuit *Adam*, hic mons *Christi* morte nobilitatus, sed ab *Hadriano* simulachro *Veneris* profanatus, à *Constantino* vero & matre *Helena* expurgatus fuit.

174 Puto potionem illam potius felle mistam, quam ulla alia re amara, Evangelistæ enim historiam scribunt. Quidam vero qui *Christi* miserti sunt, vinum myrrhatum propinabant non ad soporem conciliandum, sed ad vires languentes recuperandas. 175 Sol pater dici potest, quia Sol & homo generant hominem. 176 Ecclypsin Solis fuisse miraculosam patet, quia tum fuit cum luna in plenilunio erat; universalis etiam fuit, quia *Dionysius* Areopagita *Heliopoli* in *Aegypto* existens eam vidit, ut ipse testatur *ep. ad Polycarpum*. 177 Propinarunt acetum, non ut eum cito conficerent; sed ut sanguinem sisterent, & sic eum diutius torquerent; consentaneum autem est veritati, acetum hoc fuisse Hyssopo permistum, sicque ex aceto & Hyssopo spongiam imbutam, atque arundini affixam fuisse; exhibitumq; non tam ad potum, quam ad vulnera, ut sanguis eorum sisteretur: eo autem accepto expiravit, non quod virtutem haberet accelerandi mortem, sed deo ita dispensante, ne crura *Christi* frangerentur. 178 Hic fatum sumo non pro providentia ut in deo est, sed prout existit in rebus ipsis, ut cum dicimus hoc esse regni illius fatum. *Lipsium de Const.*

l.6. l.2. Porrige (namque potes) fidumque ucere ministrum;
l.6. Da dextram misero, & tecum me tolle per astra
l.6. Sedibus ut tandem placidis in morte quiescam.
l.6. l.2. *Christus* confectus curis, multoque dolore
l.6. l.11. Voce vocat patrem, gemituque hæc edidit alto;
l.5. l.4. Sancte parens cur me morientem 179 deseris? exin
l.4.3.4. Ingemuit rursus, dixitque novissima verba;
l.4.5.10. Hanc animam tibi commendo pater ætheris alti.
l.6. l.11. His dictis, tenebris ingrescunt omnia circum:
l.4. l.12. Occupat os pallor, soluuntur frigore membra,
l.12. l.11 180 Vitaque cum gemitu tenues concessit in auras.
l.10. l.9. Olli dura quies oculis, pulchrosque per artus
l.9. It cruor, inque humeros cervix collapsa recumbit;
l.9. Purpureus veluti quum flos succisus aratro
l.9. Languescit moriens, lassove papavera collo
l.9. Dimisere caput, pluvia cum forte gravantur.
l. 11. At mæstæ matres crinem de more solutæ
l.11. Ingentem gemitum tunsis ad sidera tollunt
l.11. l.4. Pectoribus, resonat magnis plangoribus æther.
l.4. Quis tibi nunc mater cernenti talia sensus,
l.4. Ec.5. Quosve dabas gemitus? quum tu miserabile corpus
l.4. l.5. Prospiceres nati, madefactum sanguine tanto?
l.9. l.11.2 Pulchraque vulneribus fædari membra pudendis?
Geo. l.4. Multa gemit, largoque humectat flumine vultum;
l.11. l.9. Pectora percutiens, & cælum questibus implens.
Geo l.4. Qualis populea mærens Philomela sub umbra
l.4. Amissos queritur fœtus, quos durus arator
l.4. Observans nido implumes detraxit, at illa
l.4. Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
l.4. Integrat, & mæstis late loca questibus implet.
Æn. l.2. Hic aliud majus populo, multoque tremendum
l.2. Objicitur, magis atque improvida pectora turbat;
l.4. l.6. Nam simulac *Christus* telluris operta subivit,

179 Deus deseruit *Christum*, id est Iudæos *Christi* populum, vel deseruit humanam *Christi* naturam saltem quoad vim & ἐνέργειαν; alioqui divinitas nunquam deseruit humanitatem, quia unio personalis indivise facta est.

180 Hic vita pro actu animæ in corpore sumitur, est enim ab anima & in ea formaliter; in corpore verò instrumentaliter. vita ergo recessit à corpore non ab anima; divinitas tamen à carne non recessit, quia gratia unionis ut & adoptionis, non possunt amitti sine culpa, ac nulla fuit in *Christo* culpa licet autem vinitas à carne non recessit, hæc tamen carnem non vivificavit; quia non vivificat formaliter sed effective, idque mediante anima,

Sub

Sub pedibus [181] mugire solum, & juga cæpta moveri l.6.
Sylvarum, insolitis tremuerunt motibus urbes; l.6.G.l.1.
Et tremefacta solo tellus, avulsaque saxis l.1. l.2.
Saxa ruunt, tremulæ patuerunt viscera terræ. l.2.6.8.
Vidisses [182] animas imis exire sepulchris; l.5.Ec.8.
Apparent intus sacri penetralia templi, l.2. l.6.
Nam [183] velum jam sponte sua discerpitur. istis l.6.G.4.
Prodigijs actis, quidam alta voce fatetur: l.6. l.4.
Hunc *Christum* natum magna de stirpe Tonantis. l.1.6.5.
Interea tortor dum frangit crura [184] latronum, l.1.11.12
Vt luctantem animam, nexosque resolveret artus, l.4.
Romanus validis ingentem viribus hastam l.1. l.2.
In latus, inque sacri [185] cordis penetralia torsit, l.2. l.6.
Crudelis, latebrasque animæ mucrone recludit; l.4. l.10.
Transadigens costas & candida pectora rumpens. l.9.
Ecce novum pulchro manat de pectore flumen l.9.3.9.
Sanguinis, & laticum; largo tepefacta cruore l.1. l.9.
Terra madet, fixum, stridet, sub pectore vulnus. l.9. l.4.
Quid tibi vis miles? cur fædas vulnere corpus l.4. l.2.
Exanimum? vita spoliato parcere fas est. l.1.12.6.
Nullum cum victis certamen & æthere cassis: l.11.
Romanos rerum dominos, gentemq; togatam l.1.
Parcere subjectis, & debellare superbos, l.6.
Non misero insultare decet, non morte perempto G.1.A.6
Immerita; nullas habet hæc victoria laudes. l.3. l.2.
Iam simulac *Christus* sese isto corpore solvit, l.4. l.4.

181 Hic terræ motus non in *Iudæa* solum, sed in alijs etiam regionibus fuit, nempe in *Hetruria*, & prope littus campanum *Caietæ* promontorium, ut probat *Baronius* ex traditionibus illarum regionum, necnon templi super liminare collapsum, & Angelos templi præsides auditos esse dicentes: transeamus ex his sedibus, de gemitu vero & ejulatione dæmonum, cum audivissent Pana magnum esse mortuum, quem de *Christo* omnium domino intelligunt quidam, vide *Plutarchum de defect. oracul. & Euseb. 5. de præpar. Evang. 9.* in terræ motibus propter ventum inclusum, auditur aliquando sonus quasi mugitus, aut armorum pulsantium fragor. Hæc autem terræ concussio fuit signum concussionis totius terræ ad prædicationem Evangelij. 182 Anima hic pro corpore sumitur, sic *Virgilius: animamque sepulchro condimus.* Surrexerunt autem multi in signum spiritualis resurrectionis eorum qui dormiunt in peccatis, scissio verò petrarum significabat lapidea Gentilium corda divisa fore. 183 Velum scissum est, ut jam aditus pateret Gentibus. 2. ut legalia quæ velata erant manifestarentur. 3. ut Iudæi in blasphemijs vestes scindebant, sic templum ægre ferens *Christi* mortem, vestem discerpit. Hoc autem fuit velum Babylonium mirandi operis, quod populum à Sacerdotibus separavit, non vero alterum illud velum sancti sanctorum. vide *Iosephum 6. de bell. Iud. 6.* 184 Latrones sunt genus humanum, quorum quidam qui nempe in *Christum* credunt, salvantur reliqui pereunt: vel hi duo latrones sunt, duo populi, Iudæi & gentes; illi in peccatis moriuntur, hæ vitam in *Christo* adipiscuntur. Centurio etiam Gentes representat, agnoscit deitatem *Christi* quam Iudæi negant. 185 Ex capsula cordis fluxerunt duo ecclesiæ sacramenta. non vero debuerunt eius crura frangi, quia agnus fuit paschalis cuius os non debuit confringi & ut corpus *Christi* naturale non fuit divisum, sic nec debet dividi corpus eius mysticum.

In-

l. 6. Infernas sine sole domus loca turbida [186] adivit:
l. 4. G. 4. Pallentes umbras Erebi, regemque tremendum
l. 2. l. 8. Terruit, immisso trepidarunt lumine manes.
Geo. 4. Quaque ibat, vasti circum gens aurea cæli
l. 6. l. 4. Ibat, & obscuram dispellit lumine noctem;
l. 6. Et veniente deo; procul ô, procul este profani
l. 1. l. 6. Aligeri clamant famuli, tremit impia *Iudæ*
l 6. G. 4. Vmbra, tremunt furiæ; tremuit rex ipse tremendus
l. 6. l. 1. Inferni, & vinctus fremit horridus ore cruento.
l. 6. Sed mihi res alta terra, & caligine mersas
l. 6. l. 6. Pandere nec mens est, nec fas, sed credere dignum
l. 6. Quod *Christus* tristes [187] Erebi descendit ad umbras.

l. 11. l. 1. Interea *Iosephus* adest, supplexque *Pilatum*
l. 11. Ipsum obtestatur, veniamque rogabat ab ipso,
l. 11. Redderet, ac tumulo sineret succedere terræ
l. 1. l. 11. Exanimum corpus domini; haud spernanda precantem
l. 11 E. 2 Prosequitur venia. suaves *Nicodemus* [188] odores
Ec. 2. l. 6. Miscebat, corpusque lavat frigentis, & ungit,
l. 11. Pallida muneribus decoravit membra supremis.
l. 11. Spargitur & tellus lacrimis, sparguntur & ora.
l. 12. l. 11. At virgo mater corpus miserabile nati
l. 11. Vt vidit, levique patens in pectore vulnus

186 Descendit *Christus* ad inferos, non ut reus culpæ, sed ut liberator pœnæ. nec descendit anima *Christi*, motu corporali, sed motu Angelico; hic tamen more Poetico describitur motus corporalis. descendit autem in loca damnatorum non secundum essentiam inquit *Thomas*, sed secundum effectum. Omnes tamen patres tam Græci quam Latini videntur asserere *Christum* quoad assentiam animæ ad locum damnatorum descendisse. *Synod. Arimin. apud Athanasium.* Hunc janitores inferorum conspicati exhorruerunt. quare o portæ inferi hunc vi-entes exhorruistis? &c. *Cyrill. cat.* 14. *sic Synesius hym.* 7. Et terram lustrasti, & dæmonum vias, & in-ternas latebras, &c. *& hym.* 9. Horruit te senex, tunc orcus antiquus, & c. descendit illuc ut diabolum ligaret sic *Augustinus*: *Hieron. in Psal.* 15. ut homo, eo die caro ejus fuit in sepulchro, anima in infer-no; qua deus, ubique & in paradiso erat sic *Cæsarius Arelatensis*: *tract.* 3. *in Iohan.* æterna vox infer-orum *Christo* descendente resplenduit, &c. omnis impia officina tremuit, cum *Christum* in suis sedibus vidit, &c. *hom.* 3. *de Paschat.* 187 Quis nisi infidelis negaverit fuisse apud inferos *Christum*? *Aug. ep.* 9. de modo verò descendendi dubitatur; *Thomas* dicit *Christum* descendisse localiter, alij vero virtualiter, effective: *Thomas* dicit *Christum* non descendisse secundum essentiam ad locum damnatorum; at *Be-*llarminus *in Psal.* 85. asserit illum descendisse ad infernum inferiorem, quem ibidem vocat locum in quo animæ vel æternaliter damnantur vel temporaliter puniuntur. Humanitas autem *Christi*, non fuit tota in in-ferno, sed secundum animam; nec tota in sepulchro, sed secundum carnem; secundum vero divinitatem totus *Christus* fuit in inferno cum anima, & totus in sepulchro cum carne; & sic plenus ubique fuit *Chri-stus*. vide *Fulgentium l.* 3. *c.* 31. *ad Thrasimundum.* fuit ergo totus in inferno, sed non totaliter; nam li-cet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamen fuit separatum à persona filij & licet totus *Christus* fuit in inferno, non tamen ibi fuit corpus, quia corpus non est pars personæ increatæ, sed naturæ assump-tæ. vide *Thomam part.* 3 *quæst.* 52. 188 Corpora defunctorum aromatibus condire & ungere ab Aegyp-tiis didicerunt Hebræi, solebant etiam damnatorum cadavera seorsim sepelire, myrrha autem & aloes propter sui amaritudinem pœnitentiam significant, hac debemus *Christum* ab incorruptione servare.

Cuspidis

Cuspidis Ausoniæ, lachrimis suspirat obortis, *l.* 11.
Procumbens superatq; hærens, atq; oscula figens; *l.* 11. *l* 1.
Nec via præ nimio voci laxata dolore est, *l.* 6. *l* 11.
Exanimumque sinu natum complexa fovebat *l.* 4.
Cum gemitu, atque atros siccabat veste cruores. *l.* 4.
Tum *Christum* in saxo extendunt matresq; virique: *l.* 1. *l.* 6.
Qualem virgineo demissum pollice florem, *l.* 11.
Seu mollis violæ, seu languentis Hyacinthi, *l.* 11.
Cui neq; fulgor adhuc, necdum sua forma recessit, *l.* 11.
Non jam mater alit tellus, viresque ministrat. *l.* 11.

189 Syndon honestatem & simplicitatem notat.

189 Linea mox vestis producitur; hac *Nicodemus* *l* 5 11. 12
Cum socio *Christum* involuunt, conduntque sepulchro. *l.* 1. *l.* 6.
Iamque sacerdotes omnes, Præsesque *Pilatus* *l.* 8. *l.* 11.
Custodes tumulo assignant, qui nocte dieque *l.* 9. 5. 6.
Insomnes corpus servent; ne forte quis illud *l.* 6. *l.* 2.
Excipere insidijs tentet; mox agmine denso *Ec.* 3. *l.* 2.
Armati ferro, & cristis capita alta corusci *l.* 9.
Conveniunt, omnemque aditum custode coronant. *l.* 1. *l.* 9.
O vigilum ignaræ mentes! ô cæca furentum *l.* 9. *l.* 4.
Corda, quid insano juvat indulgere labori? *l.* 1. *l.* 6.
Improbus hic labor est, vana hæc vigilantia; namq; *G.* 3. *G.* 1.
Tertia lux gelidam vix cælo amoverat umbram, *l.* 11.
Quum subito ætheriis juvenis delapsus ab astris *l.* 5.
Aliger, & fulgens PhebϾæ lampadis instar, *l.* 1. *l.* 3.
Aera dimovit tenebrosum, & dispulit umbras, *l.* 5.
Saxumque 190 à foribus speluncæ avellit, & orbis *l.* 8. *l.* 1.
Fundamenta quatit; tremere omnia visa repente *l.* 2. *l.* 3.
Culmina tectorum; nutant cum montibus urbes. *l.* 8. *l.* 9.
Extemplo vigilum gelidus per dura cucurrit *l.* 9. *l.* 6.
Ossa tremor, subitaque coit formidine sanguis. *l.* 6. *l.* 3.
Labuntur proni in terram, & vox faucibus hæsit; *l.* 3. *l.* 2.
Speluncam repetunt matres, geminosque tuentur *l.* 8. 5. 6.

190 Recentiores volunt saxum amotum ab Angelo, ut *Christo* resurgenti ministerium præberet, veteres tamen contendunt, *Christum* antequam lapis fuit remotus resurrexisse. non propter resurrectionem ablatum fuit saxum sed ut declaretur spectantibus resurrectio, inquit *Iust. Martyr. q.* 11. Devolutus est lapis ut accessum habeant mulieres, inquit *Theoph. in cap.* 28. *Mat.* cum Angelus lapidem revoluisset, reperit resurrexisse dominum, inquit *Nyssenus orat.* 2. *de resur.* revoluit lapidem, non ut egressuro domino januam pandat, sed ut egressus ejus jam facti, hominibus præstet indicium inquit *Beda hom. in Vigil. Pascha.* videantur reliqui,

Pennato

*l.*9.3.11. Pennatos proceres indutos veſtibus albis.
*l.*2.8.11. Matribus hi *Chriſtum* jam ſurrexiſſe reportant.
l. 4. *l.* 1. Non jam (ajunt) dominus 191 crudelibus occubat
*l.*1.*Ge.*4. Aſt ut pollicitus ſuperas remeavit ad oras.(umbris,
*l.*6.1.*G.*1 Tartareum regem nodis aſtrinxit ahenis.
*Geor.*4. Illum omnes umbræ ſtupuere, atque intima læthi
*Geor.*4. Tartara, cæruleoſque implexæ crinibus angues
Geor. 4. 192 Eumenides, tenuitq; inhians tria 193 Cerbe-
*Æn. l.*2. Eripuit letho ſe, ac vincula ferrea rupit (rus ora.
*l.*6. *l.* 8. Mortis, & inferni ſuperavit pallida regna.
*l.*11.*l.* 9. Ite ergo, & ſocijs hæc nuntia læta referte.
*l.*9.4.11. Illæ 194 continuo volitant, ac viſa reportant.
Eclog. 5. *Petrus* lætitia voces ad ſidera jactat.
l. 5. Emicat, & ventis, & fulminis ocyor alis.
l. 5. *l.* 2. Lætus *Iohannes* ſequitur non paſſibus æquis;
*l.*9. 1.6. *Petrus* at hic tumulum prior introgreſſus, inanem
*l.*6.5.10. Conſpexit, calcemque terit jam calce ſodalis;
*l.*4. 9. 3. Qui tumulum vacuum revolutaque lintea vidit.
l. 2. *l.* 8. Illi hinc digreſſi, matres ſocioſque reviſunt.
l. 4. *l.* 7. At trepidi vigiles rectà ad ſublimia tendunt
l. 8. *l.* 2. Tecta ſacerdotum, queis narrant ordine cuncta,
*l.*3.*l.* 12. Quæ circa tumulum acciderant: tum protinus illi
l. 5. Invitant pretio vigiles, ac pignora ponunt;
*l.*10.*l.* 8. Vt vulgent, ſocios clam ſubduxiſſe cadaver
*l.*3. *l.* 4. Nocte intempeſta, placidum dum feſſa ſoporem
l. 4. Corpora per terras carpunt, dum ſæva quieſcunt
l. 4. Aequora, dum medio volvuntur ſidera lapſu.
l. 3. *l.* 2. At iuxta 195 ſacrum ſtat *Magdalena* ſepulchrum

191 Quid in ſepulchro dominum quærimus, quem in cælo adorare debemus? inquit *Auguſti.*

192 Eumenides ſunt conſcientiæ cruciatus; agitant enim & cruciant impios furiæ, non ardentibus tædis, ſed conſcientiæ ſtimulis inquit *Cicero.* 2. *de leg.*

193 Cerberus hic ſepulchrum ſignificat, ut nomen indicat, eſt enim κρεοβόρος: carnivorus. Tria ora habere dicitur propter ejus immenſam voracitatem, in corpus autem *Chriſti* nihil juris habuit. at *Syneſius* qui floruit an. 410. per Cerberum videtur intelligere Diabolum hiſce verbis; Et voraciſsimus canis receſsit a lumine. *Hymno* 9. 194 Tum mulieres factæ ſunt prædicatrices Evangelij, quia diutius manſerunt cum *Chriſto* in cruce quam Apoſtoli; quia prius venerunt ad ſepulchrum; quod autem ad *Chriſtum* mortuum veniunt amor eſt; quod mane & mature, diligentiam adhibent, dilectio eſt; quod aromata emunt charitas eſt; quod omnibus difficultatibus ſe opponunt, zelus eſt. ut autem per mulierem intravit mors in mundum, ſic per mulierem annunciatur reſurrectio a morte. *Petro* autem peccatori & *Magdalenæ* peccatrici annunciatur reſurrectio primo quia *Chriſtus* venit ſalvare peccatores. 195 Sacra habebantur ſepulchra apud omnes gentes, nam Dijs Manibus ſacrabantur; ſed hoc ſepulchrum fuit longe ſacratiſsimum, tam ob præſentiam corporis dominici, quam Angelorum: nunquam enim ante hodiernum diem, viſi ſunt Angeli in ſepulchris ſed eorum præſentia hic ſignificat, & dominium mortis ſublatum & ſepulchrum ſanctificatum. ſi enim Angeli deſcendunt in loca mortuorum, bona ſpes eſt mortuos aſcenſuros in loca Angelorum. Quod Angeli ſedeant, oſtendit ſanctos in morte quieſcere. eorum albedo gloriam & juveniles ſpecies, qualitatem & robur reſurgentium notat.

Tristior, & lachrimis oculos suffusa nitentes. *l.* 1.
Hanc cœli proceres quamvis lenire dolentem *l.* 3. *l.* 4.
Solando cupiunt, dictisque auertere curas; *l.* 4.
Illa tamen lachrimas verba inter singula fundens, *l.* 3.
Amissum queritur Dominum; tumuloque relicto G. 4. A. 4
Incubat, illum absens absentem auditq; videtque, *l.* 4.
Nec verbis vllis (tanta est violentia amoris) *l.* 4. *l.* 12.
Flectitur; exsuperat magis, ægrescitque medendo. *l.* 12.
Interea *Christus* sese transformat in horti G. 4. Ec. 7
Custodem, & *Mariam* iactantem pectore curas Ecl. 7. *l.* 1.
Alloquitur: Mulier lachrimas cur volvis inanes? *l.* 1. *l.* 4.
Vix ea fatus erat, gemitu cum talia reddit: *l.* 2.
Corpus vbi exanimi positum est miserable *Christi*? *l.* 11. Ec. 5
Dic quibus in terris, aut qua regione requiram? Ec. 3. *l.* 9.
Ibo, & tentabo ceruici imponere nostræ. Ec. 10. *l.* 2
Ipsa subibo 196 humeris, nec me labor iste grauabit. *l.* 2.
O mulier, tune hoc corpus sufferre valebis? *l.* 7. *l.* 2.
Vix illud lecti bis sex ceruice subirent *l.* 12.
Qualia nunc hominum producit corpora tellus. *l.* 12.
Sed tua magna fides: vires animumque ministra *l.* 4. 6. 1.
Christe mihi, ut puro valeam te pectore ferre. *l.* 6. 2. 4.
Tum *Mariam* proprio compellat nomine *Christus*; *l.* 3. 6. 4.
Quæ simulac notam vocem cognovit *Iesu*, *l.* 4. *l.* 6.
Accurrit, 197 sacrosque pedes complexa tenebat, *l.* 3. Ec. 5.
Quos *Mariam* 198 prohibet manibus contingere, donec *l.* 6. *l.* 2.
Ad patrem ascendat, matres ex vrbe *Sionis* *l.* 1. *l.* 2.
Lætantes adsunt, & sanctum corpus adorant. *l.* 1. *l.* 2.
Et dum 199 Nicopolin *Cleophas* Amaonq; revisunt *l.* 1.

195 Præ nimio amore quasi extasin patitur mulier; Domine propter te est extra se, inquit *Bernardus*. magis enim dolet, quod sublatus est *Christus* de monumento, quam quod occisus in ligno, quia aliquid solatij fuit frui cadavere; viso enim cadavere recalescit amor inquit *Ambrosius*.

197 Ad vocem *Christi* subito mutata est *Maria*; nam quæ de sublato domino ploravit, de suscitato exultavit, inquit *Augustinus*. Hinc patet quanta sit efficacia vocis *Christi*. 198 Nolebat *Christus* à *Maria* tangi, non quod ejus tactum dedignaretur, nam permisit se tangi à *Thoma* incredulo, nec quod putaret se a fæmina maculari; nam permisit se tangi à muliere sanguinis profluvio laborante; sed quia *Maria* non satis reverenter tactura erat *Christum*, pro dignitate corporis gloriosi. at postea, cum cecidit ad pedes ejus, permissa est illum tangere. *Mat.* 28. deinde, volebat tangere *Christum*, non ad fidem roborandam ut *Thomas*, sed ex curiositate. 3. *Christus* hoc repulsu ostendit *Mariæ*, se non tangendum ut antea tactu corporali, sed fidei. 4. non jam tempus erat tangendi *Christum*, sed evangelisandi Apostolis *Christi* resurrectionem. 199 Emaus, quam *Iosephus* Ammaunta vocat de bell. *lib.* 4. *cap.* 1. Nicopolis postea à *M. Aurel. Ant.* imperatore vocata est. alij ab *Heliogabalo* sic dictam putant. *Cleophas* autem nominatur à *Luca*, at alterum discipulum *Ambrosius* vocat *Amaonem*.

Tristes,

l.6. Tristes, & paribus curis vestigia figunt;
l.4. l.4. Infert se socium *Christus*,mentesque labantes
l.9 .1.2. Suscitat, & mæstas expellens pectore curas,
l.10. Vltro animos tollit dictis, atque increpat vltro.
l.6. l.8. Multa docet, varioque viam sermone levabat.
l.3. Sol ruit interea, & montes vmbrantur opaci.
l.8. Tum *Cleophas* parvi subter fastigia tecti
l.8. Ingentem duxit *Christum*,stratisque locavit.
l.1. l.3. Dum victu revocant vires, agnoscere *Jesum*
l.4. Incipiunt, tantum egregio decus enitet ore.
l.4. l.5. Sed subitò ex oculis fugit ceu fumus in auras.
l.2. l.1. Illi mox *Solymam* repetunt, cunctisque repente
l.1. l.11. Improvisi adsunt socijs,remque ordine pandunt.
l.4. l.5. Se *Christum* vidisse aiunt, sanctasque loquelas
l.4. 1.6. Auribus hausisse, atque epulis simul accubuisse.
l.5.3.1. Vix hæc ediderant, cum protinus ipse magister,
Geo.l.4. Intus dum clausis cunctantur in ædibus omnes,
l.1. l.6. Restitit in medio, claraque in luce refulsit.
l.1. Os humerosque deo similis,namque ipse decoram
l.1. Cæsariem nato genitor, lumenque iuventæ
l.1. Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.
l.3.4 11. Pacem optat cunctis, mox nomine quemq; salutat.
l.3. Hi vero ancipiti mentes formidine pressi
l.8. l.6. Turbantur subito, tenuem sine corpore vitam
l.4. l.6. Dum credunt volitare caua sub imagine formæ;
l.6. l.5. Hos *Christus* dubitare videns, deiecit amictum
l.5. l.6. Ex humeris sacrum, atque recentia [200] vulnera monstrat.
G.4.A.8. Moxq; favum, tosti partem quoque piscis abedit;
l.1.l.10. Et sanctum ex sancto spirauit pectore [201] flamen,

200 Præbuit *Christus* corpus tangendum ut scirent se non habere corpus phantasticum sed verum. 2. effigiem ostendit,ut probaret se habere corpus humanum. 3. vulnera monstrat, ut idem numero corpus se habere demonstraret. dum edit vitam nutritivam,dum loquitur sensitivam, dum differit de scripturis intellectivam vitam se habere demonstrat. 201 Hæc insufflatio fuit præludium donorum Spiritus quorum particeps fuit futura ecclesia. Flatus autem hic non fuit ipse *S. Sanctus*, sed symbolum ejus. hinc patet Spiritum non minus a filio quam á Patre procedere,hic autem est nova creatio discipulorum in Apostolos; qui non minus inepti erant, sine hoc flatu ad prædicandum, quam *Adam* sine eodem flatu ad vivendum. licet autem *Thomas* non iam aderat, particeps tamen gratiæ *Spiritus S.* fuit, sine signo, ut *Hedad* & *Medad* spiritus prophetici licet cum cæteris 70. non erant. *Num.* 11.

Datque

Datque potestatem super omnia crimina mundi. *l. 2. l. 2.*
Post hæc se *Thomæ* dubitanti ostendit, & alto *l. 6. l. 1.*
Infixum lateri vulnus, manuumque pedumque *l. 4. l. 3.*
Luce cicatrices fulgentes monstrat, & offert *G. 4. A. 4. 2.*
Tangendus; tetigit *Thomas*, & corpus adorat. *l. 12. 3. 11*
O fortunatum *Thomam* qui vulnera *Christi* *G. 1. A. 2.*
Vidit, & ingentem lateris tractavit hiatum! *l. 6. G. 3. A. 2.*
Da, *Christe*, ut fidei manibus tua vulnera tangam, *l. 11. l. 12*
Vt corde aspiciam patulam hanc in corde fenestram. *l. 6. l. 2.*
Fœlix, ô nimium fœlix, si credere tantùm *l. 4. l. 6.*
Possum, quæ *Dydimus* tetigit, vel lumine vidit! *l. 3. l. 4.*
Interea *Petrus*, socijque ad littora tendunt; *l. 2.*
Conscenduntque æquor, fugiunt spumantibus vndis. *l. 1. l. 3.*
Postquam altum tenuere rates, demittit in æquor *l. 3. l. 2.*
Lina *Petrus*; nulli apparent in gurgite pisces. *G. 1. A. 1*
Noctem illam insomnem ducunt, frustraque laborant. *l. 3. l. 9.*
Iamque rubescebat radijs mare, & æthere ab alto *l. 7.*
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis. *l. 7.*
Littore in extremo *Christus* consistit, & alta *G. 3. A. 6*
Voce vocat socios, rursusque sub æquore mergi *l. 6.*
Lina iubet; magno socij parere parabant *l. 4.*
Imperio, & dicto citius demisit in vndas *l. 4. l. 1.*
Humida lina *Petrus*; vasti mox humida ponti *G. 1. G. 4*
Gens ruit, & magno compleuit retia cœtu. *l. 5. l. 4.*
Spumea squamosa sub turba immurmurat vnda. *G. 4. A. 10.*
Agnovit vocem domini, vultumque *Iohannes*. *l. 3. l. 1.*
At *Petrus* sese jactu dedit æquor in altum; *Geor. 4.*
Quaque dedit spumantem vndam sub pectore torsit. *Geor. 4.*
Tum læti socij proras ad littora torquent, *l. 3.*
Et pisces torrere parant; fusique per herbam *l. 5. l. 1.*
Christus cum socijs, dapibus epulantur inemptis. *l. 3. G. 3.*
His demum exactis dominus juga celsa petiuit *l. 6. l. 2.*

l.6. Montis *Oliveti*, ſocij comitantur euntem.
l.8. Interea vario mulcebant æthera [202] cantu,
l.1. Et cætu cinxere polum pennata caterua
l.3.Ec.6. Cœlicolum: pulſæ referunt ad ſidera valles;
l.8. G.4. Aërei rutilo montes fulgore corruſcant;
l.7. Et tremulam jactant lucem ſub nubila, cœlum
l.9.l.10. Diſcedit medium; domus omnipatentis Olympi
l.2. l.8. Panditur, & ſuperûm penetralia ſacra pateſcunt,
l.7. Aurea ſtellantis præfulget regia cœli
l.6. l.6. Lumine purpureo; ſedet æternumque ſedebit
l.10. Sidereo in ſolio divûm pater atque hominum rex;
l.1.l.1. Sceptra tenẽs; maria, ac terras, cœlumq; profundũ,
l.1. l.8. Et tempeſtates vultu radiante ſerenans;
G.4.A.5 Et caligantes depellit ab orbe tenebras. (nes.
l.6.l.10. Lumina [203] ſtant flamma, vultus vomit aureus ig-
l.6. Circumſtant ſolio dextrâ lævâque canentes
l.3. l.6. Innumeri cœli proceres, animæque beatæ,
l.6.l.6. Lumine veſtitæ niueo, pia carmina dicunt.
l.4. At *Chriſtus* ſocijs dum verba noviſſima dicit
l.4. Mortales viſus medio ſermone reliquit,
l.1. Et circumfuſus nebulæ fulgentis amictu
l.5. G.1. Tollitur [204] in cœlum; Angelicus concentus in auris
l.12. Auditur, ſonitum late nemora alta remittunt.
Eclo. 5. Candidus [205] inſuetum miratur limen Olympi,
Eclog. 5. Sub pedibuſque videt nubes & ſidera Chriſtus.

202. Angelorum chori concordi voce, triumphalem hymnum modulabantur. Angelorum ordines o *Chriſte* ſumma admiratione perculſi laudes tuas ſine intermiſsione celebrant. *Damaſc. hymno de aſcen.* hodie *Chriſtus* ſubtiliſsimas aëris partes veluti ſolidum pauimentum calcauit, &c. *Epiph. orat. de aſcenſ.* non indiguit *Chriſtus* vectoribus Angelis; ſed præcedentes & ſubſequentes applaudebant victori, & continentes in iubilatione modulabantur canticum novum, & implebat cœlos conſonantiæ illius harmonia. *Cyp. de aſcenſ. Chriſti.* Quanta aſcendentis gloria cum medius Angelorum & animarum ſanctarum ad patrem deduceris, & triumphatrice palma cœlis inuectus es? &c. *Bernard. ſerm. 2. de Pentecoſte.* 203 Solet Scriptura tropicis locutionibus deſcribere diuinam Maieſtatem, nam ſub forma hominis informat homines; dumque Deus ſe inclinat nos erigit, dum ſe infirmat, nos ſanat: omnes ergo figuratæ locutiones de Deo, ſpiritualiter ſunt intelligendæ. 204 Non raptus eſt vt *Paulus & Elias*, non tranſlatus vt *Enoch*, ſed eleuatus, hoc eſt, a ſeipſo leuatus, non curru vehiculo, non Angeli adminiculo, ſed propria virtute ſubnixum ſuſcepit eum nubes, &c. *Bern. tract. de grad. humil.* 205. Aſcendit Chriſtus in cœlos, non vbi verbum Deus ante non fuit, quippe qui fuit ſemper in cœlis, ſed vbi verbum caro factum ante non ſederat, quare tollite principes portas veſtras, vt introeat rex gloriæ, &c. *Ruffinus in Symb. Apoſt.* inſuetum ergo fuit cœlum *Chriſto* homini, licet non Deo. obſeruandum verò eſt, Chriſtum aſcendiſſe, non virtute naturali humanæ naturæ, ſed virtute diuina, & animæ glorificatæ mouentis corpus, vt ait *Thomas.* licet autem ſit contra naturam corporis ſecundum ſtatum vitæ preſentis aſcendere, non eſt tamen contra naturam corporis glorioſi: faceſſant ergo omnes heretici qui veritatem hanc impugnarunt, nempe *Carpocrates & Apelles*, qui animam ſolum aſcendiſſe ſomniant. *Manichei* qui *Chriſtum* ſola diuinitate in cœlum aſcendiſſe, corpus verò in ſolari orbe poſuiſſe delirant *Chriſtolitæ*, qui *Chriſtum* corpus & animam apud inferos reliquiſſe blaterant, &c. vide *Theodoretum, Auguſtinum, Damaſcenum, de hereſibus.*

At ſocij palmas nequidquam ad ſidera tollunt; l. 5.
Ad cœlum tendunt ardentia lumina fruſtra: l. 2.
Namque duo Aligeri cœlo venere volantes l. 4. l. 6.
Ipſa ſub ora virûm, funduntque has ore loquelas: l. 6. l. 3.
Quid ſtatis triſtes, oculoſque ſub aſtra tenetis? l. 12. l. 5.
Hunc quem vidiſtis cœli ſuper aſtra volantem l. 9. l. 6.
Aurea, cernetis reducem, niveiſque ſedentem l. 1. l. 7.
Nubibus & rutilo fulgentem lucis amictu; l. 8. l. 1.
His dictis, cœlum repetunt ſtridentibus alis. l. 6. l. 1.

Hos ſum *Virgilij* modulatus arundine verſus; Eclog. 9.
Pierides vos hunc *Chriſto* dicetis honorem: E 10. l. 10
Chriſto cuius amor tantum mihi creſcit in horas, Eclo. 10.
Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus: Ecl. 10.
Chriſte decus cœli, terrarum gloria *Chriſte*; l. 9. l. 6.
Formoſi pecoris cuſtos formoſior ipſe; Ecl. 5.
Ne te pæniteat pecoris diuine magiſte; Ecl. 7.
Sis bonus ô felixque tuis, ne ſubtrahe ſemper Ec. 5. l. 6.
Te noſtro aſpectu, detur rurſum ora tueri l. 6. l. 6.
Chriſte tua, & notas audire & reddere voces. l. 6.
Sis mihi dux ô ſi qua via eſt, curſumque per auras l. 6.
Dirigito in lœtos hortos, & amœna vireta G. 1. A. 6
Fortunatorum nemorum, ſedeſque beatas: l. 6.
Ver vbi perpetuum, varios vbi flumina circum Ecl. 9.
Fundit humus flores, [206] & fontibus imminet vmbra. Ecl. 9.
Ire ad conſpectum chari geniteris, & ora l. 6.
Contingat, doceas iter, & ſacra oſtia pandas, l. 6.
Nec me languentem dubijs jam deſice rebus, l. 9. l. 6.
Verùm adſis, noſtrumq; leves Deus alme laborem; l. 9. l. 1.
Namque in te ſuprema ſalus, per vulnera ſervor l. 12. l. 10
Morte tua viuens, fratrem ne deſere frater. l. 10. l. 11
Interea nunquam meminiſſe pigebit *Ieſu*, l. 4.
Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos reget artus; l. 4.
Sed tua tentabo totum jam ferre per orbem Ecl. 8.
Sola Sophoclæo miracula digna cothurno. Ecl. 8.

206. Hic ad paradiſum illum terreſtrem alludo, ſic *Pruden Cathemerin.* ibi eſt *Eleaſar* quem floribus vndique ſeptum dives procul aſpicit ardens. huiuſmodi alluſionibus vtitur S. Scriptura.

Ecl 8.	A te principium; tibi desinet; accipe jussis
Ecl. 8.	Carmina cœpta tuis, atq; hanc sine tempora circum
Ecl. 8.	Inter victrices hederam tibi serpere spinas.

FINIS.

Cœli stelliferi Deo
Nutu qui facit omnia
Nutu qui regit omnia
Sit laus summaque gloria
Idque in millia sæcula.

ADMONITIO AD LECTOREM.

IN angustiore margine. *l.* significat librum, *E.* eclogam. G. Georgicorum librum ; *Ae.* Aeneadum.

Alexandri Rossæi peroratio seu Hymnus ad Deum Patrem.

1.

TV, qui radantis Olympi,
Tot lucida sidera volvis,
Et qui nitidissima Solis
Accendis lumina solus:
Me respice lumine vultûs
Et mentis pelle tenebras;
Sic vincam sidera luce,
Et Phœbi lampadis ignes.

2.

Qui menstrua cornua lunæ
Niveo splendore serenas,
Et cælo invectus aperto
Moderari noctis habenas:
Noctem mihi discute, mentem
Stabilem da; dirige gressum,
Vt possim tramite tuto
Cæli volitare per arcem.

3.

Qui fulmine concutis orbem
Terrarum, & pegmata cæli,
Nec non mortalia corda

Varijs terroribus imples:
Divini fulmine verbi
Mentem mihi concute duram,
Sic te venerabor, & usque
Sequar tua jussa creator.

4.

Qui largos nubibus imbres
Magno cum murmure fundis,
Sata læta, boumque labores
Irroras nectare cæli:
Sterilem mihi pectoris agrum
Riga cælestibus undis
Scripturæ, ut proferat aptum
Largo cum fænore fructum.

5.

Qui pingis floribus agros
Et versicoloribus herbis,
Gemmisque micantibus ornas
Vernali tempore campos:
Animam virtutibus orna,
His fragret odoribus, hisce
Niteat decorata lapillis,
Et vernet floribus istis.

6.

Qui turbida murmura ponti
Ponis tumidasque procellas,

Vitreiſque natantia regnis
Neptuni monſtra gubernas:
Animæ compone procellas,
Et turbida nubila pelle
Peccataque monſtra nefanda
Dextræ virtute coerce.

7.

Qui turbis pennipotentum
Mulcentibus aëra cantu
Das guttura vere canora,
Quæ queſtibus omnia complent:
Mihi linguam ac ora reſolve
Vt te modulamine noſtro
Celebrem, totumque per orbem
Miracula carmine pandam.

8.

Qui tetri monſtra barathri
Vinclis & carcere fræenas;
Et luce carentia regna
Aeternis ignibus uris:
Ab his cruciatibus oro
Famulum defende miſellum
Et me Pater ætheris alti
De faucibus erue læthi.

Ejusdem Hymnus ad *Christum Filium.*

1.

TV, qui de Virgine pura
Divino es semine cretus,
Par Patri maxima proles
Et matre antiquior annis:
Maculam genetricis ab aluo
Quam traxi dilue quæso,
Et cor mihi *Christe* refinge
Purum de semine puro.

2.

Cui prævia stella refulsit
Phœbeo clarior orbe,
Vt monstret regibus ædes
Vbi tu cum matre latebas:
Qua te regione requiram,
Nisi tu mihi stella refulges?
Me tuto tramite siste,
Meque ad te dirige per te.

3.

Qui Persica dona Magorum
Venientûm Solis ab ortu
Longa regione viarum
Cepisti fronte serena;

Tali

Tali mea munera fronte
Tibi quæ do corde benigno
Precor accipe pusio, nempe:
Corpus, mentemque, animumque.

4.

Qui templa nitentia cæli
Oculis impervia nostris
Habitas, tamen incolis antrum,
Atque in præsepe recumbis:
Munda mihi pectoris aulam
Peccati à sordibus, ut tu
Habites mecum; en age nostris
Succede penatibus hospes.

5.

Qui sacri sanguinis undam
Fudisti corpore toto,
Dum pro me victima factus
Patereris verbera dura:
Hoc sanguine prolue mentem,
Maculas hoc tolle pudendas,
Rutilo sic purior auro
Videbor ab igne recocto.

6.

Qui gestas vertice spinas
Et candida brachia tendis,
Cujus manus impia pectus

Duro

Duro mucrone reclusit:
Me vero punge dolore,
Circunda brachia collo,
Patulo me corde foveto,
Mentemque cruore lavato.

7.

Qui firmo marmore clausus
Penetrasti regna Gehennæ
Et de Phlegitonte triumphans
Superas evadis ad auras:
Nunc obrue mole sepulchri
Mea crimina cuncta, nec unquam
Me sorbeat ignis Averni
Quem sanguine tu domuisti.

8.

Tu qui super astra volasti
Comitatus mille ministris
Aulæ stellantis, *Iesum*
Celebrantibus ore perenni:
Tu me super æthera tolle,
Vt tecum in morte quiescam,
Vt te cum mentibus illis
Aeterna in sæcula cantem.

Ejusdem

Ejuſdem Hymnus ad *Spiritum Sanctum*.

1.

TV, qui lapſus ab æthere
Forma Chaonis alitis,
Et *Chriſti* capiti inſidens
Pennas porrigis albidas:
Mentem da mihi candidam &
Pennis omnipotentiæ
Fidum protege ſervulum
Vt te laudibus efferam.

2.

Tu qui flaminis impetu
Impleſti trepidam domum,
Qui ſacros quoque vertices
Linguis induis igneis:
Cordis tu rigidi domum
Sacro concute flamine,
Linguam da mihi flammeam
Vt te carmine prædicem.

3.

Summi conditor ætheris
Et qui fluctibus incubas
Qui fundamina montium
Solo numine ſuſtines:

Mun-

Mundum cor mihi fingito,
Fletu lumina prolue,
Et me ſuſtine debilem
Sacro numine vernulam.

4.

Patris ſumma potentia, &
Nati diceris halitus
Qui mortalia pectora
Imples ſemper amoribus:
Tu ſpiramine terream
Mentem cælitus imbue,
Aula ut pectoris abdita
Veris flagret amoribus.

5.

Tu qui virginis inclytæ
Impleſti integra viſcera,
Solo numine turgida,
Quamvis ſit maris inſcia.
Puro illabere pectori
Vt te concipiam deus,
Fac ut viſcera cælitus
Tanto numine turgeant.

6.

Tu magni digitus Dei es
Tu ſemen quoque diceris,
Necnon unctio, candida

Chriſti

Christi tempora proluens:
Esto tu digitus mihi
Quo me in tramite dirigas
Vitæ, ac ejice dæmones
De nostris habitaculis.

7.

Arvum pectoris horridum
Duris sentibus obsitum
Purga, ac semine gratiæ
Mentis jugera consere;
Puro fac niteant mei
Cordis tempora balsamo,
Fragret pectus amabili
Sancti Flaminis halitu.

8.

Lux es, lumine fulgido
Lustras pectora nubila;
Fons es, flumine limpido
Sordes pectoris abluis:
Tu cordis penetralia
Lustra lampade torrida,
Puris ablue fontibus
Labis semina sordida.

FINIS.

Recensui hunc tractatum (cui titulus est, Virgilius Evangelisans) *una cum Epistola nuncupatoria ad Augustissimum* Carolvm *M. Britanniæ, &c. Monarcham; & præfatione ad Lectorem. Qui quidem liber continet viginti, & sex folia, in quibus omnibus nihil reperio Sanæ doctrinæ, aut bonis moribus contrarium, quò minus cum utilitate publica imprimatur, modo intra Septem menses proximè sequentes typis mandetur.*

Ex ædib. Londinen.
Maÿ 8. 1633.

Guil. Bra
R. P. D. Epi. Londin.
Capellanus domesticus.